

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ І МИСТЕЦТВ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

ТЕОРІЯ ВИХОВАННЯ:

практичні заняття

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
для студентів спеціальності
«Початкове навчання»

Вінниця 2011

УДК 373.3.091.2 (075.8)

ББК 74.200я 73

Г 63

Рекомендовано до друку кафедрою дошкільної та початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 14 від 24.05.2011р.)

Голюк О.А. Теорія виховання: практичні заняття: Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Початкове навчання». - Вінниця: ВДПУ, 2011. - 140 с.

Рецензенти:

Демченко О.П., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної і соціальної педагогіки Глухівського національного педагогічного університету ім. О.Довженка

Кіт Г.Г., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Навчально-методичний посібник, підготовлений за вимогами кредитно-модульної системи навчання у відповідності до навчальної програми курсу «Теорія виховання», дасть змогу студентам глибше освоїти основні теми дисципліни, підготуватись до діалогічних форм суб'єкт-суб'єктної взаємодії на практичних заняттях, опрацювати рекомендовану літературу, виконати практичні завдання, розв'язати педагогічні ситуації, здійснити самоконтроль, зорганізувати самостійну та індивідуальну роботу, підготовку до різних форм контролю.

Матеріали, подані в посібнику, призначені для студентів спеціальності «Початкове навчання», викладачів педагогічних дисциплін ВНЗ.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Трансформаційні процеси, що відбуваються сьогодні в житті суспільства, торкається всіх сфер його діяльності й існування, зокрема освітньої сфери як основоположної компоненти формування світогляду особистості. Швидкий розвиток прогресу, практично некерований та непрогнозований процес суспільних перетворень, розпаду держав і змін геополітичної карти світу, наукових винаходів та їх впровадження в життя вплинули на вимоги, що стоять перед освітніми системами останніх десятиліть.

Сучасна Україна характеризується властивими для трансформаційних суспільств швидкими змінами у всіх сферах життя, зокрема і в освітянському просторі. Достатньо вагомої цінності сьогодні набуває інформація, яка стає стратегічним продуктом держав. Тому можна стверджувати, що світ, який швидко утворюється від зіткнення нових цінностей і технологій, нових геополітичних відносин, нових стилів життя й засобів сполучення, вимагає зовсім нових ідей і аналогій, класифікацій і концепцій.

Протягом останніх десятиліть у багатьох країнах світу та в Україні змінювалась суспільна парадигма – від технократичної до індустріальної, від індустріальної до інформаційної. На розвиток освіти вплинули суспільні інтеграційні процеси, такі напрями розвитку суспільства, як глобалізація, демократизація, розпад союзу країн ядерного блоку, створення єдиного інформаційного простору. Ці зміни відбулися такими темпами, що зумовили потребу негайно переглянути й реформувати освіту на всіх рівнях, оскільки наявні системи не повністю відповідають сучасним запитам та потребують переорієнтації.

Піднесення ролі людського фактора на даному етапі історичного розвитку України, як європейської держави, немислиме без здійснення реалістичної та дійової програми формування сучасної висококваліфікованої, морально підготовленої, громадсько активної, ділової особистості, спроможної самореалізувати, самовизначити себе, особистості, з розвинутим творчим, дійсно відповідальним ставленням до справи. Це ставить серйозні вимоги як перед загальноосвітньою, так і вищою школою, яка покликана забезпечувати професійну підготовку учителів, які б успішно готували учнів до життя в нових умовах гуманного, демократичного суспільства.

В даному контексті все більша увага надається педагогічній взаємодії, яку гуманістична педагогіка визнає найефективнішим

засобом досягнення взаєморозуміння, узгодженості позицій учасників навчально-виховного процесу, де базовою формою комунікації виступає діалог. Саме в процесі навчально-пізнавальної діяльності у вузі майбутні вчителі повинні оволодіти навичками міжособистісної взаємодії, способами, формами і культурою організації діалогу, набути досвіду діалогового спілкування, щоб надалі реалізовувати його в своїй професійній діяльності. Крім того, співпраця і діалог у навчальному процесі забезпечать особистісно-смысловий розвиток суб'єктів взаємодії, де вступають в дію механізми саморозвитку, самореалізації, саморегуляції, самовиховання, необхідні для становлення особистості.

Підвищення вимогливості суспільства до творчого потенціалу вищого закладу освіти, створення творчої атмосфери, творчого викладання, знаходження оптимальних форм, засобів і методів підготовки спеціаліста – учителя-новатора закономірно актуалізують проблему перебудови як змістової, так і процесуальної компоненти підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Особливої уваги, на нашу думку, потребує модернізація курсу «Теорія виховання», оскільки сучасні реалії суспільного життя свідчать про те, що в пострадянському освітньому просторі стара виховна компонента як рудиментарний орган старої системи втратила свою значущість, нова ж парадигма виховання ще тільки створюється і набуває нової аксіологічної сутності. У цій пограничній ситуації виховні процеси послаблені і в основному залежать від волі, ініціативи, майстерності вчителів та традицій конкретного навчального закладу. Це, в свою чергу, викликає необхідність розробки нових наукових підходів щодо підготовки майбутніх учителів до здійснення процесу виховання учнів молодшого шкільного віку в умовах полікультурного простору, гострої потреби в міжкультурних комунікаціях, що забезпечують духовну спрямованість виховання в контексті планетарного мислення (В.І.Вернадський).

Даний навчально-методичний посібник підготовлений у відповідності до навчальної програми курсу «Теорія виховання» для студентів спеціальності «Початкове навчання», зміст якої передбачає не тільки підвищення якості педагогічної освіти, але й ускладнення змісту виховання, акцентування уваги на культурологічних виховних аспектах як пріоритетних в освітньо-виховній діяльності, оскільки саме педагог забезпечує в суспільстві відтворення та трансляцію духовних цінностей, здійснює духовний зв'язок поколінь і духовного досвіду людства, формує нову людину з аксіологічно зорієнтованим

гуманістичним мисленням, здатної до діалогічної суб'єкт-суб'єктної взаємодії з усіма учасниками виховного процесу школи I ступеня.

До структури навчальної дисципліни «Теорія виховання», побудованої за вимогами кредитно-модульної системи, входять: 36 год. – лекції, 18 год. – практичні заняття, 18 год. – лабораторні заняття, 52 год. – самостійна робота, 20 год. - індивідуальна науково-дослідна робота студента (ІНДРС). Вид підсумкового контролю: екзамен.

Навчально-методичний посібник містить плани практичних занять, при побудові змісту яких було передбачено відмову від традиційної схеми, за якою студенти дуже часто в процесі відповіді на теоретичні питання обмежуються репродуктивним відтворенням змісту лекційного матеріалу, або змісту підручника. З цією метою до кожного заняття, окрім списку базових теоретичних питань, включено перелік проблемних питань для обговорення, а також педагогічні ситуації, які спрямовані на забезпечення діалогічної взаємодії всіх учасників навчального процесу. Причому діалогічність виступає критерієм самоорганізації особистісної рефлексії студентів, який визначається спрямованістю на партнерство в спілкуванні, визнанням права партнера на власну точку зору і її захист, умінням слухати і чути партнера, готовністю подивитися на предмет спілкування з позиції партнера, здібністю до співчуття, співпереживання (Є.Бондаревська, С.Кульневич).

Використання діалогу на практичних заняттях з курсу «Теорія виховання» дозволить досягнути найвищого рівня самоорганізації – перехід об'єктів навчання в статус суб'єктів за умови, якщо: діалог стане дійсно обміном інформацією (змісту культури), а не насадженням «правильних» позицій; знання трактуватимуться як частина культури, а не репродуктивне відтворення прочитаного матеріалу; буде мати місце взаємодоповнення думок, а не орієнтир на «єдино вірну» відповідь; викладач буде спонукати майбутніх учителів мислити, критично оцінювати, мотивувати, використовуючи при цьому опосередковані механізми управління (ініціювання, структурування, мотивацію, міжособистісні відносини, етику, м'яке регулювання тощо) які й об'єднуються поняттям «діалогічна культура».

Мета навчально-методичного посібника – допомогти студентам у підготовці до практичних занять з курсу «Теорія виховання», які покликані формувати у майбутнього вчителя належну концептуальність, панорамність професійного мислення, що дозволить розглядати процес виховання з позицій ситуаційного підходу як

системи динамічних, неоднозначних, неочікуваних і поліфункціональних ситуацій; сприяти освоєнню нових підходів до інтерпретації актуальних проблем виховання, пов'язаних із вхідженням України в новий Європейський освітній простір; розвинути навички самостійно аналізувати педагогічні явища та розв'язувати педагогічні завдання, використовувати набуті знання та навички у різних галузях педагогічної системи та в процесі вирішення будь-яких педагогічних проблем; навчити трансформувати досвід педагогів-новаторів у своїй педагогічній діяльності, об'єктивно аналізувати свою діяльність з метою її удосконалення; створити необхідну емоційно-ціннісну основу педагогічної діяльності на засадах людиноцентричного і культурологічного підходів до процесу виховання; паритетно забезпечити аксіологічні, когнітивні, діяльнісні аспекти фахової освіти педагога.

РОЗРАХУНОК РЕЙТИНГОВИХ БАЛІВ ЗА ВИДАМИ ПОТОЧНОГО (МОДУЛЬНОГО) КОНТРОЛЮ

Види контролю	I модуль	II модуль	Разом
Підготовка до практичних занять	10	8	18
Робота на практичних заняттях	8	6	14
Підготовка до лабораторних занять	2	16	18
Робота на лабораторних заняттях	1	13	14
Виконання тестових завдань	6	6	12
Виконання творчих завдань		3	3
Виконання ІНДЗ		3	3
Екзамен			18
Всього	27	55	100

Модуль I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Тема: СУТЬ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ

Мета: теоретично та практично обґрунтувати сутність та особливості національного виховання дітей та молоді України.

ПЛАН:

1. Перевірка рівня засвоєння студентами основних понять з теми.
2. Обговорення практичних завдань, виконаних студентами при підготовці до заняття.
3. Розв'язання педагогічних ситуацій.

Основна література:

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: Вид. Центр "Академія", 2001. - 576с.
2. Ігнатенко П.Р., Руденко Ю.Д. Національна система виховання. // Рідна школа. - 1991. - №7. - С.47-55.
3. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання: Навчальний посібник. - К.: Вища школа, 1997. - 304с.
4. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти // Інформац. Збірник МОН України. - № 13. - 1996.
5. Концепція виховання особистості (Бех І.Д.) // Рідна школа. - 1991. - №5. - С.40-47.
6. Концепція виховання підростаючих поколінь суверенної України (Киричук О.В.) // Рідна школа. - 1991. - №5. - С.33-40.
7. Концепція національного виховання // Освіта. - 1994. - 26 жовтня.
8. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник / ХДПУ ім.Г.С.Сковороди. - 2-е вид., випр. і доп. - Харків: «ОВС», 2002. - 400с.
9. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 2-е вид. - К., 1999. - 350с.
10. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. - 23 квітня 2002р. - №33. - С.4-6.
11. Педагогіка / За ред. М.Д.Ярмаченка. - К.:Вища школа, 1986. - 542с.
12. Педагогіка: Навчальний посіб. / Галузяк В.М., Сметанський М.І., Шахов В.І. - Вінниця: РВВ ВАТ "Віноблдрукарня", 2001. - 200с.

Додаткова література:

1. Бойко А.М. Оновлена парадигма виховання. - К.:ІЗМН, 1996. - 232с.
2. Вишневський О. Сучасне українське виховання. - Львів, 1996.
3. Лутай В.С. Філософія сучасної освіти. - К., 1996.
4. Освітні технології: Навчально-методичний посібник / О.М.Пехота, А.З.Кіктенко, О.М.Любарська та ін. - К.: АСК, 2001. - 256с.
5. Педагогіка: педагогические теории, системы, технологии / Под ред. С.А.Смирнова - М.: «Академия», 1999. - 512с.

6. Подласый И.П. Педагогика: Новый курс: В 2-х книгах. - М.: ГИЦ Владос, 1999. - 576с.
7. Стельмахович М.Г. Мудрість народної педагогіки. - К., 1971.
8. Стельмахович М.Г. Народна педагогіка. - К.:Рад.школа, 1985. - 312с.
9. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка. - К., 1997. - 232с.
10. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка. - К., 1996. - 288с.
11. Ступарик Б.М. Національна школа: Витоки, становлення: Навчально-методичний посібник. - К.: ІЗМН, 1996. - 336с.
12. Фицула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник. - К., 2000.
13. Харламов И.Ф. Педагогика. Учебное пособие. - 3-е изд. перераб. и доп. - М: Юрист, 1997. - 512с.

I. Теоретичний блок.

1. Виховання як процес формування особистості дитини. Структурні компоненти виховного процесу.
2. Роль виховання у соціалізації учнів.
3. Особливості виховного процесу, його основні риси. Відмінність процесу виховання від процесу навчання.
4. Ціннісний характер виховання. Аксиологічна культура виховного процесу.
5. Технологічна культура виховання.
6. Закономірності процесу виховання. Діалектика та рушійні сили процесу виховання.

II. Практичний блок.

1. Скласти опорну схему теми.
2. Виписати і порівняти визначення поняття “виховання”, подані в різних підручниках і посібниках з педагогіки. Знайти спільне і відмінне. Назвати категоріальні ознаки (ключові слова) в означенні поняття “виховання”. Пояснити свій вибір.
3. Порівняти процеси виховання і навчання. Результати порівняння занести в таблицю:

	Процес виховання	Процес навчання
Спільні риси		
Відмінності		

4. Виписати народні поради щодо виховання особистості школяра. Чи можна їх віднести до закономірностей виховного процесу? Які саме?

5. Навести приклад із власного життя про дію рушійних сил, які впливали на ваше виховання.

III. Проблемний блок.

Проблемні питання для обговорення.

№ 1.

«Виховання є примусовий, насильницький вплив однієї особистості на іншу з метою створити таку людину, яка нам здається гарною; а освіта – є вільні стосунки людей, для яких основою є потреба однієї – набувати відомості, а іншої – повідомляти вже набуте нею... Різниця виховання та освіти тільки в насильстві, право на яке визнає за собою виховання. Виховання є освіта насильницька. Освіта вільна.» (Л.М.Толстой)

- *Яка Ваша думка з цього приводу?*

№2.

«Виховання не можна собі уявити як якусь просту передачу знань про те, як потрібно поводитися, які правила і норми поведінки особистості» (Каган М.С. Советская педагогика. – 1991. -№ 10. –С.58).

- *Яка ж роль знань у процесі виховання?*

№ 3.

У багатьох посібниках з педагогіки трапляються такі твердження: «Справжня сутність людської особистості виявляється в її вчинках і діях».

- *Які фактори треба враховувати, оцінюючи вчинки і дії дитини?*

№ 4.

Дагестанська поетеса Фату Алієва у вірші “Розмова з сином” висловлює свої думки щодо виховання:

Ты, сын мой, должен помнить:

От того

Ржавеет даже новый лист железа,

Что в сырости лежит он бесполезно

И не находят дела для него.

Душе людской – во много раз трудней:

И в дверь души, и в щели этой двери

Сто ржавчин и пороков лезут...

Запомни три из них по крайней мере:
Во-первых, зависть.
Ты ее убей в зародыше.
И научись, по праву
Безревностно ценить других людей,
Чтить их удачу, их успех и славу.
Второе – злость.
Беги от чувства злого.
Сей доброту.
Живи, других любя.
Суди себя, как осудил другого.
Прости другого, коль простил себя.
И третье – корень наших многих бед,
Убийства всех достоинств в человеке –
Безделье.
И позорнее вовеки
Порока не было и нет.
Не в праздном воздыханье на диване
А в празднике полезного труда
Ищи свой смысл...
И разочарование
Не потревожит ум твой никогда.

- *Проаналізуйте зміст вірша з позиції завдань і закономірностей виховного процесу. Які якості особистості поетеса виділяє як провідні?*

№ 5.

Для вивчення рівня вихованості учнів початкової школи поряд з іншими методами педагогічного дослідження рекомендовано використовувати і таку анкету:

1. Як ти вважаєш, яким повинен бути учень?
2. За що, крім гарних оцінок, тебе звичайно схвалюють твої батьки, учителі?
3. Що ти помічасш в собі поганого?
4. Що тобі особливо подобається в твоїх товаришах?
5. За що, крім поганих оцінок, тебе частіше всього засуджують батьки, вчителі?
6. Яким ти бажаєш бути?

7. Що тобі не подобається в твоїх товаришах?

- *Проаналізуйте питання анкети. Яку інформацію з їх допомогою може отримати учитель? Чи можна її отримати іншим шляхом? Чи вважаєте ви доцільним анкетування або опитування учнів в початковій школі? В якому класі? Чому?*

№ 6.

Бенджамін Франклін (1706-1790) – видатний американський просвітник і державний діяч, один з авторів декларації незалежності США, спираючись на моральні цінності часу, в юності склав собі для себе “комплекс доброчесностей” з відповідними настановами і наприкінці кожного тижня відмічав випадки їх порушення. Ось цей комплекс:

1. Помірність. Треба їсти не до пересичення і пити не до оп'яніння.

2. Мовчання. Треба говорити тільки те, що може принести користь мені або іншому; уникати пустих розмов.

3. Порядок. Треба зберігати свої речі на своїх місцях; для кожного заняття мати своє місце і час.

4. Рішучість. Треба мати рішучість виконувати те, що необхідно зробити; безперечно виконувати те, що вирішили.

5. Працелюбність. Не можна витратити час безглуздо; треба бути завжди зайнятим чимось корисним; треба відмовлятися від усіх непотрібних дій і контактів.

6. Відвертість. Не можна обманювати, треба мати чисті і справедливі помисли.

7. Справедливість. Не можна причиняти будь-кому шкоду; не можна уникати добрих справ, які входять в перелік твоїх обов'язків.

8. Помірність. Слід уникати крайностей; стримувати, на скільки це можливо, почуття образи від несправедливостей .

9. Чистота. Необхідно не допускати тілесного бруду; дотримуватись охайності в одязі і в побуту.

10. Спокій. Не слід хвилюватись дрібницям.

11. Скромність тощо.

“Але в цілому, - так Франклін підводив підсумок наприкінці життя, - хоча я дуже віддалений від того ідеалу, на досягнення якого були спрямовані мої честолюбні задуми, мої старання зробили мене краще і щасливіше, ніж я був би без цього досвіду...”

- Пронумеруйте всі пункти “комплексу доброчесностей” в тому порядку, в якому вони важливі для вас особисто, починаючи з самого головного. Складіть свій комплекс правил, якій би відобразив ваш особистий “Образ-Я”.

Педагогічні ситуації.

№ 1.

Хлопчик вилетів із-за рогу раптово і ледь не збив з ніг директора школи, який йшов назустріч.

Винуватого залишили після уроків і вчинили рознос. У повітрі лунали залякуючі слова: неподобство... хуліганство...

- Якщо ти не розумієш цього, тоді підемо в міліцію, - сказав нарешті вчитель-класовод. – Там тобі пояснять, що до чого.

- Чи згодні ви з діями педагогів? Чому вихователю необхідно знати і вміти виявити глибинні, рушійні сили того чи іншого процесу, явища?

№ 2.

Працюючи з першим класом, вчителька помітила, що в дітей зникає то одна, то інша річ. Це викликало тривогу в класі, звучали жалоби, почала розвиватись атмосфера підозрілості і недовіри. Вчительці необхідно було припинити пропажі і знайти того, хто бере чуже. Вона поставила перед собою мету – використовуючи психологічні особливості молодшого шкільного віку, створити ситуацію, в якій злодюжка, який бере чуже, прямо або опосередковано видасть себе. Молодший школяр, як правило, простакуватий, безпосередній, довіряє словам і вказівкам педагога, легко піддається навіюванням.

Вчителька роздала учням по сірнику і попросила, щоб вони поклали її на одну долоньку і прикрили другою. Після цього впевнено і голосно сказала, що дуже скоро сірник виросте у того, хто взяв чужу ручку. Для перевірки вона почала підходити до кожного з проханням показати його сірник. Коли підійшла до Колі, то побачила, що його сірник зламаний.

- Чому в тебе сірник зламаний? – запитала вчителька.

- Я його зламав, щоб він не ріс, - відповів хлопчик.

Так було виявлено того, хто брав чужі речі.

Вчителька пояснила дитині, що не можна без дозволу брати чуже, бо це відразу буде з'ясовано. З того часу речі в класі перестали зникати.

- Виділіть в тексті момент, який розкриває психологічний аспект розв'язання педагогічної задачі. Як би ви вчинили на місці педагога? Запропонуйте свій варіант рішення ситуації.

№3. (На вибір лінії поведінки або способу виховного впливу).

“В минулу суботу – а це була тепла осіння погода – мене зупинив на вулиці хлопчик і просто сказав:

- Дядько, дайте, будь ласка, три рублі...

Я глянув на хлопчика і зрозумів, що хлопчик не голодний, доглянутий, охайно одягнутий, на обличчі – рум'янець.

- Послухай, навіщо тобі гроші?

- Морозива захотілось...

Способи розв'язання:

1. Я, якщо відверто, не знайшов нічого краще, як запитати: “Тобі не соромно?”

2. Я поглянув на нього виразно і, нічого не говорячи, пішов далі.

- Яке рішення здасться вам більш вірним? Як би ви відреагували на подібні слова хлопчика? Про що свідчить дана життєва ситуація? В чому ви бачите причини виникнення таких ситуацій?

№ 4.

В одній із шкіл першокласників запитали:

- Хто керує рухом на вулиці?

- Світлофори, міліціонери, - відповіли дружно.

- А поведінкою учня в школі?

- Директор. Учитель.

- А якщо нікого з них у школі немає?

- Такого не може бути!..

- Як пояснити такі відповіді учнів?

№ 5.

Проаналізуйте ситуацію.

... - Мені не віриш, запитай ту дівчинку, яка грає в класики...

- Он ту? А ну її, вона порядна!

- Яюсь дуже дивно ти висловився... Хіба погано бути порядною дівчинкою?

- А що тут гарного!?

- Чому хлопчик не хоче звертатися з питанням до дівчинки? Який зміст він вкладає в слово “порядна”? Якби вам довелось пояснювати зміст цього поняття першокласникам, то як би ви це зробили?

№ 6.

З самого початку навчального року батьки першокласників за пропозицією вчителя заповнили такі анкети:

1. Як ви вважаєте, чи правильно ви виховуєте свою дитину?
2. Що вам заважає правильно виховувати її?
3. Які якості особистості вдається вам сформуванати у своєї дитини?
4. Які риси характеру вам не подобаються у своєї дитини?
5. Яку допомогу ви хотіли б отримати в її вихованні?
6. Чи є у вашого першокласника брат чи сестра?

- Які завдання вирішує учитель за допомогою такого знайомства з сім'єю учнів? Яким чином би ви розпорядилися отриманою при анкетуванні інформацією, як би ви її використали при роботі з дітьми і батьками?

№ 7.

- Мамо, скажи, я красуня?

Відповідають по-різному.

- Ти моя радість! Ти моє сонечко! Зараз вдягнемо нові туфельки, чисту сукню – і буде донечка гарніше всіх на світі!

- Ще чого не вистачало! З такого-то віку перед дзеркалом крутитись. Ти диви: ніс кнопкою, вуха лопушком, брів і зовсім немає, нічого не скажеш – красуня!

- Запам'ятай, донечко: саме головне, щоб людина була розумною, доброю, чесною. А красуня вона чи ні – не відіграє ніякого значення.

- Прокоментуйте ці висловлення батьків. Чи можна вважати питання дівчинки дрібницею? Як би ви самі на нього відповіли?

IV. Блок контролю і самоконтролю.

1. У чому полягає суть процесу виховання?
2. У чому специфіка процесу виховання?
3. Як ви розумієте:
 - цілеспрямованість і багатофакторність виховного процесу;
 - тривалість і безперервність виховного процесу;
 - комплексність процесу виховання;

- варіативність та неоднозначність результатів процесу виховання;
 - двосторонній характер виховання.
4. Назвіть об'єктивні і суб'єктивні фактори, які впливають на процес виховання. Із наведених факторів виховання визначте, в яку групу включені об'єктивні фактори, а в яку – суб'єктивні.

I група	II група	III група	IV група
<ul style="list-style-type: none"> - Розвиток і становлення української державності. - Прискорення на-уково-технічної революції. - Піднесення добробуту населення. - Розвиток і становлення національної свідомості. - Тенденції між-державної інтеграції. 	<ul style="list-style-type: none"> - Організуючий вплив партій. - Удосконалення виробництва і виробничих технологій. - Рівень розвитку науки. - Кількість дітей у сім'ї. - Прискорення фізичного розвитку дітей. - Розвиток засобів масової інформації. 	<ul style="list-style-type: none"> - Поліпшення матеріального добробуту людей. - Розвиток бізнесу і ринкових відносин. - Діяльність громадських організацій. - Вплив екологічного середовища. - Особливості впливу біологічного успадкування. - Наявність принципів виховання. 	<ul style="list-style-type: none"> - Організаційна діяльність владних структур держави. - Діяльність дошкільних, виховних закладів, загально-освітніх навчально-виховних закладів. - Вплив сімейних стосунків. - Вплив засобів масової інформації. - Вплив педагогічної науки.

5. Назвіть структурні компоненти виховного процесу.
6. Обґрунтуйте роль виховання в процесі соціалізації особистості.
7. Як ви розумієте слова “національна система виховання?”
8. В чому полягає ціннісний характер виховання?
9. Які цінності складають основу педагогічної аксіології?
10. В чому сутність технологічної культури виховання?
11. Що ви розумієте під рушійною силою виховання?
12. Охарактеризуйте діалектику і рушійні сили виховного процесу.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Тема: НОВА ФІЛОСОФІЯ ВИХОВАННЯ. ПРИНЦИПИ ВИХОВАННЯ

Мета: встановити пріоритетні завдання виховання на сучасному етапі розвитку суспільства; розкрити сутність принципів національного виховання та визначити шляхи їх реалізації.

ПЛАН:

1. Перевірка рівня засвоєння студентами основних понять з теми.
2. Обговорення практичних завдань, виконаних студентами при підготовці до заняття.
3. Розв'язання педагогічних ситуацій.

Основна література:

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: Вид. Центр "Академія", 2001. - 576с.
2. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). - К.: Райдуга, 1994. - 62с.
3. Закон України "Про освіту" // Голос України. - 1996. - 25 квітня.
4. Ігнатенко П.Р., Руденко Ю.Д. Національна система виховання. // Рідна школа. - 1991. - №7. - С.47-55.
5. Киричук О.В. Основні принципи і структура організації виховного процесу в школі // Рідна школа. - 1991. - №12. - С.3-11.
6. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності (Сухомлинська О.В. та ін.) / Педагогічна газета. - №6 (72). - 2000. - С.4-5.
7. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти // Інформац. Збірник МОН України. - №13. - 1996.
8. Концепція виховання особистості (Бех І.Д.) // Рідна школа. - 1991. - №5. - С.40-47.
9. Концепція виховання підростаючих поколінь суверенної України (Киричук О.В.) // Рідна школа. - 1991. - №5. - С.33-40.
10. Концепція виховання творчої особистості (Моляко В.О.) // Рідна школа. - 1991. - №5. - С.47-51.
11. Концепція естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури // Інформаційний збірник МО України. - Київ, 1992. - Вип. 5. - С.2-9.
12. Концепція національного виховання // Рідна школа, 1995. - №6. - С.18-25.
13. Концепція позакласної виховної роботи загальноосвітньої школи (Гончаренко С.У. та ін.) // Рідна школа. - 1991. - №6 - С.48-55.
14. Концепція системи управління народною освітою демократичної держави // Освіта. - 1991. - 26 березня. - С.5.
15. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник / ХДПУ ім.Г.С.Сковороди. - 2-е вид., випр. і доп. -

Харків: «ОВС», 2002. - 400с.

16. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навчальний посібник. - 2-е вид. - К., 1999. - 350с.
17. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. - 23 квітня 2002р. - №33. - С.4-6.

18. Педагогіка: Навчальний посібник / Галузяк В.М., Сметанський М.І., Шахов В.І. - Вінниця: РВВ ВАТ "Віноблдрукарня", 2001. - 200с.

Додаткова література:

1. Бойко А.М. Оновлена парадигма виховання. - К.: ІЗМН, 1996. - 232с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: У двох кн. Кн. І: Особистісно орієнтований підхід. Теоретико-технологічні засади: Навч.-метод. пос. - К.: Либідь, 2003. - 278с.
3. Бех І.Д. Моделюючи суспільство майбутнього (особистісно зорієнтовані технології у виховному процесі) // Директор школи, ліцею, гімназії. - 2001. - №1. - С.86-89.
4. Бех І. Д. Особистісно орієнтоване виховання – нова освітня філософія // Педагогіка толерантності. - 2001. - №1. - С.16-19.
5. Ващенко Г. Виховний ідеал. - Полтава, 1994 -191с.
6. Вишневецький О. Сучасне українське виховання. - Львів, 1996.
7. Декларация прав ребенка // Народное образование. - 1993. - №5. - С.22-24.
8. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання: Навчальний посібник. - К.: Вища школа, 1997. - 304с.
9. Красовицький М.Ю. Про модель принципів виховання // Шлях освіти. - 2003. - № 3. - С.7-11.
10. Лутай В.С. Філософія сучасної освіти. - К., 1996.
11. Національна система виховання: концепція: проект. - К., 1991.
12. Педагогіка: педагогические теории, системы, технологии / Под ред. С.А.Смирнова - М.: «Академия», 1999. - 512с.
13. Подласый И.П. Педагогіка: Новый курс: В 2-х книгах. - М.: ГИЦ Владос, 1999. - 576с.
14. Стельмахович М.Г. Мудрість народної педагогіки. - К., 1971.
15. Стельмахович М.Г. Народна педагогіка. - К.: Рад. школа, 1985. - 312с.
16. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка. - К., 1997. - 232с.
17. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка. - К., 1996 - 288с.
18. Україна ХХІ століття: Стратегія освіти // Освіта» - 1992. - 18 серпня.- С.4.
19. Сухомлинська О.В. Сучасні цінності у вихованні: проблеми, перспективи // Шлях освіти. -1996. - №1. - С.24-28.
20. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям // Вибрані твори: В 5-ти т. - Т. 2. - К.: Рад. школа, 1976.
21. Савченко О.Я. Ціль і цінності реформування сучасної школи //Шлях освіти. - 1996. - №1. - С.20-24.
22. Ушинський К.Д. Рідне слово. - Вибрані педагогічні твори: У 2-х томах. - К.: Радянська школа, 1983.

I. Теоретичний блок.

1. Пріоритетні завдання виховання на сучасному етапі розвитку суспільства.
2. Зміст сучасної ідеології виховання (реалізм мети виховання; ціннісна визначеність виховання сучасних поколінь; культурологічний підхід до організації виховання; спільна діяльність вихователя і вихованців; добровільність і самовизначення вихованця у процесі виховання; творчий характер виховних впливів; особистісна спрямованість виховання та інше).
3. Сучасні концепції виховання в Україні.
4. Філософія родинності – основа української національної школи. Українська національна школа-родина – ціннісний орієнтир суспільства.
5. Принципи виховного процесу. Загальні вимоги до принципів виховання.
6. Принципи національного виховання. Характеристика основних принципів виховання. Інтегративний підхід до організації виховання.

II. Практичний блок.

1. Ознайомитись із сучасними освітянськими документами, законами, концепціями виховання і виписати ті положення, які стосуються завдань і принципів виховання. За результатами опрацювання документів заповнити таблицю:

Назва принципу	Назва документу	Сутність принципу	Шляхи реалізації принципу в практиці

2. Звернутися до Національної доктрини розвитку освіти в Україні і виписати пріоритетні напрями та шляхи реформування виховання.
3. Скласти анотації до творів:
 - В.О.Сухомлинський. «Серце віддаю дітям».
 - К.Д.Ушинський. «Рідне слово».
 - Г.Вашенко. «Виховний ідеал».
4. Описати виховний ідеал, до якого ви хотіли б прагнути.
5. Спираючись на власний досвід, виписати у дві колонки якості людини: у першу – які найбільш цінні й імпонують вам, а в другу – які викликають у вас відразу.

III. Проблемний блок.

Проблемні питання для обговорення.

№ 1.

Деякі представники франкфуртської школи запевняють, що у вихованні не може бути зовні заданої мети; індивідуум повинен створювати сам себе, керуючись імпульсами, які йдуть із його внутрішнього «Я» (Учительская газета. -12.10.1982).

- *Дайте власну оцінку даній точці зору.*

№ 2.

Один із директорів шкіл ввів обов'язкове правило для вчителів: «Ніколи не говоріть про дитину, чим вона погана. Ось коли знайдете, чим вона гарна, тоді й приходьте, і будемо думати, що нам з цим гарним робити далі».

- *Висловіть свою думку щодо такої позиції директора.*

№ 3.

Д. Карнегі в книзі «Как приобретать друзей и оказывать влияние на людей» давав наступні поради:

1. Починайте з похвали і щирого визнання переваг людини.
2. Звертаючи увагу людей на їх помилки, робіть це у непрямій формі.
3. Перш ніж критикувати іншого, скажіть про свої власні помилки.
4. Ставте запитання, замість того, щоб віддавати накази.
5. Дайте людині можливість зберегти своє обличчя.
6. Хваліть людину за кожен навіть скромний успіх і будьте при цьому «щирі у своєму визнанні і більш щедрі на похвалу».
7. Створіть людині добре ім'я, щоб вона стала жити у відповідності з ним.
8. Користуйтеся заохоченням. Зробіть так, щоб недолік, який ви хочете в людині виправити, виглядав легко поправним, а справа, якою ви хочете її зацікавити, такою, що легко виконується.
9. Робіть так, щоб було приємно виконувати те, що ви хочете. Саме любов, повага інших і до інших ведуть до усвідомлення своєї особистості.

- *Реалізації якого принципу сприятимуть ці правила? Прокоментуйте їх.*

№ 4.

Я.А.Коменський: «Наскільки кожному близьке до серця благо його потомства, а керівникам людських справ в політичному і церковному управлінні — благополуччя людського роду, настільки хай всі вживають заходи, щоб починати насаджувати, підрізати, зрощувати і розумно формувати небесні рослини для досягнення добрих успіхів в науці, моральності і благочесті» (Коменський Я.А. Антологія гуманної педагогіки. — М., 1996. — С. 74).

І.Г.Песталоцци: «Незалежно від стану і положення людини, справді хороший метод виховання повинен виходити з незмінних, вічних і загальних задатків і сил людської природи. Такий метод виховання дає дитині, що не знає, де їй голову прихилити, можливість засвоїти і опанувати початкові засади мислення, відчуття і дії. Дотримуючись цієї нитки, дитина буде в змозі самостійно досягти загального розвитку своїх сил і задатків» (Песталоцци І.Г. Избр. пед.соч. В 2-х т. Т. 2. — М., 1981. — С. 117).

К.Д.Ушинський: «Вихователь повинен прагнути пізнати людину, якою вона є в дійсності з усіма її слабкостями і в усій її величі, з усіма її буденними дрібними потребами, з усіма її великими духовними вимогами. Вихователь повинен знати людину в сім'ї, в суспільстві, серед народу, серед людства, на самоті зі своєю совістю; у будь-якому віці, у всіх класах, у всіх становищах, в radoшах і горі, в приниженні й у величі, в розквіті сил і в недузі, серед необмежених надій і на смертному одрі, коли слово людської втіхи вже безсиле. Він повинен знати про спонукальні причини найбрудніших і найвищих вчинків, історію зародження злочинних і великих думок, історію розвитку будь-якої пристрасті і будь-якого характеру. Тоді тільки буде він в змозі почерпнути в самій природі людини засоби виховного впливу, — а засоби ці величезні!». (Ушинский К.Д. Человек как предмет воспитания: Опыт педологической антропологии. Т. 1. // Собр. соч. В 11 т., Т. 8. — М.-Л., 1950. — С.35-36).

- *Порівняйте характеристику принципу природовідповідності в працях Я.А.Коменського, І.Г.Песталоцци і К.Д.Ушинського: що спільного і які відмінності ви бачите в цих висловах?*

№ 5.

А. Дістервег: «Будь-який стан культури даного народу є основа, базис, є щось дане і реальне, з чого розвивається подальший стан. Тому

та сходинка культури, на якій ми перебуваємо зараз, висуває до нас вимогу, щоб ми діяли згідно з нею, якщо тільки хочемо добитися позитивних результатів. Іншими словами, ми повинні поступати культуровідповідно» (Дістервег А. Избр. пед. соч. — М., 1956. — С. 230).

К.Д.Ушинській: «Є тільки одна загальна для всіх природжена схильність, на яку завжди може розраховувати виховання: це те, що ми називаємо народністю ... виховання, створене самим народом і засноване на народних засадах, має ту виховну силу, якої немає в найкращих системах, заснованих на абстрактних ідеях або запозичених у іншого народу... Всяка жива історична народність є найпрекрасніше створення боже на землі, і вихованню тільки залишається черпати з цього багатого і чистого джерела» (Ушинський К. Д. О народности в общественном воспитании. // Собр. соч. В 11 т. Т. 2. — М.-Л., 1948.—С. 101).

- *Порівняйте принцип культуровідповідності у висловах А.Дістервега і К.Д.Ушинського: що загального і які відмінності ви бачите в цих висловах?*

№ 6.

Філософ, педагог, психолог початку ХХ ст. Г.Мюнстерберг писав: «Якщо одна дитина приходиться із такої сім'ї, де панує витончена культура, іншій – із брудних хащ, якщо одна дитина не бачила зеленого луку, а інша ніколи не бачила вимощеної вулиці, - всі ці діти не можуть виховуватися за одним шаблоном. Виховання хлопчика не може бути таким же, як виховання дівчинки, виховання інтелігентної і талановитої дитини повинно бути іншим, ніж виховання розумово млявої, мало обдарованої дитини».

- *Розкрийте, в чому конкретно полягає виховання цих дітей. Про реалізацію яких принципів виховання говорив Г.Мюнстерберг?*

Педагогічні ситуації.

№ 1.

Нехай моя Катерина зростає егоїсткою, заявила мати учениці 4-го класу, зате вона буде щасливою людиною. Нехай скаржаться інші учні, що вона буде брутальна, забирає в них книжки і не ділиться своїми, що може когось побити. Значить, у неї є характер, вона не пропаде, проб'є собі дорогу. За щастя в житті треба боротися...

- *Виявіть причинно-наслідкові зв'язки. Виробіть зауваження і конкретні пропозиції перевиховання учнів. Висловіть власну думку.*

№ 2.

Вітя К. завдавав багато клопоту вчителю-класоводу та класу. Одного разу вчитель звернувся до нього з проханням розвідати, де можна зібрати брукт, поміркувати, як це краще зробити, скомплектувати бригади. Учень розпалився – його пропозиції були слухними, дії впевненими. За три години клас упорався із завданням і посів перше місце. Коли від імені класу Віті оголосили подяку, всі стояли струнко. Потім почали аплодувати.

“У цей час я був зламаний. Захотілося робити добрі справи з усіма і для всіх”, - зізнався Віктор на випускному вечорі через декілька років.

- *У чому секрет успіху вчителя? Реалізація якого принципу виховання забезпечила результативність педагогічного впливу?*

№ 3.

Ознайомтесь з декількома судженнями дівчинки.

- Моє прізвище Дмитрієва. Я кругла відмінниця., - представляється Люба новому учителю. Вона ж питає: - На ялинку тільки ми поїдемо, гарні учні? Чи погані теж?

Дуже незадоволена отриманим подарунком:

- Теж мені, кольорові олівці! Я їх викину. У мене вдома своїх повно, найшли що дарувати!

- *Яки риси характеру Люби проявляються в її судженнях? Як ви гадаєте, чому в дівчинки сформувалися негативні риси характеру? Чи є в тому частково вина учителя? Як би ви разом з батьками Люби визначили направлення роботи по її перевихованню? Чи можна в цій роботі спиратися на учнів класу, в якому навчається Люба? Як це зробити?*

№ 4.

Учитель 4-го класу з дітьми на прогулянці. Діти бігають, граються.

- Коли б так у навчанні та виділялась, як тут, - зауважує вчителька одній дівчинці, - там ти частіше сльози проливала замість розумної відповіді.

Дівчина, ніби прибита, зупиняється і до кінця прогулянки все з побоюванням поглядає на вчительку.

- Медведєв, - звертається учителька до хлопчика, який із захопленням ловить метеликів, - ну, підійди до мене, я з тобою хочу поговорити.

Хлопчик, ніяковіючи, наближається до вчительки.

- Я сьогодні в магазині зустріла твою маму, - говорить вона. – Виявляється, ти, друже, щоденник дома не показуєш, а метеликів ловиш спритно.

Хлопчик ще нижче опускає голову.

- Якщо сьогодні не покажеш дома свої двійки, - ріже вихователька, - завтра без батьків у школу не приходь. Зрозумів?

- Так, - похмурившись, відповідає хлопчик.

- А тепер іди гратись.

Хлопчик йде до дітей. На ходу він викидає пійманих метеликів. Його оточують товариші, про щось розпитують, а він злісно оглядається на вчительку, відмахується від них рукою, не хоче говорити.

- *Проаналізуйте цю ситуацію з погляду принципів виховання. Які якості зможуть сформуватись у дітей в результаті таких виховних впливів?*

№ 5.

Спочатку багато клопоту учителям і дітям завдавав Сашко Г. Зауваження і заклики вихователя на нього впливали мало. Одного разу під час самопідготовки я помітив, що Сашко заповнював таблицю розіграшу першості світу з хокею. Непомітно підійшов ззаду і, володіючи інформацією про стан хокейних справ, голосно сказав:

- Результат матчу Німеччина-США проставлений неправильно.

- Як неправильно? – зразу відреагував він?

Зразу ж зібрались навколо нас зацікавлені і встановили справжній результат.

Я, ніби між іншим, сказав:

- Сашко, варто було б вивісити таблицю у класі для всіх.

У той же день ретельно накреслена таблиця з'явилась на стіні. Між нами зав'язались нові стосунки. Зайшовши до класу, я перед усіма учнями віддав йому газету "Спортивная газета" зі словами:

- Прочитаєш, потім розкажеш усім.

Невдовзі стало можливим не лише домагатися від нього відносної дисципліни, а й через загальний інтерес до спорту здійснювати більш складні вимоги.

- *Вимоги якого принципу виховання реалізувались у цих діях педагога?*

№ 6.

В.О.Сухомлинський чинив ось так.

Коли у школу приходив першокласник, він під керівництвом, він під керівництвом вчителя саджав яблуньку «за маму», потім – «за тата» і т.п. Дитина доглядала за деревами, а коли вони починали родити, перше яблуко ніс мамі...

- *Проаналізуйте виховний ефект такої роботи.*

IV. Блок контролю і самоконтролю.

1. Які пріоритетні завдання виховання на сучасному етапі розвитку суспільства?
2. Розкрийте зміст сучасної ідеології виховання. Розкрийте сутність сучасних концепцій виховання і висловіть своє ставлення до них.
3. У чому полягає сутність філософії родинності?
4. Що таке принципи виховання?
5. Сформулюйте загальні вимоги до принципів виховання.
6. Охарактеризуйте принципи національного виховання.
7. У чому полягає єдність національного і загальнонародського виховання?
8. Як досягти демократизації, гуманізації та індивідуалізації виховання?
9. У чому полягає інтегративний підхід до організації виховання?
10. Яким чином здійснюється реалізація принципу етнізації виховання в сучасній школі?
11. Розкрийте сутність принципу безперервності виховання на фоні послідовності, систематичності і варіативності його форм і методів.
12. Якими, на Вашу думку новими, нестандартними шляхами можна підвищити ефективність процесу виховання?
13. Чи залежать результати виховного процесу від кількості визначених принципів?
14. Як ви розумієте:
 - діти – найвища цінність;
 - оптимізм батьків і вчителів відносно можливостей дитини;
 - дитина має право на любов батьків, вчителів;
 - гуманістична модель виховання.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

Тема: **МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ СВІДОМОСТІ УЧНЯ.
МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

ТА ФОРМУВАННЯ ДОСВІДУ СУСПІЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ

Мета: сформувати поняття «методи, прийоми та засоби виховання»; ознайомитись з різними підходами до класифікації методів виховання; визначити педагогічні функції та особливості застосування в початковій школі методів формування свідомості і методів організації діяльності та формування досвіду суспільної поведінки.

ПЛАН:

1. Обговорення теоретичних питань теми
2. Перевірка виконання практичних завдань.
3. Демонстрація монологічних форм переконання з їх подальшим аналізом.
4. Розв'язання педагогічних ситуацій.

Основна література:

1. Бех І.Д. Проблема методів виховання у сучасній школі. // Педагогіка і психологія. - 1996. - №4. - С136-140.
2. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: Вид. Центр "Академія", 2001. - 576с.
1. Воронов В.В. Технология воспитания. Пособие для преподавателей вузов, студентов и учителей. - М.: Школьная Пресса, 2000. - 96с.
3. Гнутель Я. Виховна робота в сучасних умовах: теорія й методика. - Тернопіль, 1998. - 262с.
4. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання. - К.:Вища школа, 1997.
5. Красовицький М.Ю. Виховна робота в школі. Досвід і проблеми. - К., "Освіта", 1992.
6. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник / ХДПУ ім.Г.С.Сковороди. - 2-е вид., випр. і доп. - Харків: «ОВС», 2002. - 400с.
7. Методика воспитательной работы . Учеб. Пособие / Л.А. Байдакова , Л.К. Гребенкина и др. Под ред. В.А. Славенкина. - М.: Академия , 2004. - 144с.
8. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 2-е вид. - К., 1999. - 350с.
9. Онищук В.О. Функції і структура методів навчання. - К., 1997.
10. Педагогіка / Под ред. Л.П. Крившенко. - М., 2004.
11. Педагогіка / Под ред. П.И. Пидкасистого. - М., 2002.
12. Педагогіка / За ред. М.Д.Ярмаченка. - К.:Вища школа, 1986. - 542с.
13. Педагогіка: Навчальний посібник / Галузяк В.М., Сметанський М.І., Шахов В.І. - Вінниця: РВВ ВАТ "Віноблдрукарня", 2001. - 200с.
14. Славенкин В.А., Исаев И.Ф., Шиянов Е.Н. Общая педагогика. - В 2 ч. - М., 2002.

Додаткова література:

1. Болдырев Н.И. Методика воспитательной работы в школе. - М., 1981. - С.112-196.
2. Матюша І.К. Виховувати ввічливими // Початкова школа, 1993. - №5-6.
3. Медина А.Г. Я зичу вам доброго дня // Початкова школа, 1995. - №5-6.
4. Руденко Ю.Д. Українська національна система виховання: Конспект лекцій. - К.: КДПІ, 1991. - 49с.
5. Ступарик Б.М. Національна школа: Витоки, становлення: Навчально-методичний посібник. - К.: ІЗМН, 1996. - 336с.
6. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю // Вибрані твори: В 5 т. - К.: Радянська школа, 1976. - Т.2. - С.419-654.
7. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину // Вибрані твори: В 5 т. - К.: Радянська школа, 1976.
8. Щуркова Н.Е. Воспитание школьников. - М., 1990.

І. Теоретичний блок.

1. Поняття про методи, прийоми та засоби виховання. Класифікація методів виховання.

2. Місце і роль методів формування свідомості у загальній системі методів виховання. Завдання і функції методів формування свідомості та вимоги до них.

3. Сугестія: її роль та можливості у формуванні понять, суджень, оцінок, переконань. Педагогічна техніка навіювання як способу впливу на особистість.

4. Роз'яснення та його роль у вихованні дитини. Вимоги до роз'яснень. Особливості використання переконання в початковій школі.

5. Роль бесіди у формуванні особистості учня. Вимоги до організації бесід з молодшими школярами. Види бесід та їх виховні завдання.

6. Роль прикладу у вихованні дітей: різновиди та педагогічні функції. Вимоги до застосування прикладу у вихованні молодших школярів.

7. Лекція, диспут у системі виховання дітей старшого шкільного віку.

8. Місце і роль методів організації діяльності та формування досвіду суспільної поведінки у загальній системі методів виховання. Педагогічні функції методів організації діяльності та формування досвіду суспільної поведінки.

9. Педагогічна вимога: пряма, непряма. Правила висування вимог до молодших школярів. Метод звичайних наслідків. Суспільна думка як форма колективної вимоги.

10. Вправлення і цілеспрямована організація життя дитини за законами розумної суспільне обумовленої діяльності.

11. Привчання в системі формування у дітей правильних звичок. Доручення та їх виховне значення. Види доручень у колективі молодших школярів. Організація дитячого режиму в системі привчання до здорового способу життя.

12. Створення виховуючих ситуацій як метод формування досвіду суспільної поведінки. Емоціогенність виховуючої ситуації як запорука добровільної участі дитини у поведінковому тренінгу.

II. Практичний блок.

1. Заповнити таблицю:

№ п/п	Назва методу	Значення у виховному процесі	Сутність методу	Прийоми використання
1. Методи формування свідомості особистості				
2. Методи організації діяльності та формування досвіду суспільної поведінки				

2. Створити виховний проект, спрямований на школяра, який виявив бажання бути злодієм.

“Хочу бути злодієм”, - так написав у своєму творі учень 4-го класу.

Йому довго створювали образ злодія, щоб налякати, відштовхнути – в брудній безрукавці, неголеного, який лякливо ховається і в решиті-решит дістає по заслугах. А злодій тепер не той. Він добре одягнений, нерідко спортивний, проводить час у краєвих ресторанах і досить часто уникає покарання. Цей реальний образ небезпечний тому, що дуже привабливий для молоді.

3. Скласти анотації до творів:

- В.О.Сухомлинський. «Як виховати справжню людину».
- В.О.Сухомлинський. «Сто порад учителю».

4. З метою формування вміння проводити індивідуальні бесіди з учнями, кожному студенту підготувати монолог вчителя для переконання учня в тому, що так слід або не слід чинити, діяти.

III. Проблемний блок.

Проблемні питання для обговорення.

№ 1.

А.С. Макаренко писав: «На наше глибоке переконання, широко застосовуване у нас словесне виховання, тобто безконечне розглагольствування про хороші речі без супровідної гімнастики поведінки, є найзлочинніше шкідництво. Свідомість, не побудована на досвіді, на ділі насамперед слабосила, по-друге, одинока, не здатна творити ніяку практику».

- Чи згодні з цією оцінкою методів формування свідомості? Чому?

№ 2.

А.С. Макаренко писав: «...хоча всі вихованці і розуміють, що в дитячому закладі їх навчають і виховують, але вони не люблять піддаватись спеціальним процедурам. Тому суть педагогічної позиції вихователя повинна бути прихована від вихованців».

- Проаналізуйте цей вислів А.С.Макаренка. Як, на вашу думку, досягнути результативності непрямого впливу на особистість молодшого школяра?

№ 3.

Поясніть висловлення В.О.Добролюбова: «Переконання і знання лише тоді і можна вважати істинними, коли вони проникли у середину людини, злилися з її почуттями і волею, присутні в ній постійно, навіть тоді, коли вона зовсім про це і не думає».

№ 4.

Проаналізуйте висловлення драматурга В.Розова: «Пригнічувати почуття, не давати їм волі, перетворювати себе в раціональний механізм – найлютіший злочин. Природа буде за це мстити. І в той же час розпускати світ своїх почуттів, бути його рабом – занадто нікчемний для людини стан.» з позиції необхідності впливу на свідомість дитини, опираючись на її почуття і волю. (В.Розов. Культура чувств. –М., 1968. – С.141).

№ 5.

С.Л.Соловейчик у книзі «Резервы детского «Я» зазначає, що поряд із силою позитивного прикладу відомі і негативні приклади, які

бувають заразливі для дітей: «добро – сильне, а зло – заразне як хвороба». Тому поклатися на автоматичний позитивний вплив прикладу просто «непередбачливо». Найнебезпечніше у вихованні прикладом, зазначає С.Л.Соловейчик, - це настирливість, нарочитість, повчальність («дивись, як «я»).

- *На основі аналізу позиції С.Л.Соловейчика щодо використання методу прикладу, запропонуйте прийоми, які забезпечать його ефективність і допоможуть уникнути негативних наслідків.*

№ 6.

У книзі Р. Дрейкурса і В. Зольца «Счастье вашего ребенка» наведено приклад створення виховної ситуації, яка підштовхує дитину до позитивного вибору дій:

«Матір з великими труднощами привчала чотирирічну доньку класти речі на місце. Вони жили в невеликій квартирі вчотирьох, молодшій дитині було 14 місяців. За порадою консультативного центру, який займається питаннями сім'ї і сімейного виховання, батьки вирішили провести цікавий експеримент.

Як завжди, дівчинка залишила на підлозі свою піжаму і розкидала по всій кімнаті свої іграшки. Опівдні мати запитала: «Чи не хочеш прибрати свої речі?» — «Ні», — була відповідь дочки. — «А тобі не хотілось би провести день і нічого після себе не прибрати?» — Дівчинка вигукнула, що це прекрасно. У відповідь мати попередила її, що вона теж не буде нічого прибрати. — «Звичайно», — сказала дочка, стиснувши плечима.

Цілий день мати залишала де попало все, до чого доторкувалась. Як звичайно, вона розмовляла і гралася з дітьми, запропонувала разом передивитися гардероб дочки, чи не потребує що ремонту. Дівчинка погодилася і разом взялися до роботи. Але весь одяг залишився на ліжку. Речі брата, його іграшки і пляшечки валялись де попало.

Коли прийшов батько, в квартирі панував повний хаос. Він кинув пальто на колицку для ляльок, ..., скинув черевики, ...і, як завжди, став гратися з дітьми. Він поводив себе так, ніби нічого особливого не відбувається. Доки підігрівався обід, мати нагодувала сина. Стіл був завалений малюнками, олівцями, папером так, що ставити їжу було нікуди. А потім мама прийшла у вітальню і сіла читати журнал. «А як щодо обіду?» — запитав через деякий час батько. — «Обід готовий». — «Ну то що, сядемо їсти?» — «Не можна, — відповіла мати з-за

журналу. — Нікуди ставити тарілки». Батько сів читати газету. «Мамо, я хочу їсти», — сказала дівчинка. — «Я теж», — відповіла мати. Дочка замислилась: як бути у такій ситуації? Деякий час вона ногою розпихувала свої кубики, тоді пішла до кухні. Батьки продовжували читати, впевнено знаючи, що дочка прибирає із столу. Незабаром вона повернулася і тихо сказала: «Мамо, тепер можна накривати на стіл». Коли підійшов час лягати спати, дівчинка не знайшла свою піжаму. «Дуже шкода, що ти не можеш її знайти». — «А як же я ляжу спати, на ліжку таке безладдя?» — запитала дочка. «Так, спати незручно, чи не правда?» — «Мамо, я так не хочу!» — розплакалась дочка. — «Що ж нам у цьому випадку робити?» — «Я вважаю, що краще нам разом все прибрати на місце», — відповіла дівчинка.

- *Як ви вважаєте, з яких причин вдався такий експеримент? Чи можна звертатися до такого виду виховуючи ситуацій дуже часто? Відповідь аргументуйте.*

IV. Блок контролю та самоконтролю.

1. Що передбачає поняття «метод виховання» і які підходи до його обґрунтування в педагогічній науці?
2. Дайте визначення прийомам і засобам виховання. Як вони пов'язані з методами виховання?
3. В чому сутність і значення методів формування свідомості у загальній системі методів виховання. Які їх основні функції?
4. Обґрунтуйте роль та можливості сугестії у формуванні понять, суджень, оцінок, переконань.
5. Розкрийте особливості педагогічної техніки навіювання як способу впливу на особистість.
6. Яку роль у вихованні дитини відіграє роз'яснення? Які вимоги висуваються до роз'яснень.
7. В чому полягають особливості використання переконання в початковій школі?
8. Яка роль бесіди у формуванні особистості учня?
9. Обґрунтуйте вимоги до організації бесід з молодшими школярами.
10. Назвіть види бесід та їх виховні завдання.
11. Яка роль прикладу у вихованні дітей? Назвіть різновиди та педагогічні функції даного методу. Чи тотожні поняття «взірець» і «ідеал»?
12. Сформулюйте вимоги до застосування прикладу у вихованні молодших школярів.

13. Розкрийте значення лекції, диспуту, дискусії у системі виховання дітей старшого шкільного віку.
14. Розкрийте місце і роль методів організації діяльності та формування досвіду суспільної поведінки у загальній системі методів виховання.
15. Які педагогічні функції виконують методи організації діяльності та формування досвіду суспільної поведінки?
16. Розкрийте сутність педагогічної вимоги (прямої і непрямой). Які правила висування вимог до молодших школярів?
17. Які особливості використання в початковій школі методу звичайних наслідків та суспільної думки?
18. Обґрунтуйте роль вправління в цілеспрямованій організації життя дитини за законами розумної суспільне обумовленої діяльності.
19. Яке місце посідає привчання в системі формування у дітей правильних звичок.
20. В чому полягає виховне значення доручення? Які види доручень використовуються в колективі молодших школярів?
21. Визначте шляхи організації дитячого режиму в системі привчання до здорового способу життя.
22. В чому полягають особливості створення виховуючих ситуацій як методу формування досвіду суспільної поведінки?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Тема: МЕТОДИ ВИХОВАННЯ. МЕТОДИ СТИМУЛЮВАННЯ І КОРЕКЦІЇ ПОВЕДІНКИ. МЕТОДИ САМОВИХОВАННЯ

Мета: визначити педагогічні функції та особливості застосування в початковій школі методів стимулювання і корекції поведінки та методів самовиховання; обґрунтувати фактори, що визначають вибір методів виховання.

ПЛАН:

1. Обговорення теоретичних питань теми
2. Перевірка виконання практичних завдань.
3. Розв'язання педагогічних ситуацій.

Основна література:

1. Бех І.Д. Проблема методів виховання у сучасній школі. // Педагогіка і психологія. - 1996. - №4. - с.136-140.
2. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: Вид. Центр "Академія", 2001. - 576с.
3. Гнутель Я. Виховна робота в сучасних умовах: теорія й методика. - Тернопіль, 1998. - 262с.
4. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання. - К.: Вища школа, 1997.
5. Красовицький М.Ю. Виховна робота в школі. Досвід і проблеми. - К., "Освіта", 1992. - 182с.
6. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник / ХДПУ ім.Г.С.Сковороди. - 2-е вид., випр. і доп. - Харків: «ОВС», 2002. - 400с.
7. Методика воспитательной работы . Учеб. Пособие / Л.А. Байдакова , Л.К. Гребенкина и др. Под ред. В.А.Сластенина. - М.: Академия , 2004. - 144с.
8. Мойсеюк Н.С. Педагогіка. Навчальний посібник. - 2-е вид. - К., 1999. - 350с.
9. Педагогіка / Под ред. П.И. Пидкасистого. - М., 2002. – 656с.
10. Педагогіка: Навчальний посібник / Галузяк В.М., Сметанський М.І., Шахов В.І. - Вінниця: РВВ ВАТ "Віноблдрукарня", 2001. - 200 с.

Додаткова література:

1. Бех І.Д. Законопростір сучасного виховного процесу // Педагогіка і психологія. - №1, 2. - 2004. - С.33-41.
2. Бордовская Н.В., Реан А.А. Педагогіка. Учебник для вузов. - Питер. - 2001. - (серія Учебник 21 века).
3. Ермолин А.А. Основы, создание и функционирование воспитательной системы: новая цивилизация // Школьные технологии. - 2003. - №1. – С14.
4. Колеченко А.К. Энциклопедия педагогических технологий: Материалы для специалиста образовательного учреждения. - С.-Пб.: КАРО, 2004. - 368с.
5. Корсак К. Людина нового століття та її виховання // Рідна школа. - 2003. - №2. - С.7-9.
6. Корчак Я. Как любить ребенка. - Избр. пед. призыв. - М., 1979.

7. Корчак Я. Право ребенка на уважение. - Избр. пед. призыв. - М., 1979.
8. Макаренко А.С. Методика організації виховного процесу. - Твори в 7-ми т. - К., 1953.

I. Теоретичний блок.

1. Роль емоційного фактора в педагогічному процесі. Місце і роль вербальних методів стимулювання і корекції дитячої поведінки та діяльності: педагогічні функції і специфіка застосування у початковій школі.

2. Заохочення як метод виховання. Вербальні та невербальні прийоми заохочення дітей. Похвала (пряма, непряма, випереджаюча). Основні правила схвалення.

3. Покарання як метод гальмування негативної поведінки дітей. Види та форми покарань. Педагогічні вимоги до покарань.

4. Змагання, його виховний сенс. Педагогічні вимоги до організації змагань у дитячому колективі.

5. Народно-педагогічні методи стимулювання та гальмування дитячої поведінки.

6. Місце і роль методів самовиховання у загальній системі методів виховання.

7. Сутність самовиховання як діяльності дитини, спрямованої на вдосконалення своєї особистості. Зв'язок самовиховання з вихованням. Фактори самовиховання.

8. Особливості застосування методів самовиховання у початковій школі (самопізнання, самооцінка, самоаналіз, самоспостереження, самосхвалення, самонавіювання, самоконтроль, самозвіт, самоосуд).

9. Фактори, що визначають вибір методів виховання.

II. Практичний блок.

1. Продовжити заповнювати таблицю (дивись попереднє заняття):

№ п/п	Назва методу	Значення у виховному процесі	Сутність методу	Прийоми використання
3. Методи стимулювання і корекції дитячої поведінки та діяльності				
4. Методи самовиховання				

2. Скласти правила для молодого вчителя щодо використання методів стимулювання і корекції дитячої поведінки та діяльності.

3. Скласти анотацію до творів:

- А.С.Макаренко. «Методика організації виховного процесу».

- Я.Корчак. «Право дитини на повагу».

- Я.Корчак. «Як любити дитину».

4. Проаналізувати підходи різних педагогів до класифікації методів виховання. Визначити переваги і недоліки кожної класифікації.

I. І.С. Мар'єнко умовно всі методи ділить на шість груп:

а) репродуктивно-пояснювальні;

б) привчання і вправи;

в) проблемно-ситуативні;

г) стимулювання;

д) гальмування;

е) керівництво самовихованням учнів.

II. М.І. Болдирев називає три групи методів:

1) методи переконання;

2) методи організації життя і діяльності учнів;

3) методи стимулювання діяльності і поведінки.

III. В.Т. Рогожкін виділяє групу методів виховання почуттів:

1) спеціального опору на емоційність змісту, знаходження в ньому духовно близького, істотно важливого, рідного для школяра з метою збудження і розвитку нього моральних почуттів;

2) вплив на почуття школяра шляхом виразності викладу, мовлення, міміки, жестів педагога;

3) залучення школярів до активної навчальної і позакласної діяльності, що забезпечує переживання, радість пізнання, творчості, творіння;

4) вплив на почуття школярів емоційністю обстановки;

5) вплив на почуття школярів емоційністю стосунків між ними вчителями, батьками, оточуючими людьми;

6) збудження почуттів фізичним впливом на дитину (тактильний метод). Наприклад, ласкавий дотик.

IV. Т.Є.Конникова виділяє три групи методів виховання:

1) методи формування свідомості;

2) методи формування досвіду поведінки;

3) методи стимулювання і корекції поведінки.

V. Г.І.Щукіна:

1) методи формування свідомості;

2) методи організації діяльності;

3) методи стимулювання.

VI. Ю.К.Бабанський:

1) методи формування свідомості особистості;

2) методи організації діяльності і формування досвіду суспільної поведінки;

3) методи стимулювання діяльності та поведінки;

4) методи контролю та самоконтролю, самооцінки діяльності та поведінки.

VII. Б.Т.Лихачов виділяє чотири групи методів виховання:

1). Методи організації життя і діяльності дитячого виховуючого колективу, до яких відносять:

— колективну, групову, особисту перспективу;

— колективну гру;

— колективні єдині вимоги;

— колективне самоврядування;

— колективне змагання;

— колективне самообслуговування.

2). Методи повсякденного систематичного цілеспрямованого і вільного спілкування, ділової, товариської, довірчої взаємодії в звичайних і екстремальних ситуаціях:

— повага;

— педагогічні вимоги;

— переконання;

— обговорення;

— розуміння;

— довіра;

— стимулювання;

— співчуття;

— застереження;

— критика;

— конфліктні ситуації.

3). Метод дитячої самодіяльності:

Самоорганізація духу

- самоаналіз;

- самокритика;

- самопізнання;

- самоочищення;

Самовдосконалення

Самоорганізація почуттів

- самовиховання;

- самонавчання;

- самоволодіння;

Самоосвіта

Самоорганізація волі і поведінки

- самообмеження;

- самоконтроль;

- самостимуляція;

Самодисципліна

4). Методи педагогічного і психологічного дотику вихователя до особистості дитини з метою корекції її свідомості і поведінки, стимулювання і гальмування діяльності звернень до особистості в життєвих ситуаціях.

Звернення до свідомості	Звернення до почуття	Звернення до волі і вчинку
<ul style="list-style-type: none"> - приклад; - пояснення; - очікування радості; - актуалізація мрії; - зняття напруги; 	<ul style="list-style-type: none"> - совісті, гідності, - самолюбства і честі, - любові, естетичного почуття, співчуття, сорому 	<ul style="list-style-type: none"> - вимога; - навіювання; - права; - заохочення; - покарання;

VIII. М.І.Рожков і Л.В.Байбородова:

Сутнісна сфера	Домінуючий мотив виховання	Метод самовиховання
<ul style="list-style-type: none"> - Інтелектуальна. - Мотиваційна. - Емоційна. - Вольова. - Саморегуляції. - Предметно-практична. - Екзистенціальна. 	<ul style="list-style-type: none"> - Переконавання. - Стимулювання. - Навіювання. - Вимога. - Корекція. - Виховуючі ситуації. - Метод дилем. 	<ul style="list-style-type: none"> - Самопереконавання. - Мотивація. - Самонавіювання. - Вправи. - Самокорекція. - Соціальні проби. - Рефлексія.

III. Проблемний блок.

Проблемні питання для обговорення.

№ 1.

В історії педагогічної науки ставлення до покарання різне. Такі видатні педагоги як І.Песталоцці, Л.М.Голстой, В.О.Сухомлинський вважали, що справжнє виховання може бути без покарання. Проте А.С.Макаренко писав: «Дивна річ, педагоги бояться навіть самого слова «покарання». У нас у школі не знають навіть догани. Манілови від педагогіки мріють про таке ідеальне становище: от добре було б, коли б дисципліну піднести і ніяких заходів впливу для цього не вживати».

- *Яка ваша особиста позиція щодо застосування покарання як методу виховання молодших школярів? Які, на вашу думку, головні умови застосування даного методу?*

№ 2.

До типових видів покарань М.Г. Стельмахович відносить: вияв незадоволення, осудження, присоромлення, обмеження, посилення контролю за поведінкою, відстрочку виконання даної дитині обіцянки, вияв деякої стриманості в поводженні з дитиною, позбавлення її звичної ласки, моральне осудження, нотка відчуження в голосі, гнів, обурення тощо.

- *Чи завжди дані види покарань виконують функцію корекції поведінки особистості? Відповідь аргументуйте.*

№ 3.

Психолог Ю.Красовський визначає декілька видів лише осудження: підбадьорююче (наступного разу зробиш краще...), критика-докір (а я на тебе розраховував), критика-надія (сподіваюсь, що більше...), критика-похвала (робота виконана добре, але не для цього випадку), критика-аналогія (... припустився такої ж помилки, як...), безособова критика (... є учні, котрі...), критика-співпереживання (я добре тебе розумію, але...), критика-співчуття (співчуваю, але...), критика-здивування (невже не підготував?...), критика-іронія, критика-стурбованість, критика-натяк, критика-зауваження, критика-вимога, критика-побоювання.

- *Поміркуйте, за яких умов краще використовувати кожен з видів осудження в початковій школі?*

№ 4.

Психотерапевт В. Леві сформував «правила» покарання:

1. Воно не повинно зашкоджувати здоров'ю - ні фізичному, ні психічному.

2. Якщо є сумнів: карати чи не карати — не карати.

3. За одну провину — одне покарання. Якщо провин багато, покарання може бути суворим, але лише одне. І щоб не відбулося, не слід позбавляти дитину похвали, нагороди, яких вона заслуговує.

4. Недопустиме покарання із запізненням.

5. Дитина не повинна страхатися покарання. Вона повинна більш боятися засмучення батьків, близьких.

6. Не принижувати дитину.

7. Якщо дитину покарали, отже її простили.

- *Проаналізуйте кожне з положень. Чи з усіма правилами ви погоджуєтесь? Доповніть, за необхідне, ці правила.*

№ 5.

- *Висловіть свою думку щодо матеріального заохочення молодших школярів. Підкресліть позитивні і негативні сторони даного виду заохочення. Що б ви порадили вчителям, батькам, які його використовують?*

№ 6.

«Змагання, — підкреслював М.Г.Стельмахович, — виражає природне прагнення дитини постійно звіряти й порівнювати свої сили та можливості з іншою особою, намагання перевершити, перемогти когось у чому-небудь, домагаючись кращих, ніж у когось, результатів, показників, що сприяє розвитку в особистості творчості, наполегливості, винахідливості й ініціативи, об'єктивної оцінки фактів».

- *Прокоментуйте дане висловлення з позиції виховного значення змагання. Чи згодні ви з думкою М.Г.Стельмаховича? Як її узгодити з думкою деяких провідних педагогів про те, що в учнів молодших класів змагання формує лише негативні якості: заздрість, образу, ворожнечу, ненависть до переможців, бажання чинити протидію тощо. Які шляхи подолання негативних наслідків?*

IV. Блок контролю та самоконтролю.

1. Розкрийте роль емоційного фактора в педагогічному процесі.
2. Яке значення мають вербальні методи стимулювання і корекції дитячої поведінки та діяльності, та в чому полягає специфіка їх застосування у початковій школі?
3. Що таке заохочення? Які ви можете назвати вербальні та невербальні прийоми заохочення дітей?
4. Обґрунтуйте виховне значення похвали для молодших школярів і сформулюйте основні правила схвалення.
5. Розкрийте сутність покарання як методу гальмування негативної поведінки дітей.
6. Назвіть види та форми покарань. Які педагогічні вимоги висуваються до покарань?
7. В чому полягає виховний сенс змагання?
8. Які умови забезпечать ефективність організації змагань у дитячому колективі?
9. Охарактеризуйте народно-педагогічні методи стимулювання та гальмування дитячої поведінки.

10. Яке місце посідають методи самовиховання в загальній системі методів виховання?
11. Розкрийте сутність самовиховання як діяльності дитини, спрямованої на вдосконалення своєї особистості.
12. Обґрунтуйте зв'язок самовиховання з вихованням.
13. Які фактори забезпечують ефективність процесу самовиховання?
14. В чому полягають особливості застосування методів самовиховання у початковій школі?
15. Назвіть фактори, що визначають вибір методів виховання.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

Тема: ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДИТЯЧОГО КОЛЕКТИВУ

Мета: визначити роль дитячого колективу в становленні особистості молодшого школяра; сформувати у студентів розуміння динаміки та логіки розвитку колективу, обумовленості методів виховання особистості рівнем розвитку й організації колективу.

ПЛАН:

1. Перевірка рівня засвоєння студентами основних понять з теми.
2. Обговорення практичних завдань, виконаних студентами при підготовці до заняття.
3. Розв'язання педагогічних ситуацій.

Основна література:

1. Бех І.Д. Проблема методів виховання у сучасній школі. // Педагогіка і психологія. - 1996. - №4. - с.136-140.
2. Гнутель Я. Виховна робота в сучасних умовах: теорія й методика. - Тернопіль, 1998. - 262с.
3. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання. - К.:Вища школа, 1997. - 343с.
4. Красовицький М.Ю. Виховна робота в школі. Досвід і проблеми. - К., "Освіта", 1992. - 182с.
5. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник / ХДПУ ім.Г.С.Сковороди. - 2-е вид., випр. і доп. - Харків: «ОВС», 2002. - 400с.
6. Методика воспитательной работы . Учеб. Пособие / Л.А. Байдакова , Л.К. Гребенкина и др. / Под ред. В.А.Сластенина. - М.: Академия , 2004. - 144с.
7. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навчальний посібник. - 2-е вид. – К., 1999. - 350с.
8. Онищук В.О. Функції і структура методів навчання. - К., 1997.
9. Педагогіка / Под ред. Л.П. Крившенко. - М., 2004.
10. Педагогіка / Под ред. П.И. Пидкасистого. М., 2002. - 640с.
11. Педагогіка /За ред. М.Д.Ярмаченка. - К.:Вища школа, 1986. - 542с.
12. Педагогіка: Навчальний посібник / Галузяк В.М., Сметанський М.І., Шахов В.І. - Вінниця: РВВ ВАТ "Віноблдрукарня", 2001. - 200с.
13. Сластенин В.А., Исаев И.Ф., Шиянов Е.Н. Общая педагогика. - В 2 ч. - М., 2002.
14. Харламов И.Ф. Педагогика. - Минск, 1998.

Додаткова література:

1. Виховна робота і молодіжні організації // Освіта, 1993 від 5 листопада. - С.3.
2. Закон України "Про об'єднання громадян" // Голос України. - 1992 від 16 липня.
3. Иванов И.П. Воспитание коллективистов. - М., 1982. - 80с.
4. Иванов И.П. Энциклопедия коллективных творческих дел. - М., 1989. - 208с.

5. Лутошкин А.Н. Как вести за собой. - М., 1981. - 208с.
6. Макаренко А.С. Методика організації виховного процесу. - Твори в 7-ми т. - К., 1953.
7. Макаренко А.С. Педагогічна поема. - Твори в 7-ми т. - К., 1953.
8. Моя земля – земля моїх батьків // Освіта. - 1991 від 29 січня.
9. Новикова Л.И. Педагогика детского коллектива. - М., 1978. - 144с.
10. Програма СПОУ // Освіта. - 1991 від 29 січня.
11. Сім кольорів веселки //Перерва. - 1992 від 11 листопада.
12. Соловейчик С. Воспитание по Иванову. - М., 1989. - 325с.
13. Статут СПОУ // Зірка -1991 від 23 січня. - С3.
14. Статут УСО “Пласт” // Цвіт України -1992. -С.3.
15. Сухомлинский В.О. Методика виховання колективу // Зібр. тв.: в 5-ти т. - Т.1. - К., 1979.
16. Торба Н.Г. Виховання у процесі організації позакласних колективних творчих справ. - Донецьк: ДІПО ІПП, 2004. - 48с.

I. Теоретичний блок.

1. Поняття про дитячий колектив, його ознаки та функції.
2. Види і структура дитячого колективу молодших школярів. Органи управління учнівським колективом. Статус дитини в системі колективних відносин. Способи корекції негативного статусу окремих учнів у колективі.
3. Динаміка розвитку колективу та його стадії (за А.С.Макаренка та за О.М.Лутошкіним).
4. Шляхи розвитку колективу: діалектика вимог педагога; створення суспільної думки; постановка перспектив; організація спільної діяльності дітей, встановлення правильного тону і стилю; створення традицій, метод паралельної дії.
5. Учнівські колективи та громадські, дитячі, юнацькі організації (“Пласт”, “Січ”, “Соколята”, “Козачата”, “Барвінчата”, “Січове братство”, СПОУ тощо).
6. Значення учнівського самоврядування в цілісному процесі виховання особистості. Особливості організації самоврядування в початкових класах. Умови успішності дитячого самоврядування.

II. Практичний блок.

1. Заповнити таблицю:

Ознаки дитячого колективу	Функції колективу	Види дитячих колективів	Структура дитячого колективу	Етапи (динаміка) розвитку	Шляхи формування

2. Скласти анотацію до твору:
 - А.С.Макаренко. «Педагогічна поема».
3. Навести конкретні приклади виховних задач близької, середньої та далекої перспективи.
4. Скласти 10-15 правил для педагога-вихователя з керівництва дитячим колективом.
5. Скласти 10-15 правил роботи педагога-вихователя з органами учнівського самоврядування.
6. Змоделювати систему самоврядування для 4 класу (визначити мету, завдання, структуру, функції структурних компонентів; окреслити напрямки роботи з вчителя-класовода з органами самоврядування).

III. Проблемний блок.

Проблемні питання для обговорення.

№ 1.

Одні вчені вважають, що дитячий колектив сприяє всебічному розвитку особистості, інші – що він пригнічує особистість, стимулюючи формування конформіста. Деякі вважають конформізм неминучим, нормальним явищем у колективі, яке допомагає людині погодити свою поведінку з поведінкою ровесників, інші стверджують, що конформізм заважає розвитку самостійності людини.

- *Висловіть свою думку з цього питання.*

№ 2.

Розробка теми колективу, як зазначав Я.Корчак, «дає ключ до загадкових життєвих успіхів не за рахунок душевних якостей або сили, а чогось невловного нам, невідомого.

У красивих, здорових, веселих, ініціативних, сміливих, талановитих дітей завжди є товариші, союзники, прихильники; у занадто честолюбивих бувають і вороги. Звідси і ворожі табори. У дитячому колективі трапляються й тимчасові улюбленці, діти возвеличують їх, щоб потім радіти їх падінню».

- *Чи згодні ви з думкою Я.Корчака? Відповідь аргументуйте.*

№ 3.

А.М. Лутошкін відзначав, що хороша організаторська справа в колективі залежить від:

- знання людей, з якими працюєш;
- знання законів розвитку колективу;

- якостей особистості самого організатора;
- знання особливостей організаторської роботи;
- знання справи, яку організуєш;
- уміння практично організувати.

Під організаторськими здібностями він розумів «таке поєднання індивідуальних якостей особистості, яке дозволяє людині швидко, надійно, впевнено організовувати людей на виконання певної справи». Крім того, він називав ці якості особистості:

«компетентність — знання тієї справи, яку необхідно організувати;
активність — уміння діяти енергійно, наполегливо при розв'язанні практичних завдань;

ініціативність — особливий творчий вияв активності, висунення ідей, пропозицій;

товариськість — відкритість до інших, готовність спілкуватися, потреба мати контакти з людьми;

кмітливість — здібність доходити до сутності явищ, бачити їх причини і наслідки, визначати головне;

наполегливість — виявлення-сили волі, завзятості, вміння доводити справу до кінця;

самоволодіння — здатність до контролю за своїми почуттями, своєю поведінкою в складних ситуаціях;

працездатність — витривалість, здатність вести напружену роботу тривалий час, не стомлюватися;

спостережливість—уміння бачити, мимохідь відзначати знаменне, зберігати в пам'яті деталі;

самостійність — незалежність у прийнятті рішень, уміння самому знаходити шляхи виконання завдань, брати на себе відповідальність;

організованість — здібність підкорятися необхідному режиму роботи, планувати свою діяльність, проявляти послідовність, зібраність».

- *Дайте свою оцінку такій позиції. Проаналізуйте, які наслідки можуть виникнути при відсутності хоча б однієї з умов, запропонованих А.М.Лутошкіним (по кожній позиції).*

№ 4.

Одна з вимог багатьох педагогів – дати можливість особистості виконувати різноманітні ролі в колективі – командних і підлеглих, творчих і виконуючих.

- *У чому значення даного підходу?*

№ 5.

- *Що, на вашу думку, означають висловлення: а) “В класі є справжній колектив”; б) “У класі немає справжнього колективу”. Поясніть причини відсутності розвинутих колективів у багатьох сучасних школах.*

№ 6.

Давно встановлений факт, що часто безпосередній вплив учителя, батьків, підлітків, старшокласників з ряду причин буває малоефективним. А вплив через добре організований колектив дає кращий результат.

- *Чи є колектив зняттям пригноблення особистості?*

№ 7.

У багатьох школах проводять Дні учнівського самоврядування, коли в основному старшокласники заміняють (дублюють) директора школи, його заступників, учителів у деяких класах, тобто проводять уроки, “проробляють” порушників дисципліни, займаються організаційно-господарськими питаннями.

- *Яка ваша оцінка такої практики?*

Педагогічні ситуації.

№ 1.

У класі стало доброю традицією: всі справи вирішувати і проводити колективно. Перед проведенням справи проводиться стартова бесіда, на якій спільно вирішують: що робимо, як робимо і для чого робимо. Вибираються відповідальні, розподіляються доручення, враховуючи можливості й інтереси кожного. Тому всі із захопленням беруть участь у справах класу. У цьому немає нічого дивного, бо справи не нав'язуються кимсь згори, а кожен пропонує, що і як він хоче робити. Наприкінці тижня проводяться збори-вогники, на яких обговорюються, що доброго було зроблено колективно, планується подальша робота.

- *Оцініть таку організацію класного колективу. Яка роль і задачі вчителя-класовода за такої організації життєдіяльності дітей. При організації справ колективу потрібно:*

а) вчителю детально планувати, регламентувати, контролювати всі справи класу, діяльність кожного учня;

б) поступово передавати дітям ініціативу у виборі і організації колективної діяльності, учити їх способам організації колективних творчих справ;

в) з самого початку надавати дітям цілковиту свободу в організації самоуправління в класі.

Відповідь аргументуйте.

№ 2.

Побудована в новому мікрорайоні школа радувала і батьків і дітей. Перші дні вересня були наповнені радістю учнів, їхніми знайомствами з учителями, один з одним. Учителька четвертого класу повела дітей на прогулянку в сусідній парк. Діти мирно розглядали дерева, пожовклу траву. Вихователька пропонувала дітям включитись у відому гру. Та гри не вийшло. Так і повернулися діти чинно і тихо у класну кімнату.

- На якій стадії розвитку перебуває колектив? Як варто було вчинити виховательці у даній ситуації?

№ 3.

Навчальний рік у школі-інтернаті розпочався радісною подією: колектив школи прийняв у свою сім'ю 30 першокласників. На третій день вчителька із своєю помічницею повела дітей на виставку лялькового театру. Діти з цікавістю дивились виставу, сміялись. Та ось вистава закінчилась. Увімкнули світло. Н.В. і А.Л. почали шикувати дітей по двоє.

Порахували. Двох дітей не було.

- Діти, - звернулась Н.В. до учнів, - кого у нас немає?

Діти дивилися один на одного і мовчали.

- А де наш Володя і Сергійко?

Але й на це звертання учительки діти не реагували.

- На якій стадії розвитку перебуває колектив? Які основні напрямки роботи вихователя з таким колективом?

№ 4.

Вчитель 4-А класу Галина Степанівна на зборах учнів сказала:

- Сьогодні, діти, ми маємо обрати керівний склад нашого колективу. Розпочався навчальний рік і треба жити по-новому. У нас є хороші учні – активісти, відмінники. Ось Галя Т. Оберемо її старостою класу, Володю А. – фізоргом, нашу акуратистку Олю С. – керівником

санітарної трійки. Я запишу їхні прізвища на дошці і будемо голосувати.

Галина Степанівна дбайливо записала “свої” кандидатури на дошці. Клас мовчав. Раптом Сашко М. різко підняв руку:

- Можна мені сказати? Давайте запропонуємо свої кандидатури. Ми хочемо по-справжньому, Галина Степанівна. Он і депутатів обирають на альтернативній основі, демократично.

- Як це “по-справжньому”? А те, що я запропонувала, - це, потвоєму, на сміх? – учителька з осудом подивилась на Сашу М. – Ось за цих учнів проголосуємо і буде демократично.

- Ні, Галино Степанівно, - не вгамовувався Сашко. - Ми вже обговорювали кандидатури до наших керівних органів і хотіли запропонувати...

- Кого запропонувати? – уже різко запитала Галина Степанівна.

- Ігоря М., наприклад. Він буде хорошим старостою, його всі поважають. Надя Ш. Була б добрим редактором нашої газети...

- Ще чого, - уже нервувала Галина Степанівна – Адже Ігор - не відмінник, вчиться лише на четвірки. А ти його старостою.

Сашко почервонів, ще щось сказав. Його збиралися підтримувати ще кілька учнів, але наважувались сердити Галину Степанівну.

- Отже, будемо, діти, голосувати за кандидатури, прізвища яких я написала на дошці, - приступила до справи Галина Степанівна. – Хто за?

Більшість підняли руки за обрання Галі Т. старостою.

- Хто проти? Нікого? А ти, Сашко, і ще шестеро із твоєї компанії? Ви за кого?

- Ми не голосуємо, - несміливо відповів Сашко.

Так проходило голосування за всі кандидатури, що їх запропонувала Галина Степанівна.

- *На якій стадії розвитку перебуває цей колектив? Які помилки допустила вчителька під час обрання органів самоврядування? Як варто діяти вчителю цього колективу під час розв'язання питання обрання органів самоврядування?*

№ 5.

В.О.Сухомлинський писав: «Багаторічний досвід виховної роботи переконав мене в тому, що далеко не все, що зв'язане з поведінкою і

вчинками школярів, слід винести на обговорення шкільного колективу. Недопустимо робити предметом обговорення в колективі:

- негожу поведінку дитини, причиною якої є явні чи приховані ненормальності в сім'ї;

- негожу поведінку або окремі негативні вчинки, якщо причина їх – душевний надлом у дитини через те, що в неї нерідний батько чи нерідна мати;

- поведінку чи окремі вчинки, що об'єктивно є протестом дитини проти грубості, сваволі батьків чи когось із дорослих, у тому числі й педагогів;

- погані вчинки дітей, які є результатом допущеної педагогом помилки;

- негожий вчинок, зумовлений тим, що вчитель допустив необ'єктивність в оцінюванні знань учнів;

- відставання учня в навчанні, коли він має аномалії в розумовому розвитку;

- негативний вчинок, пояснення якого вимагає розповіді про глибоко особисті стосунки із своїми товаришами;

- поганий вчинок, мотиви якого пов'язані з особливими стосунками в сім'ї;

У читача може виникнути питання: а що ж допустимо розглядати в колективі? Нічого».

- *Чи погоджуєтесь ви з думкою В.О.Сухомлинського? То все таки: які питання, на ваш погляд, можна розглядати у первинному дитячому колективі?*

№ 6.

Колись у першому класі між учнями розподіляли доручення. Вітя дізнався тоді, що він – відповідальний за збирання макулатури. Хлопець хоч і не мав чіткого уявлення про те, що це означає, але був сповнений гордості. Він тепер не просто Вітя – він відповідальний! Правда, Вітя так і не дізнався, що йому само потрібно робити. Минали дні, і одного разу вчителька оголосила: “Діти, завтра принесіть по два кілограма макулатури... Це дуже важливо... Якщо ми багато зберемо, поїдемо на екскурсію”.

Діти принесли макулатуру, здали старшій вожатій. Вона у їхній присутності видала класному керівникові довідку. Також з'ясувалося, що їхній клас посів за збирання макулатури перше місце. У

педагогічному колективі цей факт розцінювався як один з показників успішної роботи класного керівника.

А Вітя? Вітя спочатку засмутився – ніхто більше не згадував про те, що він “відповідальний”. Але Віті всього сім років, і на другий же день він забув про прикрість. Згадав про неї лише через місяць, коли йому сказали, що він знову за щось “відповідальний” Але цього разу хлопчик уже не думав про те, що “відповідальному” треба щось робити.

- *Яких помилок припускається класний керівник в організації учнівського самоврядування? Вкажіть основні шляхи вдосконалення учнівського самоврядування в класному колективі.*

IV. Блок контролю та самоконтролю.

1. Що називається колективом? Назвіть основні ознаки колективу.
2. Перерахуйте основні функції дитячого колективу.
3. Які види дитячого колективу ви знаєте?
4. Яка структура дитячого колективу молодших школярів?
5. Назвіть органи управління учнівським колективом.
6. Чи тотожні поняття “актив”, “органи самоврядування”, “лідер”? Якщо ні, то поясніть відмінність між ними.
7. Якій статус може мати дитина в системі колективних відносин? Обґрунтуйте способи корекції негативного статусу окремих учнів у колективі.
8. Порівняйте динаміку розвитку колективу та його стадії за визначенням А.С.Макаренка та О.М.Лутошкіна. Розкрийте діалектику вимог педагога в залежності від етапу розвитку колективу.
9. Визначте шляхи розвитку колективу молодших школярів і
10. В чому полягає сутність системи перспективних ліній? Які види перспектив ви знаєте?
11. Розкрийте сутність методу паралельної дії.
12. Яка роль традицій в житті дитячого колективу?
13. Що означає правильний тон і стиль колективу?
14. У чому полягає сутність «методу вибуху»? Назвіть основні вимоги до використання «методу вибуху».
15. Сформулюйте основні завдання та принципи діяльності дитячих та юнацьких організацій.
16. Порівняйте мету, закони, структуру, зміст діяльності і форми роботи СПОУ і УСО “Пласт”.
17. Розкрийте цілі, зміст і форми роботи дитячих та юнацьких організацій (“Січ”, “Соколята”, “Козачата”, “Барвінчата”, “Січове братство” тощо).

18. Розкрийте значення учнівського самоврядування в цілісному процесі виховання особистості.
19. В чому полягають особливості організації самоврядування в початкових класах?
20. Назвіть умови успішності організації дитячого самоврядування.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДО МОДУЛЯ І

1. Яке з наведених нижче висловлювань найбільш повно розкриває сутність поняття «виховання»: «Виховання – це цілеспрямована організація діяльності і спілкування, основу якої становить...

1). Керівництво становленням особистості, формуванням її рис і якостей.

2). Формування певного ставлення до оточуючого світу, ціннісних орієнтацій.

3). Вплив на розвиток дитини, її якості, погляди, переконання, поведінку.

4). Керівництво формуванням людини в системі навчально-виховних закладів.

2. Компонентами процесу виховання є :

1). Цільовий, змістовий, операційно-діяльнісний, аналітико-результативний.

2). Розвиток, формування, соціалізація, навчання.

3). Моральне, естетичне, розумове, екологічне, фізичне, трудове виховання.

4). Дитина, педагоги, батьки, оточуюче середовище, засоби масової інформації.

3. У чому полягає сутність комплексного підходу до виховання? Із запропонованих відповідей оберіть правильну, більш повну. Комплексний підхід означає:

1). Єдність впливів на дитину сім'ї, школи, громадськості, ЗМІ.

2). Комплексне використання всіх методів, їх діалектичну єдність.

3). Всі компоненти виховання підпорядковані цілісності формування особистості.

4). Взаємообумовленість процесу навчання і комплексу виховних заходів.

4. Мета виховання – це:

1). Результат навчально-виховного процесу.

2). Наперед визначений план діяльності педагогічного колективу і батьків.

3). Ідеальна модель бажаних результатів виховання.

4). Вимоги до процесу формування всебічно розвиненої, гармонійної особистості.

5. Яке з поданих тлумачень найбільш точно розкриває сучасне розуміння поняття «всебічно розвинена особистість»? Всебічний розвиток людської особистості означає:

1).Розвиток людської особистості з усіх боків, всесторонньо.

2).Єність розумового, морально-естетичного, трудового, фізичного виховання.

3).Створення реальних умов розвитку здібностей людини в усіх напрямках.

6. Яке з поданих тлумачень найбільш точно розкриває сучасне розуміння поняття «гармонійно розвинена особистість»? Гармонійність передбачає:

1).Гармонію усіх сторін (розумової, моральної тощо), їх чітку пропорційність.

2).Гідповідність змісту формі, свідомості та поведінки, слова та діла.

3).Всі сторони особистості повинні формуватися на однаковому рівні.

7. Виховання має особливе соціальне значення тому, що:

1).Здатне змінити ставлення людини до середовища, речей, умов життя тощо.

2).Розкриває природні здібності дитини, її таланти, задатки, нахили.

3).Здійснюється в соціальних інститутах.

4).Буде визначати в дорослому житті соціальний статус особистості.

8. Що ви розумієте під рушійною силою процесу виховання? Рушійними силами процесу виховання є:

1).Внутрішні суперечності.

2).Процес розв'язання конфліктів між вихователями і вихованцями.

3).Рушійними силами процесу виховання є закономірності.

4).Проблемні ситуації.

9. Основні нормативні положення, які базуються на певних закономірностях та особливостях процесу виховання і на тих вимогах, які ставить конкретне суспільство до мети, змісту, методів виховної діяльності називаються:

1).Концепціями виховання.

2).Нормативно-правовими актами.

3).Принципами виховання.

4).Правилами виховної взаємодії педагогів і дітей.

10. Рівноправність всіх філософських поглядів у рамках єдиної гуманістичної системи цінностей; рівнозначність традицій і творчості,

визнання необхідності вивчення і використання спадщини минулого та можливості відкриття в наш час та в майбутньому; рівність людей, прагматизм замість суперечок про основні цінності; діалогічне спілкування – відносяться до числа:

- 1). Етнопедагогічних принципів.
- 2). Принципів цілісного підходу до процесу виховання.
- 3). Принципів природовідповідності.
- 4). Аксиологічних принципів.

11. До принципів виховання не відносяться:

- 1). Єдність загальнолюдського і національного; навчання і виховання.
- 2). Природовідповідність, культуровідповідність; демократизація виховання.
- 3). Виховання в діяльності і спілкуванні; стимулювання до самовиховання.
- 4). Єдність виховання і розвитку; незалежність і безперервність виховання.

12. Які принципи розкрито в «Концепції національного виховання» (1994р.)?

- 1). Врахування вікових та індивідуальних особливостей, зв'язку з життям.
- 2). Природовідповідності, культуровідповідності, етнізації.
- 3). Виховання в діяльності, демократизації, стимулювання до самовиховання.
- 4). Формування креативної, творчої особистості, цілісний підхід до виховання.

13. До характерних ознак принципу гуманізації виховання не відносяться:

- 1). Ставлення педагога до педагогічної діяльності як до покликання.
- 2). Повага до особистості дитини, турбота, чуйність, довіра до дитини.
- 3). Знання індивідуальних особливостей дитини, доброта, увага, співчуття.
- 4). Виховання в дусі християнської моралі; повна свобода дій вихованців.

14. Яке з тверджень щодо умов ефективної організації діяльності та спілкування є хибним? Процес діяльності і спілкування необхідно організувати таким чином, щоб...

1).Діти відчували позитивний вплив і отримували задоволення від нього.

2).Діяльність була значущою для дитини, мала для неї особистісний сенс.

3).Школярі були задоволені роботою і не бачили виховного впливу педагога.

4).Міжособистісні стосунки між вихователем і вихованцями були позитивними.

15. Методи виховання – це:

1).Напрямки вих. роботи щодо формування гармонійно розвиненої особистості.

2).Сукупність засобів, спрямованих на формування світоглядних позицій.

3).Способи взаємодії, спрямовані на досягнення мети виховання.

4).Система вих. впливів з метою реалізації концепції національного виховання.

16. Засоби виховання – це:

1).Інструментарій матеріальної і духовної культури для розв'язання завдань.

2).Способи організації діяльності, спрямовані на досягнення мети виховання.

3).Система вих. впливів на свідомість, з метою реалізації концепції виховання.

4).Сукупність методів виховної діяльності, спрямованих на формування світогляду.

17. Слово, музика, пісня, вірші, звуки природи, предмет, зображення, художній образ, відео-, кіно-, фотозапис, ритмічні рухи, жести, пози, тактильні дотики – є:

1).Методами виховання.

2).Засобами виховання.

3).Прийомами виховання.

4).Принципами виховання.

18. До завдань, що вирішують методи формування свідомості особистості не відносяться:

1).Зміна поглядів, відношень, переконань, або формування нових.

2).Вплив на людину, розрахований на некритичне сприйняття нею слів, думок інших.

3).Роз'яснення значення певних якостей особистості, норм і правил поведінки.

4).Вироблення і закріплення навичок і вмінь культурної поведінки.
19. Метод психологічного впливу на людину, розрахований на некритичне сприйняття нею слів, думок інших, що приводить або до вияву у людини, навіть опріч його волі і свідомості, певного стану, почуттів, відношення, або до здійснення людиною вчинків, що можуть безпосередньо не відповідати її принципам діяльності, поведінки є сутністю методу:

- 1).Навіювання.
- 2).Переконання.
- 3).Привчання.
- 4).Вправляння.

20. Метод впливу на свідомість, волю індивіда, що сприяє формуванню його нових поглядів, відношень або зміні тих, що не відповідають загальнолюдським та національним нормам і принципам є сутністю методу:

- 1).Вправляння.
- 2).Привчання.
- 3).Переконання.
- 4).Заохочення.

21. Метод впливу на свідомість, почуття, поведінку особистості через наслідування, спрямоване на відтворювання індивідом певних зовнішніх рис, зразків поведінки, котре супроводжується емоціональними і раціональними почуттями називається:

- 1).Привчанням.
- 2).Методом прикладу.
- 3).Методом вправляння.
- 4).Заохоченням.

22. Розповідь, бесіда, лекція, диспут, дискусія, дилема, співпереживання, парадоксальна ситуація, апеляція до інтересів учнів або до відомих засобів інформації є:

- 1).Основними формами організації діяльності вихованців.
- 2).Основними прийомами реалізації методів формування свідомості.
- 3).Змістовним компонентом виховного процесу.
- 4).Основними принципами організації виховного процесу в школі.

23. Єдність свідомості і поведінки, формування потреби у дитини діяти у відповідності з певними вимогами, вироблення звички до позитивної поведінки досягається за допомогою:

- 1).Методів формування свідомості особистості.

- 2).Методів формування методів суспільної поведінки.
 - 3).Методів корекції дитячої поведінки.
 - 4).Методів самовиховання.
24. Стійку форму поведінки, в основі якої лежать стійкі навички організації особистістю своєї діяльності, спілкування, які закріплюються в поведінці і стають рисою характеру людини називають:
- 1).Вихованістю.
 - 2).Переконаністю.
 - 3).Світоглядною позицією.
 - 4).Звичкою.
25. Привчання, вправлення, доручення, виховні ситуації відносяться до:
- 1).Методів формування свідомості особистості.
 - 2).Методів формування методів суспільної поведінки.
 - 3).Методів корекції дитячої поведінки.
 - 4).Методів самовиховання.
26. Організацію планомірного і регулярного виконання дітьми визначених дій з метою перетворення їх у звичку поведінки (не розмовляти на уроці, прибирати зі столу, дотримуватися режиму тощо) називають:
- 1).Привчанням.
 - 2).Дорученням.
 - 3).Виховною ситуацією.
 - 4).Педагогічною вимогою.
27. Цілеспрямоване, багаторазове повторення, закріплення, вдосконалення способів дій як стійкої основи суспільної поведінки, тобто планомірно організоване виконання вихованцями різних дій, практичних справ з метою формування і розвитку певних навичок і звичок поведінки, рис характеру, що проявляються як індивідуальні особливості людини є сутністю:
- 1).Привчання.
 - 2).Доручення.
 - 3).Виховна ситуація.
 - 4).Вправлення.
28. Створення таких зовнішніх обставин, які прямо відповідають вимогам життя і дозволяють опосередковано впливати на свідомість, почуття, вчинки людини є сутністю:
- 1).Привчання.
 - 2).Доручення.

3).Виховна ситуація.

4).Вправляння.

29. Обставини, в яких діти змушені робити вибір: зробити щось для себе, свого задоволення чи поступитися радістю іншому, допомогти ровеснику, старшому, якщо доводиться при цьому самому від чогось відмовитися; виступати в позиції підлеглості та керівництва; співпереживати, відчувати турботу; здійснювати взаємодопомогу, моральний вибір створюються за допомогою:

1).Привчання.

2).Доручення.

3).Виховна ситуація.

4).Вправляння.

30. Вплив на особистість дитини, за допомогою якого педагог викликає і стимулює чи припиняє і гальмує дії вихованців, виявлення у них тих чи інших якостей здійснюється за допомогою:

1).Привчання.

2).Доручення.

3).Вимоги.

4).Вправляння.

31. До прямих вимог відносяться:

1).Прохання, порада.

2).Натяк, нагадування.

3).Довір'я, схвалення.

4).Наказ, розпорядження.

32. До непрямих вимог відносяться:

1).Заборона, вказівка.

2).Зауваження, погроза.

3).Наказ, розпорядження.

4).Прохання, порада, натяк.

33. Ласкаве слово, приємна усмішка, теплий погляд, гладження по голівці (якщо дитина мала), попліскування по плечу, гостинець (у вигляді ласощів), залучення до виконання дій, які дітям подобаються є засобами реалізації методу:

1).Заохочення.

2).Вправляння.

3).Переконання.

4).Навіювання.

34. Вплив на особистість школяра, який відбиває засудження його дій, вчинків, що суперечать нормам, принципам поведінки у суспільстві,

змушуючи учнів дотримуватися цих норм, виховуючи у школярів уміння гальмувати виявлення тих якостей, прагнень здійснення вчинків, які в певних умовах суперечать вимогам норм моралі є сутністю методу:

- 1).Вправляння.
- 2).Переконання.
- 3).Покарання.
- 4).Привчання.

35. Накладання додаткових обов'язків, обмеження певних прав, вираження морального осудження в різних формах, критика, вияв незадоволення, присоромлення, посилення контролю за поведінкою, відстрочка виконання даної дитині обіцянки, вияв деякої стриманості в поводженні з дитиною, позбавлення її звичної ласки, нотка відчуження в голосі, гнів, обурення – є різновидами:

- 1).Покарань.
- 2).Привчань.
- 3).Переконань.
- 4).Заохочень.

36. При використанні покарань не треба:

- 1).Враховувати стан того, хто завинив, його ставлення до свого вчинку.
- 2).Поєднувати вимогливість і повагу, дотримуватися педагогічного такту.
- 3).Притримуватись позиції: якщо дитину покарали, отже її простили.
- 4).Карати за невміння, нерозуміння; карати, якщо є сумнів: карати чи ні.

37. Метод виховного впливу, який здійснюється шляхом організації діяльності, в основі якої лежить співпраця дітей, зіставлення, порівняння результатів, що спонукає дітей до пошуку оптимальних способів вирішення завдань, розвитку активності, ініціативи, наполегливості, цікавості, винахідливості, пізнавальних інтересів, творчих можливостей, об'єктивної оцінки фактів називається:

- 1).Вправлянням.
- 2).Змаганням.
- 3).Переконанням.
- 4).Диспутом.

38. Що ви розумієте під самовихованням? Самовиховання – це...

1).Діяльність вихователя, яка сприяє гальмуванню у вихованців негативних явищ.

2).Вплив на самого себе з метою удосконалення своєї особистості.

3).Взаємодія з оточуючими з метою порівняльного аналізу власних вчинків.

4).Вплив на біологічне і соціальне середовище з метою подолання шкідливих звичок.

39. Педагогічно обґрунтоване зіставлення методів виховання, які використовуються, з метою, завданнями, змістом, принципами виховання; застосування в єдності всіх груп методів; урахування своєрідності педагогічної ситуації; аналіз впливу на особистість методів, які вже застосовувались; педагогічна рефлексія особистості вихователя; забезпечення переходу методів виховання в методи самовиховання є:

1).Принципами виховання.

2).Основними прийомами виховання.

3).Основними положеннями концепції національного виховання.

4).Факторами, що визначають вибір методів виховання.

40. Яке з висловлювань щодо сутності поняття «колектив» не є обов'язковою ознакою колективу? Дитячий колектив — це ...

1).Стійке об'єднання дітей, яке має загальну суспільне значущу мету.

2).Своєрідна ланка, що зв'язує між собою суспільство і особистість.

3).Група вихованців одного віку, які займаються однією діяльністю.

4).Арена самовираження і самоствердження особистості.

41. Яку стадію розвитку колективу (за А.С.Макаренком) характеризують наступні ознаки: «Діти не достатньо знають один одного, не виявляють інтересу до діяльності членів колективу. Стосунки різні — доброзичливі, конфліктні, існують замкнуті угруповання приятелів, які мало спілкуються, часто сваряться. Хорошого організатора поки що немає.»

1).Першу.

2).Другу.

3).Третю.

42. Яку стадію розвитку колективу (за А.С.Макаренком) характеризують наступні ознаки: «Утворюються малі групи, формується актив, накопичуються традиції, розвивається співробітництво, взаємодопомога. Вимоги йдуть не лише від вихователя, а й від активу, лідерів. Колектив стає фактором розширення

соціального досвіду дітей, залучення його до духовної культури свого народу.»

1).Першу.

2).Другу.

3).Третю.

43. Яку стадію розвитку колективу (за А.С.Макаренком) характеризують наступні ознаки: «Затверджуються відносини співробітництва, взаємодопомоги, поваги один до одного. Дитина має можливість самореалізуватись, бо створюються умови для діяльності кожного.»

1).Першу.

2).Другу.

3).Третю.

44. Яку стадію розвитку колективу (за О.М.Лутошкіним) характеризують наступні ознаки: «Люди мало знають один одного, не ідуть назустріч один одному. Немає загальних інтересів, загальних справ, відсутній твердий, авторитетний центр. Група існує формально, не приносить радості тим, хто в неї входить.»

1).«Піщаний розсип».

2).«М'яка глина».

3).«Мигаючий маяк».

4).«Рожеві вітрила».

45. Яку стадію розвитку колективу (за О.М.Лутошкіним) характеризують наступні ознаки: «В групі помітні зусилля сполучення колективу, з'єднуючими ланками є формальна дисципліна і вимоги старших. Стосунки різні - доброзичливі, конфліктні, існують замкнуті угруповання приятелів, які мало спілкуються, часто сваряться. Хорошого організатора поки що немає, бо по-справжньому його нікому підтримати.»

1).«Піщаний розсип».

2).«М'яка глина».

3).«Мигаючий маяк».

4).«Рожеві вітрила».

46. Яку стадію розвитку колективу (за О.М.Лутошкіним) характеризують наступні ознаки: «В групі переважає бажання спільної праці, допомоги один одному, бути разом. Є на кого спиратися. Група відзначається своєю індивідуальністю, але недостатньо проявляється ініціатива. Активність проявляється періодично.»

1).«Піщаний розсип».

- 2).«М'яка глина».
- 3).«Мигаючий маяк».
- 4).«Рожеві вітрила».

47. Яку стадію розвитку колективу (за О.М.Лутошкіним) характеризують наступні ознаки: «Товариська участь і зацікавленість справами один одного поєднується із взаємною вимогливістю. У членів групи проявляється відчуття гордості за свій колектив. В основному група згуртована, але не завжди вистачає мужності визнати свою помилку зразу.»

- 1).«Піщаний розсип».
- 2).«М'яка глина».
- 3).«Мигаючий маяк».
- 4).«Рожеві вітрила».

48. Яку із стадій розвитку колективу характеризує наступний вислів: «Колектив — мета виховних зусиль педагогів, які намагаються створити соціально-психологічну картину.»

- 1).«Піщаний розсип».
- 2).«Мигаючий маяк».
- 3).«Рожеве вітрило».
- 4).«Палаючий факел».

49. Яку із стадій розвитку колективу характеризує наступний вислів: «Колектив - інструмент цілеспрямованого формування певних якостей особистості.»

- 1).«Піщаний розсип».
- 2).«М'яка глина».
- 3).«Рожеве вітрило».
- 4).«Палаючий факел».

50. Яку із стадій розвитку колективу характеризує наступний вислів: «Колектив використовується з метою коректування соціального досвіду і розвитку творчої індивідуальності кожної окремої дитини.»

- 1).«М'яка глина».
- 2).«Мигаючий маяк».
- 3).«Рожеве вітрило».
- 4).«Палаючий факел».

51. На якій стадії розвитку колективу найбільш ефективно використовувати метод паралельної педагогічної дії?

- 1).«М'яка глина».
- 2).«Мигаючий маяк».
- 3).«Рожеве вітрило».

4).«Палаючий факел».

52. Яке з тверджень щодо значення учнівського самоврядування є хибним? «Значення учнівського самоврядування в тому, що воно ...

1).Сприяє соціалізації особистості.»

2).Розвиває організаторські здібності, виховує самостійність як рису людини.»

3).Допомагає вихователю розкрити сутність свого впливу на кожную особистість.»

4).Виховує ініціативність, розвиває відношення взаємовідповідальності.»

53. При постановці перспективних ліній слід виходити:

1).З наявної суспільно-політичної ситуації.

2).З особистісних прагнень членів колективу.

3).Із загальнодержавних, національних інтересів і потреб.

4).Із мети – формування всебічно розвинутої, гармонійної особистості.

Модуль II. ЗМІСТ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ.
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Тема: ЗМІСТОВНИЙ КОМПОНЕНТ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ:
ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ. РОЗУМОВЕ, МОРАЛЬНЕ,
ТРУДОВЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Мета: розкрити суть, основні структурні компоненти і шляхи формування наукового та народного світогляд; надати необхідні знання з теорії і практики організації розумового, морального і трудового виховання.

ПЛАН:

1. Перевірка рівня засвоєння студентами основних понять з теми.
2. Обговорення практичних завдань, виконаних студентами при підготовці до заняття.
3. Розв'язання педагогічних ситуацій.

Основна література:

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). К.: Райдуга, 1994. - 62 с.
2. Закон України "Про освіту" // Голос України. - 1996. - 25 квітня.
3. Ігнатенко П.Р., Руденко Ю.Д. Національна система виховання. // Рідна школа. - 1991. - №7. - С.47-55.
4. Киричук О.В. Основні принципи і структура організації виховного процесу в школі // Рідна школа. - 1991. - №12. - С. 3-11.
5. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти // Інформац. Збірник МОН України. - № 13. - 1996.
6. Концепція виховання особистості (Бех І.Д.) // Рідна школа. - 1991. - №5. - С.40-47.
7. Концепція виховання підростаючих поколінь суверенної України (Киричук О.В.) // Рідна школа. - 1991. - №5. - С.33-40.
8. Концепція виховання творчої особистості (Моляко В.О.) // Рідна школа. - 1991. - №5. - С.47-51.
9. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності / Педагогічна газета. - №6 (72). - 2000. - С.4-5.
10. Концепція естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури // Інформаційний збірник МО України. - Київ, 1992. - Вип. 5. - С.2-9.
11. Концепція національного виховання // Рідна школа, 1995 - №6, - С.18-25.
12. Концепція позакласної виховної роботи загальноосвітньої школи (Гончаренко С.У. та ін.) // Рідна школа. - 1991. - №6. - С. 48-55.

13. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник / ХДПУ ім.Г.С.Сковороди. - 2-е вид., випр. і доп. - Харків: «ОВС», 2002. - 400с.
14. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навчальний посібник. - 2-е вид. - К., 1999. - 350с.
15. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. - 23 квітня 2002р. - №33. - С.4-6.
16. Педагогіка: Навчальний посібник / Галузяк В.М., Сметанський М.І., Шахов В.І. - Вінниця: РВВ ВАТ "Віноблдрукарня", 2001. - 200с.

Додаткова література:

1. Амонашвили Ш.А. Здравствуйте, дети! – М.: Просвещение, 1983.
2. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання: Навчальний посібник. - К.: Вища школа, 1997. - 304с.
3. Никитин Б.П. Ступеньки творчества или развивающие игры. - М., 1989. - 160с.
4. Подласый И.П. Педагогика: Новый курс: В 2-х книгах. - М.: ГИЦ Владос, 1999. - 576с.
5. Стельмахович М.Г. Народна педагогіка. - К.:Рад.школа, 1985. - 312с.
6. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка. - К.,1996 - 288с.
7. Тарасенко Г.С. Дивосвіт. - К., 1995.
8. Теоретичні засади виховання національної свідомості. Програма спецкурсу і навчальний посібник /За ред. Тхоржевського Д.О. - К.: ІЗИН, 1998. - 150с.
9. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник. – К., 2000. - 528с.
10. Харламов И.Ф. Педагогика. Учебное пособие. - 3-е изд. перераб. и доп. - М: Юрист, 1997. - 512с.

І. Теоретичний блок.

1. Характеристика змістовного компоненту процесу виховання. Відображення вимог до змісту виховання школярів у державних освітянських документах, концепціях.

2. Поняття про світогляд. Сутність наукового світогляду, його структура.

3. Знання і світогляд: діалектика взаємодії. Рівні світогляду: світовідчуття, світосприймання, світорозуміння.

4. Шляхи формування наукового світогляду. Роль позакласної роботи у формуванні наукового світогляду.

5. Поняття народного світогляду. Народний світогляд як основа народної духовності. Характерні риси українського світогляду. Взаємозв'язок наукового і народного світогляду.

6. Ставлення сучасної педагогіки до існування інших форм світогляду (релігійного, містицизму, окультизму та ін.). Конституція України про свободу світогляду (стаття 35).

7. Поняття розумового виховання. Основні завдання, структурні компоненти, шляхи розумового виховання учнів початкової школи.

8. Роль морального виховання у формуванні особистості. Поняття моральної культури, моральної норми. Основні завдання та напрями морального виховання. Форми і методи морального виховання.

9. Формування дисциплінованості та культури поведінки як моральної риси особистості молодшого школяра.

10. Статеве виховання як складова морального виховання, його завдання. Багатофакторність статевого виховання. Особливості статевого виховання молодших школярів.

11. Правове виховання як складова морального виховання нових поколінь. Мета, завдання правового виховання. Напрямки та форми правової освіти та виховання. Особливості правового виховання молодших школярів.

12. Місце трудового виховання у загальній системі формування особистості. Завдання трудового виховання. Види трудової діяльності школярів. Вимоги до організації праці учнів.

13. Система профорієнтації школярів.

14. Особливості трудового виховання молодших школярів. Форми і методи трудового виховання. Класична педагогіка про виховну роль праці.

II. Практичний блок.

1. За результатами вивчення теоретичного матеріалу заповнити таблицю «Зміст виховання школярів»:

Складові частини змісту виховання	Мета, завдання	Зміст	Методи і форми	Шляхи здійснення

2. Скласти анотацію до твору:

- Ш.Амонашвили. «Здравствуйте, дети!» (або інша книга).

3. Ознайомитись з державними освітянськими документами, концепціями виховання, з творами відомих педагогів (анотації до яких ви вже склали) щодо напрямів виховання: 1) морального; 2) розумового; 3) правового; 4) трудового) і за результатами заповнити таблицю (для кожного напрямку – на окремому листі):

Назва напрямку виховання	
1. Назва документу, концепції	Основні положення щодо даного напрямку виховання
2. Автор, назва твору	Основні ідеї, цитати

III. Проблемний блок.

Проблемні питання для обговорення.

№ 1.

Н.Є.Щуркова розробила загальну модель програми виховання школярів, яка включає такі розділи:

- формування у школярів ціннісного відношення до Природи як загального дому людства;
- формування ціннісного відношення до норм культурного життя;
- формування уявлень про людину як суб'єкта життя й найвищої цінності на землі;
- формування ціннісного відношення до соціального устрою людського життя;
- формування способу життя гідного Людини;
- формування життєвої позиції. Розвиток здатності до індивідуального вибору життєвого шляху.

- *Ваша оцінка такого підходу до змістовного компонента виховання. Який, на вашу думку, зміст кожного з напрямків?*

№ 2.

У переліку навчальних предметів, які вивчаються в школі, немає такого, який розглядав би безпосередньо основи формування світогляду.

- *Чи є підстави вважати, що розв'язання питання формування світогляду є необхідним для оволодіння школярами основами наук, культури? Як вирішується питання в практиці школи?*

№ 3.

Позитивною стороною особистості багато дослідників називають стійкість переконань. У той же час часто бачимо приклади «переродження» людей, пов'язані зі зміною переконань.

- *Чи виправдовуєте таких людей? Чому?*

№ 4.

Ще в XVII столітті англійський письменник Честерфільд у «Листах до сина» показав, як треба освічувати дітей:

«У кожного — свої прагнення, своє честолюбство, і він бував засмучений, коли обманюється у своїх чеканнях; різниця тільки в тому, що в людей дурних саме честолюбство також буває дурним і спрямоване не туди, куди треба, у людей розумних честолюбство законне і гідне всякої похвали. Наприклад, якщо честолюбство якогонебудь дурного хлопчика твого віку зводилось до того, щоб гарно одягатися і витратити гроші на різного роду дурниці, це, розуміється, не свідчило б про його гідність, а тільки про нерозумність батьків, які готові наряджати його, як ляльку, і давати йому гроші, щоб цим його псувати. Розумний же хлопчик прагне «перерости» своїх однолітків і навіть тих, хто старший за нього як знаннями, так і моральними своїми якостями. Він гордий тим, що завжди говорить правду, що схильний до людей і їм співчуває, осягає розумом швидше і вчиться більш старанно, ніж інші хлопчики. Все це справжні докази його внутрішньої гідності і, таким чином, достатні підстави для честолюбства. Честолюбство нерозумного обмежується потягом мати гарний виїзд, гарний дім, гарне плаття — речі, які завести з таким же успіхом може всякий, у кого багато грошей, бо все це продається. Честолюбство людини розумної і порядної полягає в тому, щоб виділитись серед інших своїм добрим ім'ям і своїми успішними знаннями, правдивістю і благородством, — якостями, які ніде не можуть бути куплені, а можуть бути набуті лише тими, в кого ясне і шире серце».

- *Обґрунтуйте актуальність думок письменника XVII століття для сучасної теорії і практики виховання особистості. Яке місце посідає моральна освіта в загальній системі формування моральної культури? Які методи, форми, засоби, на вашу думку, більш ефективні для розкриття сутності моральних цінностей?*

№ 5.

Розкриваючи сутність поняття «добро», В.О.Сухомлинський писав: «Добро - це думка, помножена на волю, тільки за цієї умови матимемо непримиренність до зла, - а це і є сама суть добра. Те, що повинно стати моральною серцевиною твоєї особистості, - моральна чистота, благородність, непримиренність до зла - залежить від того, як ідея добра стає твоїм переконанням, суттю твоєї душі - твоєю органічною потребою застосувати на кожному кроці мірку оцінки того, що

відбувається у світі... Мета виховання полягає в тому, щоб, морально вдосконалюючись, людина в своїх взаємовідносинах з іншими людьми перемагала зло».

- *Проаналізуйте дане висловлення з позиції завдань морального виховання. Які шляхи виховання добра як якості особистості молодшого школяра ви можете запропонувати?*

№ 6.

Режисер І.Володимиров у статті «Талант бути добрим» розмірковує: «Інколи ми називаємо добротою елементарну людську порядність. А бути по-справжньому добрим - важко».

- *Прокоментуйте цю думку.*

№ 7.

Багато років школярів переконували, що релігія - опіум. У сучасних умовах розвитку школи ставлення до релігії змінилося.

- *Яка ваша позиція з цього питання? Що, на вашу думку, спонукає людей іти до церкви?*

№ 8.

С.У.Гончаренко та Ю.І.Мальований пишуть про те, що «багато педагогічних колективів шкіл кинулися черпати знання про походження й будову Всесвіту, про смисл життя людини з Біблії, Корану, Талмуда та інших священних книг, запроваджувати обов'язкове вивчення основ релігії, розглядаючи її як чудовий засіб виховання духовності дітей.

- *Яка ваша думка з цього питання?*

№ 9.

У поемі А. Вознесенського «Ода», в шостій частині, поет вступає в діалог з чорним вороном:

...Внезапно черный ворон

примешался к разговорам, вспыхнул синими очами,

он сказал: «А на фига?!»

Я вскричал: «Мне жаль вас, птица, человеком вам родиться б,

счастье высшее трудиться,

полпланеты раскроя...»

Он сказал: «А на фига?!»

«Будешь ты — великий ментор, бог машин, экспериментов,

будешь бронзой монументов
знаменит во все края...»
Он сказал: «А на фіга?!» «Уничтожив олигархов,
ты настроишь агрегатов,
демократией заменишь
короля и холуя...»
Он сказал: «А на фіга?!»
Я сказал: «А хочешь — будешь
спать в заброшенной избушке,
утром пальчики девичьи
будут класть на губы вишни,
глушь такая, что не слышна
ни хвала, и ни хула.. »
Он ответил. «Все — мура...
жизнь была — а на фіга?!»
Как сказать ему, подонку,
что живем не чтоб подохнуть, — чтоб губами тронуть чудо поцелуя
и ручья!

Чудо жить — необъяснимо.

Кто не жил — что спорить с ним?

Можно бы — да на фіга?

- *Проаналізуйте життєві позиції поета і ворона. Як впливають потреби людини, наявність певного виду моралі (громадянської, споживчої, нігілістичної тощо) на сенс життя, на розуміння щастя, на поведінку особистості? Запропонуйте шляхи корекції негативних моральних якостей молодших школярів.*

№ 10.

Ш.О. Амонашвілі зазначав, що діти-шибеники в основному творчі, кмітливі, гострі на язик люди, які можуть застосовувати свої здібності в будь-яких несподіваних ситуаціях. «Шибеники - думка педагога, предмет педагогіки. Ось і люблю я їх — вони постійно «шліфують» мою педагогічну майстерність, змушують добезперервного самооновлення.

Вибрики — цінна якість дитини, тільки потрібно вміти керувати нею. Давно я встановив для себе заповідь про те, що: сутність дитячої дисципліни є не в придушенні вибриків, а у перетворенні їх».

І далі ставив запитання: «Як це зробити на перервах?».

- Дайте ваші пропозиції щодо розв'язання поставленого запитання. Чи завжди моральні дії людини є показником її моральної вихованості? Чому?

№ 11.

Б.Т. Лихачов вважає, що зміст вимог для кожного вікового періоду життя людини зводиться до наступного: знати, вміти, любити, дружити, працювати, боротися, берегти, допомагати, творити.

Так, від підлітків вимагається:

- знати, що вони громадяни своєї країни;
 - уміти виховувати у собі волю, мужність, твердий характер, цілеспрямованість, доброту, вимогливість, здатність не піддаватися спокусі наживи, споживання, куріння, вживання спиртного, наркотиків та токсичних засобів;
 - любити Батьківщину, людей, здатних своєю працею самовіддано служити народу, міцно тримати своє слово;
 - дружити з дітьми всіх національностей, щиро і віддано; бути принциповим, вимогливим і чистим у дружбі;
 - працювати у шкільних майстернях, займатись будь-якою суспільне корисною працею сумлінно, дисципліновано і відповідально;
 - боротися з виявленими в собі, своїх товаришах марнославством, пихатістю, жорстокістю, чванливістю, байдужістю до людей і справи;
 - берегти свою людську гідність і честь; все добро, яке створив народ, охороняти і відновлювати пам'ятники культури;
 - допомагати всім, хто попав у біду, і не вимагати нагороди за добрий вчинок; виявляти доброту і турботу про людей у повсякденному житті;
 - творити у навчанні, мистецтві, у будь-якій справі, до якої відчуваєш здібність і потяг до творчості.
- Проаналізувати представлений підхід педагога і скласти за цим зразком набір вимог до дітей молодшого шкільного віку.

№ 12.

Допиши речення...

1. Якщо я знаю, що вчинив неправильно, то...
2. Коли мені важко прийняти правильне рішення, то...
3. Вибираючи між цікавим, але не обов'язковим, і необхідним нудним заняттям, я, звичайно, ...
4. Коли в моїй присутності ображають людину, я...

5. Коли брехня залишається єдиним засобом збереження доброго ставлення до мене, я...

6. Стосунки між моїми однокурсниками покращуються, якщо...

7. Якби я був на місці своїх батьків, то...

- *На основі даних відповідей проаналізуйте власні моральні якості і запропонуйте шляхи самовдосконалення.*

№ 13.

В.О.Сухомлинський писав: «Обов'язок перед Батьківщиною — святиня людини. Від нас, батьків та матерів, від вихователів залежить, щоб кожний юний громадянин дорожив цієї святинею, як дорожить чесна людина своїм добрим ім'ям, гідністю своєї сім'ї. Громадянські думки, почуття, переживання, громадянський обов'язок, громадянська відповідальність — це основа людської гідності».

- *Чи погоджуєтесь ви з думкою В.О.Сухомлинського? Відповідь обґрунтуйте. Проаналізуйте зв'язок позиції відомого педагога щодо громадянського виховання з положеннями концепції про громадянську освіту і виховання особистості.*

№ 14.

Розвинені демократичні країни мають багатий досвід організації правового, громадянського і політичного виховання, Наприклад, у США розроблений національний стандарт з питань громадянськості.

Учні початкової, середньої і старшої школи повинні знати і розуміти, що означає бути громадянином і яку це передбачає відповідальність.

Стандарти побудовані навколо п'яти ключових блоків:

1. Що таке суспільне життя, політика, уряд.

2. Основи американської політичної освіти.

3. Як уряд реалізує закладені в Конституції цінності, цілі і принципи американської демократії.

4. Взаємовідносини США з іншими державами і стан на світовій арені.

5. Права і обов'язки громадянина в умовах американської демократії.

Зміст кожного із блоків ураховує вік школярів. Так, наприклад, п'ятий блок для 10-літніх дітей (4 клас) передбачає усвідомлення наступних питань:

1. Сутність громадянства (що таке громадянство, яке припускає:

людина визнається законним членом нації, має право голосувати, бути обраною, несе відповідальність за свої вчинки).

2. Як людина стає громадянином?

3. Права громадянина США (Чому вони важливі не лише для особистості, але і для всього демократичного суспільства? Чим розрізняються особисті, політичні, економічні права?).

4. У чому полягає відповідальність американців? Особиста відповідальність важлива не тільки для самого себе, але і для сім'ї, суспільства, держави, народу. Особиста відповідальність перед суспільством — це турбота про самого себе: здоров'я, освіти, наслідки вчинків. Громадянська відповідальність полягає в тому, щоб не бути байдужим до справ уряду, впливати на нього, сплачувати податки, виконувати армійський обов'язок та ін.

5. Риси характеру особистості, важливі для збереження і поліпшення американської демократії. Це особиста відповідальність за свою сім'ю, друзів, співтовариство; самодисципліна, самоврядування; незалежно від того, подобаються тобі ті чи інші люди або ні, вміння вислуховувати їх точку зору; бути чесним, додержуватися закону, навіть якщо не погоджуєшся з ним; уміння іти на компроміс, бути патріотом своєї країни,

6. Участь американців у діяльності свого уряду: голосування, участь у громадських дискусіях, мирних демонстраціях, праця в громадських організаціях, надання грошей політичним партіям.

7. Вибори американських лідерів.

Форми перевірки знань різноманітні: дати визначення; пояснити, чим ті чи інші положення, поняття відрізняються, яке їх походження; описати події, обґрунтувати їх важливість; оцінити позицію, аргументовано захистити її тощо.

- *Проаналізуйте національний стандарт США з питань громадянськості з позиції можливості розробки аналогічного для виховання учнів сучасної початкової школи. З якими позиціями ви погоджуєтесь? Які б доповнення ви б внесли? Відповідь обґрунтуйте.*

№ 15.

В окремих педагогічних виданнях висловлюється думка про те, що сучасний учитель із значним стажем роботи не готовий до здійснення громадянського та правового виховання учнів, бо фактично до останнього часу не було демократичного суспільства.

- *Яка ваша позиція з цього питання?*

№ 16.

На уроках праці учні набувають окремих додаткових умінь і навичок.

- *Чи необхідні уміння і навички, якщо вони не пов'язані з майбутньою професією школяра?*

№ 17.

В.О.Сухомлинський трудове виховання розглядає як гармонію трьох понять: треба, важко і прекрасно.

- *Чи погоджуєтесь ви з позицією В.О.Сухомлинського? Що особисто ви вкладаєте в зміст кожного з цих понять?*

№ 18.

«Праця, відірвана від ідейного, інтелектуального, морального, естетичного, емоційного, фізичного виховання, від творчості, від інтересів і потреб, від багатогранних відносин між вихованцями, — зазначає В.О. Сухомлинський, — стає для вихованців повинністю», тобто праця повинна бути основою всебічного гармонійного розвитку особистості. «Праця лише тоді стає виховуючою силою, коли вона збагачує інтелектуальне життя, наповнює багатогранним змістом розумові, творчі інтереси, одухотворяє моральну цілісність і звеличує естетичну красу особистості і колективу».

- *Висловіть свою думку відносно даної позиції педагога.*

№ 19.

А.С. Макаренко писав: «Тепер я переконаний, що праця, яка не має на увазі створення цінностей, не є позитивним елементом виховання».

Цю ж думку висловлював неодноразово і В.О.Сухомлинський: «Праця сама по собі для дітей цікавості не викликає, не можна собі уявити, щоб діти, направляючись, наприклад, на волейбольний майданчик і побачивши не покопані грядки і лежачі поряд лопати, з радісними вигуками взяли би за лопати, скопали грядки...»

Інтерес до праці і почуття задоволення від праці набуваються, розвиваються. Для дітей інтерес до праці повинен містити в свідомості те, що вони можуть впливати на природу».

- *Проаналізуйте висловлення відомих педагогів. Чи підтримуєте ви їх думку? Які шляхи розвитку в молодших школярів позитивної мотивації до праці ви можете запропонувати?*

IV. Блок контролю та самоконтролю.

1. Дайте характеристику змістовному компоненту процесу виховання.
2. Яким чином відображені вимоги до змісту виховання школярів у державних освітніх документах, концепціях?
3. Що таке світогляд?
4. В чому сутність наукового світогляду? Яку він має структуру?
5. Розкрийте діалектику взаємодії знання і світогляду.
6. Охарактеризуйте рівні світогляду.
7. Які шляхи формування наукового світогляду?
8. Обґрунтуйте значення позакласної роботи у формуванні наукового світогляду.
9. Що таке народний світогляд?
10. Які характерні риси українського світогляду?
11. Розкрийте взаємозв'язок наукового і народного світогляду.
12. Яке ставлення сучасної освіти до існування інших форм світогляду (релігійного, містицизму, окультизму та ін.)?
13. В чому сутність розумового виховання школяра? Які його основні завдання?
14. Дайте характеристику структурним компонентам розумового виховання.
15. Обґрунтуйте шляхи розумового виховання учнів початкової школи.
16. Яка роль морального виховання у формуванні особистості?
17. Розкрийте сутність понять: моральна культура, моральна норма, культура поведінки, дисциплінованість, добро, обов'язок, совість, гідність, справедливість, щастя, сенс життя.
18. Які основні завдання, напрями, форми і методи морального виховання?
19. У чому суть статевого виховання?
20. Сформулюйте завдання статевого виховання.
21. У чому полягає особливість статевого виховання молодших школярів?
22. Розкрийте сутність, мету і завдання правового виховання.
23. Які основні шляхи здійснення правової освіти та виховання?
24. У чому полягає особливість правового виховання молодших школярів?
25. Яке місце посідає трудове виховання у загальній системі формування особистості? Які завдання трудового виховання?
26. Назвіть види трудової діяльності школярів та сформулюйте вимоги до організації праці учнів.
27. Що таке профорієнтація і які компоненти вона включає?
28. Які особливості трудового виховання молодших школярів?
29. Які форми і методи трудового виховання?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

Тема: ЗМІСТОВНИЙ КОМПОНЕНТ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ: ЕСТЕТИЧНЕ, ЕКОЛОГІЧНЕ, ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Мета: надати необхідні знання з теорії і практики організації естетичного, екологічного і фізичного виховання молодших школярів.

ПЛАН:

1. Перевірка рівня засвоєння студентами основних понять з теми.
2. Обговорення практичних завдань, виконаних студентами при підготовці до заняття.
3. Розв'язання педагогічних ситуацій.

Основна література:

1. Гнутель Я. Виховна робота в сучасних умовах: теорія й методика. – Тернопіль, 1998. - 262с.
2. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). - К.: Райдуга, 1994. - 62с.
3. Закон України "Про освіту" // Голос України. - 1996. - 25 квітня.
4. Ігнатенко П.Р., Руденко Ю.Д. Національна система виховання. // Рідна школа. - 1991. - №7. - С.47-55.
5. Киричук О.В. Основні принципи і структура організації виховного процесу в школі // Рідна школа. - 1991. - №12. - С.3-11.
6. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти // Інформац. Збірник МОН України. - № 13. - 1996.
7. Концепція виховання особистості (Бех І.Д.) // Рідна школа. - 1991. - №5. - С.40-47.
8. Концепція виховання підростаючих поколінь суверенної України (Киричук О.В.) // Рідна школа. - 1991. - №5. - С.33-40.
9. Концепція виховання творчої особистості (Моляко В.О.) // Рідна школа. - 1991. - №5. - С.47-51.
10. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності / Педагогічна газета. - №6 (72). - 2000. - С.4-5.
11. Концепція естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури // Інформаційний збірник МО України., - Київ, 1992. - Вип. 5. - С.2-9.
12. Концепція національного виховання // Рідна школа - 1995 - №6, - С.18-25.
13. Концепція позакласної виховної роботи загальноосвітньої школи (Гончаренко С.У. та ін.) // Рідна школа. -1991. - №6. С.48-55.
14. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навчальний посібник. - 2-е вид. - К., 1999. - 350с.
15. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. - 23 квітня 2002р. - №33. - С.4-6.
16. Педагогіка: Навчальний посібник / Галузяк В.М., Сметанський М.І., Шахов В.І. - Вінниця: РВВ ВАТ "Віноблдрукарня", 2001. - 200с.

Додаткова література:

1. Гонтаровська А.Б. Творчий розвиток молодших школярів засобами мистецтв:[альтернативна освіта] // Початкова школа. - 1994. - № 9-10.
2. Зайцева Т.Г. Музика і формування естетичних почуттів молодших школярів // Початкова школа. - 1994. - № 2. - С.3-6.
3. Захаренко О. Школа над Росією.
4. Зязюн І.А., Семашко О.М. Національна державна комплексна програма естетичного виховання //Рідна школа. -1995. - № 12.
5. Кабалевский Д.Б. Воспитание ума и сердца. - М., 1981. - 206с.
6. Кабалевский Д.Б. Как рассказать детям о музыке? - М.: Советский композитор, 1977. - 254с.
7. Кабан В.Г., Пилипенко Т., Сергійчик З.О. Естетичне виховання учнів 1-4 класів // Початкова школа. -1993. - № 9.
8. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник / ХДПУ ім.Г.С.Сковороди. - 2-е вид., випр. і доп. - Харків: «ОВС», 2002. - 400с.
9. Методика воспитательной работы. Учеб. Пособие / Л.А.Байдакова, Л.К.Гребенкина и др. / Под ред. В.А.Сластенина. - М.: Академия, 2004. - 144с.
10. Неменский Б.М. Мудрость красоты. - М., 1981. - 253с.
11. Новак Л.О. Естетичне виховання у сучасній школі // Українська рад. школа., 1991. - № 5. - С.89-93.
12. Сухомлинский В.О. Методика виховання колективу // Збір. тв.: в 5-ти т. - К., 1979.
13. Тарасенко Г.С. Дивосвіт. - К., 1995.
14. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник. - К., 2000. - 528с.
15. Шевченко Г.П. Эстетическое воспитание в школе. - К.: Рад. школа, 1985.

І. Теоретичний блок.

1. Естетичне виховання та його роль у формуванні особистості. Завдання естетичного виховання. Логіка та ціннісна основа естетико-виховного процесу.

2. Фактори естетичного розвитку дитини. Зміст виховної діяльності, спрямованої на формування у школярів естетичної культури.

3. Шляхи естетичного виховання. Форми і методи організації естетико-виховної роботи у початковій школі.

4. Сутність, завдання та зміст екологічного виховання. Взаємозв'язок екологічного виховання з іншими напрямками виховання особистості. Особливості екологічного виховання молодших школярів.

5. Фізичне виховання та його роль у всебічному розвитку особистості. Завдання фізичного виховання учнів. Методи, форми і засоби фізичного виховання молодших школярів.

6. Формування здорового способу життя як засіб зміцнення фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я.

II. Практичний блок.

1. За результатами вивчення теоретичного матеріалу продовжити заповнювати таблицю «Зміст виховання школярів»:

Складові частини змісту виховання	Мета, завдання	Зміст	Методи і форми	Шляхи здійснення

2. Скласти анотації до творів:

- В.О.Сухомлинський «Народження громадянина».
- О.Захаренко. «Школа над Россю».

3. Ознайомитись з державними освітянськими документами, концепціями виховання, з творами відомих педагогів (анотації до яких ви вже склали) щодо напрямів виховання: 1) естетичного; 2) екологічного; 3) фізичного) і за результатами заповнити таблицю (для кожного напрямку – на окремому листі):

Назва напрямку виховання	
1. Назва документу, концепції	Основні положення щодо даного напрямку виховання
2. Автор, назва твору	Основні ідеї, цитати

4. Створити модель формування здорового способу життя учнів початкових класів (мета, завдання, напрями, зміст кожного напрямку, методія. Засоби, форми, очікуваний результат).

III. Проблемний блок.

Проблемні питання для обговорення.

№ 1.

У свій час В.Белінський писав, що почуття прекрасного є умова людської гідності... «Без нього, без цього почуття, немає генія, немає таланту, немає розуму, залишається один негідний, «здоровий глузд», необхідний для домашнього вжитку, для мізерних розрахунків егоїзму».

Професор Римського університету Калоджеро на IV міжнародному

філософському конгресі естетиків заявив, що майбутнє суспільство «безестетичне, що люди будуть знаходитися під владою формул, будуть замкнуті у світ цифр і діаграм, які зроблять їх існування більш спокійним і механічним».

- *Висловіть свою точку зору з цього приводу.*

№ 2.

«Краса — могутній засіб виховання чутливості душі, — писав В.О. Сухомлинський. — Це вершина, з якої ти можеш побачити те, чого без розуміння і почуття прекрасного, без захоплення і натхнення ніколи не побачиш. Краса — це яскраве світло, що осяює світ. При цьому світлі тобі відкривається істина, правда, добро; осяяний цим світлом, ти стаєш відданим і непримиреним. Краса вчить розпізнавати зло і боротися з ним. Я б назвав красу гімнастикою душі — вона випрямляє наш дух, нашу совість, наші почуття і переконання. Краса — це дзеркало, в якому ти бачиш сам себе і завдяки йому так чи інакше ставишся сам до себе».

- *Проаналізуйте позицію В.О.Сухомлинського щодо значення краси. Яким чином таке розуміння краси інтегрує різні напрямки виховання особистості?*

№ 3.

Роберт Рождественський у «Поемі про різні точки зору» писав:

Смотри,

как дышит эта ночь.

Звезда, уставшая светить, ушла,

обожгла плечо...

-Что?

-Смотри,

как вкрадчивый туман

прижался

к молодой воде...

-Где?

- Он полночью поклонился ей,

он взял в свидетели

луну!

-Ну!

- Они сейчас уйдут в песок,

туда, где не видать

ни зги...

-Гы!

- И, ощутив побег реки,
в беспам'ятствe забьeтся ерш!

-Врeшь!

- Да нeт,
я говорю тeбe,
что сколько тайн хранит зeмля,
бeрeзы, ивы и ольхa...

-Ха!

- А сколько музыки в стeпях,
в прeдупрeннeм дрoжаньe рoс...

- Брoсь!

- Да пoгoди!
Почувствуй нoчь,
кpaдущийcя полeт coвы,
coпeньe мeдлeннeх лoсик...

- Псих!

- Пoслушай, рaзвe мoжнo тaк прoжить
и нe знaть вeсны,
прoжить

и нe знaть снeгa?

- Агa!

- *Проаналізуйте точки зору людей, представлені поетом, з позиції сформованості естетичних почуттів. Як ви розумієте поняття: «естетично глуха», «естетично сліпа» людина?*

№ 4.

Є люди, які здатні мовби наново відкривати всім знайомі предмети і явища, бачити їх з нового боку: валяється на землі соснова шишка, але ось доторкнулася до неї рука художника - і це вже не шишка, а їжачок або кумедний чоловічок. Пройшов весняний дощ. Що тут дивного? Але Тютчев передав його радість у віршах:

Люблю грозу в начале мая,
Когда весенний первый гром,
Как бы резвяся и играя,
Грохочет в небе голубом.

Інша людина, дивуючись, зупинилась перед дощем, і звуки крапель стали для неї музикою, і вона цю музику подарувала людям. Це був Дебюссі.

Пройшов дощ. Перекинувся місток веселки. І з'явилися веселки Рафаеля, Врубеля, Левітана, які примусили людей ще раз подивитися на них...

І.С.Тургенєв у листі до П. Віардо: «Перед тим, як лягати спати, я кожного вечора роблю маленьку прогулянку по подвір'ю. Вчора я зупинився і почав прислуховуватися. Ось різноманітні звуки, почуті мною:

Лопотіння крові у вухах і дихання.

Шерех — невмовкаючий лепет листя.

Тріскотіння цвіркунів: їх було чотири в деревах на подвір'ї.

Час від часу падала крапля з легким сріблястим звуком.

Ламалась якась гілка, хто зламав її?

Ось глухий звук... Що це? Кроки на дорозі? Чи шепіт людського голосу?

Несподівано тонке сопрано комара, яке роздається над вашим вухом (І.С.Тургенєв.- ПСС и писем в 28 т.- Письма. - Т.1.- М.:Л. - 1966. - С. 485-486).

- *Обґрунтуйте, про які естетичні якості особистості свідчать наведені приклади? Як ви розумієте поняття «духовна краса людини»? Які її компоненти? Які шляхи розвитку духовної краси молодших школярів?*

№ 5.

«У будь-якій науці, - зазначав К.Д.Ушинський, - більше чи менше існує естетичний елемент, передачу якого учням повинен мати на увазі наставник».

Г.Ващенко стверджував: «Щоб розуміти й сприймати найкращі твори мистецтва, потрібні певні знання з історії письменства, малярства, скульптури, музики, архітектури. Культурна людина повинна знати грецьке мистецтво, красу творів Софокла, музику Бетховена, Моцарта, Чайковського».

- *Прокоментуйте дані висловлення. Яке місце посідають естетичні знання в загальній системі формування естетичної культури? Проаналізуйте навчальні предмети, які викладаються в початковій школі, з позиції наявності в них естетичного потенціалу.*

№ 6.

Ось розповідь Д.Б.Кабалевського про свої уроки:

«Є у Паустовського приголомшливе за силою оповідання «Старий кухар». Ось коротко його зміст. В убогій комірчині помирає старий кухар, що осліп від жару печі, біля якої працював. Єдине його багатство - клавесин, на ньому грає його юна дочка Марія. Передчуваючи смертну годину, старий просить дівчинку привести з вулиці першого стрічного, щоб він сповідував його. Марія повертається з невисоким молодим чоловіком у напудреному парикю. «Говоріть, - сказав він. - Можливо, владою, даною мені від мистецтва, котрому я служу, я полегшу Ваші останні хвилини і зніму тягар з Вашої душі.

«Драматична сповідь - і останнє бажання помираючого: він хотів би бачити свою покійну жінку такою, якою зустрів її в молодості. Побачити сонце і сад, коли він зацвіте навесні. «Але це неможливо, добродію. Не сердьтесь на мене за дурні слова». - «Добре, - сказав незнайомиць і підвівся, підійшов до клавесина і сів перед ним на стілець. - Добре, - повторив він. - Слухайте і дивіться». І він загравав...

Незнайомиць перестав грати. Він сидів біля клавесина, немов зачарований власною музикою. Незнайомиць встав і підійшов до ліжка. Старий мовив, задихаючись: «Я бачив все так ясно, як багато років тому, але я не хотів би помирати, не дізнавшись... ім'я, ім'я!» — «Мене звати Вольфганг Амадей Моцарт», - відповів незнайомиць...

По ходу розповіді, коли Моцарт підійшов до клавесина, я сів за рояль і зіграв кілька сторінок повільної частини з його симфонії «Юпітер». Діти були не просто схвильовані — натхненні великою силою мистецтва, до якого доторкнулись. За планом уроку ми повинні були розучувати пісню, але я зрозумів, що цього не можна робити. Ми мовчали. Чи потрібно було говорити про те, що таке співчуття, готовність допомогти людині? Ми вийшли з класу мовчки, з серйозними обличчями. Я думаю, що це був урок не музики, не літератури, а моральності...

Прочитав я дітлахам два уривки із «Сліпого музиканта» В.Короленка. Грає сліпий музикант: «...Живе відчуття рідної природи, чутливий оригінальний зв'язок з безпосередніми джерелами народної мелодії виявлялися в імпровізації, яка лилася з-під рук сліпого музиканта. Багата фарбами, гнучка і співуча, вона бігла дзвінким струменем, то піднімаючись урочистим гімном, то розливаючись задушевним сумним наспівом...»

- Який композитор міг би написати таку музику? - запитав я.

- Чайковський! — хором відповіли учні. Читаю далі:

«...Але ось він знову підняв руки і вдарив по клавішах. Багатолюдна зала миттєво притихла... Звуки росли, міцніли, повніли, ставали все більш і більш владними, захоплювали серце об'єданого і завмираючого натовпу».

- А хто, по-вашому, міг бути автором такої музики?

- Бетховен! - ще дружніше і голосніше вигукнули учні, радіючи можливості проявити свою музичну чуйність... Лише пізніше я сказав дівчорі, що автором музики в оповіданні В.Короленка був сам сліпий музикант».

- *Які виховні завдання вирішував Д.Б.Кабалевський за такий спосіб організації уроку? До яких напрямів виховання їх можна віднести? Чи виправданим є відступ від плану уроку? Поміркуйте, наскільки змінилася б виховна цінність уроку, якби педагог після уривку з симфонії «Юпітер» почав розучувати з дітьми пісню?*

№ 7.

Вчені доводять, що ранній фізичний розвиток — один з прискорювачів розумового розвитку немовлят. У дітей, які рано починають повзати, плавати, займатися фізкультурою, розум розвивається у 1,5 - 2 рази швидше однолітків. Вони набагато краще вчаться у школі, розумова робота дається їм легше й простіше. Такі малюки починають раніше говорити, більш розуміти, словник у них багатший.

Фізичний розвиток дає важливі опори й для морального розвитку.

- *Чим ви могли б пояснити наведені дані?*

№ 8.

В.О.Сухомлинський писав: «Заняття фізкультурою та спортом відіграють певну роль у всебічному розвитку учнів лише тоді, коли вся виховна робота пройнята турботою про здоров'я».

- *Як ви розумієте цей вислів? Що ви вкладаєте в зміст поняття «турбота про здоров'я»?*

IV. Блок контролю та самоконтролю.

1. У чому сутність естетичного виховання особистості? Які завдання естетичного виховання?
2. Які фактори естетичного розвитку дитини?
3. Що таке естетична культура і які її компоненти?

4. Які шляхи здійснення естетичного виховання?
5. Дайте характеристику формам і методам організації естетико-виховної роботи у початковій школі.
6. Що являє собою екологічне виховання? Які завдання та зміст екологічного виховання?
7. Розкрийте взаємозв'язок екологічного виховання з іншими напрямками виховання особистості.
8. У чому полягають особливості екологічного виховання молодших школярів?
9. Яку роль у всебічному розвитку особистості учня початкової школи відіграє фізичне виховання? Які завдання, методи, форми і засоби фізичного виховання?
10. Яке значення має формування здорового способу життя для зміцнення фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я молодшого школяра?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

Тема: РОЛЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У СТВОРЕННІ ВИХОВНОГО ПРОСТОРУ ОСВІТЬОГО ЗАКЛАДУ

Мета: обґрунтувати роль учителя початкових класів у створенні виховного простору освітнього закладу; визначити педагогічні умови успішного виховання дітей в сім'ї.

ПЛАН:

1. Перевірка рівня засвоєння студентами основних понять з теми.
2. Обговорення практичних завдань, виконаних студентами при підготовці до заняття.
3. Розв'язання педагогічних ситуацій.

Основна література:

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття). - К.: Райдуга, 1994. - 62с.
2. Закон України "Про освіту" // Голос України. - 1996. - 25 квітня.
3. Ігнатенко П.Р., Руденко Ю.Д. Національна система виховання. // Рідна школа. - 1991. - №7. - С.47-55.
4. Квач В.В. Необходимость ориентированности педагогической системы на развитие потенциальных возможностей каждого ученика при организации учебно-воспитательного процесса. // Начальная школа. -1992. - №11-12.
5. Киричук О.В. Основні принципи і структура організації виховного процесу в школі // Рідна школа. -1991. - №12. - С. 3-11.
6. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти // Інформац. Збірник МОН України. 1996. - № 13.
7. Концепція виховання особистості (Бех І.Д.) // Рідна школа. -1991. - №5. - С.40-47.
8. Концепція виховання підростаючих поколінь суверенної України (Киричук О.В.) //Рідна школа. - 1991. - №5. - С.33-40.
9. Концепція виховання творчої особистості (Моляко В.О.) // Рідна школа. - 1991. - №5. - С.47-51.
10. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності / Педагогічна газета. - 2000. - № 6 (72). - С.4-5.
11. Концепція естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури // Інформаційний збірник МО України., - Київ, 1992. - Вип. 5. - С.2-9.
12. Концепція національного виховання // Рідна школа, 1995 - №6, - С.18-25.
13. Концепція позакласної виховної роботи загальноосвітньої школи (Гончаренко С.У. та ін.) // Рідна школа. - 1991. - №6. - С.48-55.
14. Концепція системи управління народною освітою демократичної держави // Освіта., - 1991. - 26 березня.
15. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. - 23 квітня 2002р. - №33. - С.4-6.

16. Педагогіка: Навчальний посібник / Галузяк В.М., Сметанський М.І., Шахов В.І. - Вінниця: РВВ ВАТ "Віноблдрукарня", 2001. - 200с.

Додаткова література:

1. Булашов Г.О. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. - К.: Довіра, 1992.
2. Вишневський О. Сучасне українське виховання. - Львів, 1996.
3. Гнутель Я. Виховна робота в сучасних умовах: теорія й методика. - Тернопіль, 1998. - 262с.
4. Дем'янюк Т.Д. Зміст та методика народознавчої роботи в сучасній школі. - К.: ІСДО, 1996. - 108с.
5. Довідник класного керівника: Збірник документів / За ред. Щербань П.М. - К.: ІЗМН, 1996. - 240с.
6. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання. - К.: Вища школа, 1997. - 343с.
7. Корнієнко С.М. Індивідуальна робота з батьками // Початкова школа. - 1989. - №3, - С.73.
8. Корнієнко С.М. Удосконалення роботи з батьками на шляху становлення національної школи. // Початкова школа. - 1991. - №5-6.
9. Макаренко А.С. Книга для батьків. - К.: Рад. Школа, 1982.
10. Манюк Л.В., Климова Н.О. Рекомендації класному керівникові середніх закладів освіти // Освіта України. - 1996. - №6.
11. Машталер О.В. Професіограма як модель учителя початкових класів // Актуальні проблеми формування творчої особистості вчителя початкових класів. - Вінниця, 1996.
12. Метєпова Н.М. Родительские собрания в 1-ом классе. // Начальная школа. - 1989. - №11,12. - 1990. - № 1.
13. Никитин Б.П. Ступеньки творчества или развивающие игры. - М., 1989. - 160с.
14. Никитины Л.А. и Б.П. Мы и наши дети. - М., 1979. - 191с.
15. Олексенко Т. Про нові підходи до сімейного виховання // Шлях освіти. - 1997. - № 2. - С.34.
16. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка. - К., 1997. - 232с.
17. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка. - К., 1978.
18. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник. - К., 2000. - 528с.

І. Теоретичний блок.

1. Соціальне значення педагогічної діяльності в умовах відродження української державності. Роль вчителя початкових класів у системі виховання школярів.
2. Функції вчителя-класовода, виховні завдання.
3. Зміст і форми роботи вчителя-класовода. Його права.

4. Сім'я як мікросередовище дитини. Завдання, зміст та методи сімейного виховання.

5. Умови успішного виховання дітей в сім'ї. Національні особливості сімейного виховання.

6. Зв'язок школи і сім'ї як необхідна умова успішного виховання дітей.

7. Форми взаємодії педагогів і батьків.

8. Педагогічна освіта батьків у системі роботи вчителя.

II. Практичний блок.

1. Продовжити заповнення таблиці (дивись практичне завдання № 3 попереднього заняття) щодо сімейного виховання:

Сімейне виховання	
1. Назва документу, концепції	Основні положення щодо даного напрямку виховання
2. Автор, назва твору	Основні ідеї, цитати

2. Сформулювати і обґрунтувати, на вашу думку, 7 основних правил-принципів сімейного виховання.

3. Заповнити таблицю:

Сім'я суттєво впливає на:	Зміст виховання в сім'ї	Основні умови успішності виховання в сім'ї:	Форми взаємозв'язку школи і сім'ї:

4. Ознайомитись з різними системами роботи вчителя з батьками дітей молодшого шкільного віку (за матеріалами педагогічної періодики) та запропонувати власну систему педагогічної просвіти батьків (розробити тематику для батьків учнів 1-4 класів, вказати форми, методи та засоби). На одну з тем написати доповідь на 5-7 хвилин.

III. Проблемний блок.

Проблемні питання для обговорення.

№ 1.

Існує думка про те, що ставлення педагогів до учнів визначається в основному трьома критеріями: успішністю, дисциплінованістю і

зовнішніми даними школярів, що створює своєрідні ножиці із-за різних критеріїв оцінки окремого учня школярами і вчителями.

Так, у 1974 році в США вийшла монографія Дж, Бروفі і Т. Туда «Отношения учителя и ученика». Автори зазначають, що вчитель схильний краще ставитись до більш інтелектуальних, більш дисциплінованих, ретельних учнів. На другому місці стоять пасивно-залежні і спокійні. На третьому — розтяпи, які піддаються впливу, але ними важко керувати. Найбільш нелюбі — незалежні, активні й самовпевнені школярі. В одному з експериментів 400 учителям були запропоновані для оцінки особові справи учнів. Завдання, яке було поставлене перед вчителями, - визначити рівень інтелекту школяра, ставлення його до батьків, до школи, плани в розумінні подальшої освіти, ставлення до них ровесників. Секрет був у тому, що всім давалась одна і та ж справа, але до неї були прикладені дві різні фотокартки — свідомо приваблива і свідомо неприваблива. Виявилось, що «привабливим» дітям за рівних умов учителі приписували більш високий інтелект, кращий статус у групі, навіть батьків, більш зайнятих їхнім вихованням.

Такі ж дані наводять і інші дослідники у своїх працях: О.О.Бодальов у книзі: «Восприятие и понимание человека человеком». — М., 1982; І.С.Кон у брошурі «Какими они себя видят». — М., 1975.

- *Висловіть свою думку щодо зазначеної проблеми. Як ви вважаєте, чи можуть особистісні та професійні риси вчителя ввійти у протиріччя? У чому по-вашому, головна особливість заповідей учительської професії?*

№ 2.

- *Проаналізуйте і поясніть слова В.О.Сухомлинського : “У вихованні та навчанні підростаючого покоління колективні відносини вчителів є вирішальною умовою успіху”.*

№ 3.

Деякі вчителі вважають, що вони не повинні копіювати роботу вчителів-новаторів і не треба вивчати їх досвід.

- *Чи згодні ви з думкою цих учителів? Ваше ставлення до передового педагогічного досвіду.*

№ 4.

Ф.М. Достоевський у своєму щоденнику ставить питання для обміркування: «Чому так поширене серед молодих людей ліниве ставлення до діла, до праці, до своїх громадських та синівських обов'язків? Звідки береться даремне заперечення колишніх моральних цінностей сімейних відносин? На чому тримається «порядок» у сім'ї і яка відповідальність батьків за виховання своїх дітей?

- *Дайте свої відповіді на поставлені письменником запитання.*

№ 5.

К.Н.Волковим було проведено наступний експеримент. Групу 6-7-річних дітей разом із матерями запросили для співбесіди. Їх залишили на півгодини в експериментальній кімнаті, яка заповнена різними цікавими речами: машинами, книгами, картинами. Експериментатор вийшов з кімнати, заявивши, що йому потрібно дещо підготувати для бесіди з дітьми і що діти і батьки можуть поводити себе вільно. Після цього за батьками і дітьми непомітно для них проводилось спостереження.

Батьки тримали себе по-різному. Одні починали разом з дитиною роздивлятись книжки, прилади, незнайомі предмети, обговорювали ці предмети, визначали їх призначення, якості. Інші лише роздивлялися все, що було в кімнаті. Треті півгодини сиділи і чекали - і більше нічого.

Наступна перевірка показала, що пізнавальна активність дітей майже повністю відповідала поведінці їх батьків. Діти цікавих були також цікавими.

- *Які висновки можна зробити за результатами даного експерименту? Які поради батькам дали би ви особисто, як майбутній вчитель.*

№ 6.

Цікаві матеріали з питань сімейного виховання можна знайти у працях Ш.О.Амонашвілі «Созидаю человека» та Б.П.Нікітіна «Развивающие игры», в посібнику М.Г.Стельмаховича «Українська родинна педагогіка». Наведемо, як приклад, спогади Ш.О.Амонашвілі.

У його сина Паата, який навчався у другому класі, день народження. В обов'язки Паата входило відкривати поштовий ящик і брати звідти листи, газети. В цей день увагу хлопчика привернув незвичайний розмальований конверт, на якому крупними літерами було написано: «Паату. Секретно! Секретно! Секретно! Карлсон з даху».

Напередодні батьки протягом 2—3 тижнів читали Паату книжку про Карлсона. У листі було написано: «Я, Карлсон, хочу дружити з тобою. Як тільки знайду можливість, прилечу до тебе. Я ж найзанятіша людина в світі. Вчора вирішив поступити в перший клас... Я ж найталановитіший, найрозумніший у світі. Якщо є бажання перевірити, пришли найскладніші задачі, я їх одразу вирішу і пришлю. Напиши, яку читаєш казку. Листа поклади в такий же барвистий конверт, як мій. Зверху напиши адресу «На дах. Карлсону. Секретно!».

Листи Карлсона, звичайно, писав батько Паата. Завдання, які вимагали певних розумових дій, сприяли розвитку допитливості, творчості, відповідальності. Ось приклади таких завдань від Карлсона: «Я придумав найскладніший ребус у світі. Розгадай його. Термін 2 дні. А ти можеш придумати ще складніший ребус для мене?».

«Я дуже зайнятий. Виріши цю задачу за мене і вишли завтра зранку».

«Я не знаю значення слів, що підкреслено червоним фломастером. Знайти їх пояснення в словнику. (Додається вирізка з газети)».

«Останнім часом мені щось не спиться ночами. Напиши мені казку...»

«Раджу тобі прочитати за два тижні "Вінні Пух і все, все, все». Хто закінчить першим, хай напише листа із своїми враженнями одразу ж».

А Паат у листах писав:

«У твоєму творі я знайшов 25 орфографічних помилок (Далі дає правильно написані 25 слів)».

«Мені подобається твій прийом розв'язання складних прикладів. Він запобігає моїх помилок. Навчи ще таким прийомам».

«Дякую за квитки в цирк. Було дуже цікаво. (І далі йде розповідь про свої враження)».

«Ось тобі матеріал для твоєї доповіді про бджіл. Яке в них дивовижне життя! Все це я виписав із дитячої енциклопедії».

- *Дайте власну оцінку даному прикладу. Які можна зробити висновки про ставлення батьків до виховання свого сина?*

№ 7.

Дотримання вимог до методів виховання визначається позицією батьків. У журналі «Советская педагогика» Т.П.Деусова і О.Д.Кавашкіна подали цікавий матеріал, накопичений німецькими вченими. Матерям було запропоновано висловити думку з приводу різних виховних ситуацій: дитина сидить за столом з брудними руками;

ранком не хоче вставати, її кілька разів треба будити; не дає молодшому свого велосипеда; пішла без дозволу з уроку; отримала погану оцінку, отримала хорошу оцінку тощо.

У цих ситуаціях матері добре встигаючих школярів у 4 рази більше, ніж матері слабких учнів, вважають правильним використання таких прийомів, як: допомога, прохання, бесіда, приклад. Методи покарання: зневага, відкрите засудження, залишення без їжі, ізоляція, тілесні покарання — визнають правильними лише 10% цих матерів. Матері слабких учнів (більше 60%) вважають необхідним використовувати суворі заходи. Якщо при поганій оцінці 80% матерів сильних учнів вважали правильним надавати дитині допомогу, то тільки 4,6% матерів слабких учнів визнали це за необхідність. У той же час 41% матерів слабких учнів не вважають за необхідне хвалити їх з приводу хорошої оцінки. Серед матерів добре встигаючих учнів не визнають похвалу важливим методом тільки 6,8%.

- *Проаналізуйте даний матеріал. Які можна зробити з нього висновки? Які поради батькам з приводу використання виховних методів ви би надали?*

№ 8.

«Мистецтво виховання, — зазначає К.Д.Ушинський, — має ту особливість, що майже всім воно здається справою знайомою і зрозумілою, а іншим навіть справою легкою — і тим зрозумілішим і більш легким здається воно, чим менше людина з ним знайома, теоретично або практично. Майже всі визнають, що виховання вимагає терпіння, деякі думають, що для цього потрібні природна здібність і вміння, тобто навичка, але небагато хто прийшов до переконання, що крім терпіння, природної здібності і навички потрібні ще й спеціальні знання...».

А.С.Макаренко не тільки вважав необхідними знання батьками основ батьківської педагогіки, але і написав для них «Лекції про виховання дітей».

Цю ж думку розвивав і В.О.Сухомлинський, вважаючи, що «без турбот про педагогічну культуру батьків неможливо розв'язати жодного завдання, що стосується навчання і виховання. Батьківська педагогіка — це фундамент, основа всієї педагогічної теорії й практики».

- *Чи погоджуєтесь ви з позицію відомих педагогів? Яке значення для успішного виховання дитини в сім'ї, на вашу думку, має*

педагогічна освіченість батьків? Яка роль вчителя в процесі педагогічної освіти батьків молодших школярів?

Педагогічні ситуації.

№ 1.

- Учитель тоді учитель, коли він досконало знає свій предмет, бо саме з цього, з його наукового багажу, і починається визнання учнями, а потім і батьками.

- Оскільки душа дитини повніше розкривається не на уроці, а в якихось позаурочних справах і в процесі спілкування, то тільки той учитель – майстер, хто вільно володіє прийомами спілкування, вміє зробити життя школярів цікавим.

- Треба навчити дитину вчитись все життя і постійно працювати над собою, збагачуючи себе й духовно, - це головне для вчителя.

- Культура, кругозір і інтелігентність – ось важливі показники якості особистості вчителя.

Раптом Наталія Михайлівна зняла окуляри і тоном, який свідчить про те, що деякі висловлення учителів зачепили її самолюбство, голосно сказала:

- А я вважала і вважаю, що головне для учителя – сумлінність. – І після невеличкої паузи продовжувала – Я ось вже 25 років перша прихожу до школи і остання ухожу. Я всю себе віддаю дітям. Треба всю себе віддавати дітям – ось що робить учителя Учителем!

- Але ж потрібно, щоб було що віддавати дітям, - доповнив хтось з педагогів.

- Ось я – звичайно разом з колегами – випустила в самостійне життя декілька сотень хлопчиків і дівчаток. З них виросло двоє академіків, троє докторів і п'ять кандидатів наук, а вже інженерів, лікарів, учителів і не перерахувати. – втрутилась в розмову Галина Аркадіївна.

- Галино Аркадіївно, а скількох ви не врятували? – задав їй питання молодий біолог?

- Що значить – не врятувала, від чого або від кого не врятувала? – не відразу зрозуміла запитання колега.

- Ну, скільки серед цих випускників тих, хто спилися, або опинилися на лаві підсудних, або хоча й злочину не зробили, але стали поганою людиною?

- Так, ви маєте рацію. Я ніколи не рахувала тих, кому не могла допомогти. Мені, як і іншим, завжди приємно було працювати з

сильними, здібними, яскравими особистостями, які самі хотіли навчатися.

Хто ж прав?

- *Дайте оцінку кожному з висловлень. Кого ви вважаєте справжнім Учителем?*

№ 2.

Світлана не вивчила уроку з природознавства, тому що її недавно викликали і поставили оцінку в журнал. По дорозі до школи вона розповіла про це однокласниці Галі.

Зайшовши в клас, привітавшись з дітьми, вчителька, звичайно, запитала, хто не підготувався до уроку. Всі мовчали. Мовчала і Світлана. Тоді Галя піднялася і сказала, що Світлана до уроку не готова.

- *Як би ви вчинили на місці вчительки? Чому?*

№ 3.

Йду по коридору. Біля дверей стоїть учень Коля Н., учень 4-го класу.

- Чому ти тут стоїш? – запитую.

- Світлана Василівна вигнала з класу, - ніяково відповідає учень.

- Що ж ти скоїв?

- Хтось на уроці свиснув, а вчителька подумала, що то я, забрала щоденник і ось...

- І ти, Колю, не свистів? А хто ж це зробив? – допитуюся.

- Я справді не свистів, - мнется учень. – А хто насправді свистів, я... Хай сам скаже...

Розмова з учителькою після уроку не дає результату. Світлана Василівна стоїть на своєму:

- Ще не вистачало, щоб учні на моїх уроках свистіли. Якщо в початковій школі вони свистять, то що ж буде далі? Я в щоденнику батькам Колі Н. зрозуміло написала, щоб привчили свого свистуна до порядку...

Нашу розмову чула вчителька географії Оксана Петрівна. Поділилася своїм досвідом:

- У мене нещодавно, Світлана Василівна, трапився подібний випадок. Але в 7-му класі. Пояснюю новий матеріал, у класі тиша. І раптом хтось так собі тихесенько свиснув. Я відійшла від карти, подивилась на хлопців, які сиділи праворуч біля вікна, і сказала:

“Погано, хлопці, свистите. Треба навчитися... А то як молоденькі півники, що ще тільки вчаться кукурікати”. І, заклавши в рот два пальці, свиснула, що було духу. Добре таки свиснула. Дівчатка аж вуха позатуляли. А хлопці зненацька зробили великі очі, а дехто навіть і рота розкрив. При цьому додала: “Хто хоче навчитися по-справжньому свистіти – навчу. Чекаю на заявки”. І продовжила пояснення навчального матеріалу. Уже після уроку хлопці з цікавістю розпитували, де навчилася так як самому навчитися. Більше до цього питання не поверталися...

- *Проаналізуйте ситуацію з позиції виховної діяльності вчителя. Чюю точку зору ви підтримуєте? Які наслідки може викликати подібне ставлення вчительки до учня? Як би ви вчинили на місці Світлани Василівни?*

№ 4.

4-й клас. Перевірка домашнього завдання. Учні відповідають, не виходячи до дошки. На запитання вчительки відповідає Юра Д. Позаду нього сидить Коля У. На його обличчі вираз відчуття очікуваного задоволення від чергової витівки. Очі світяться такими собі бісиками. Крадькома він слідкує ними за вчителькою. Руки десь далеко під партою. Поглянувши на нього, вчителька відчуває: зараз виникне черговий фокус. Він схильний до подібних дій. Дещо змінивши кут огляду, помітила, що Коля підставляє під сидіння Юри Д. іграшковий пістолет і наперед тішиться задоволенням, коли сусід сяде на нього. (А, можливо, пістолет ще й заряджений пістонами і пролунає постріл?).

- Миколо, йди, будь ласка, до дошки і запиши кілька слів на правопис прислівників, - перериває втіху дотепника вчителька.

Поки Микола пише під диктовку слова, учні записують їх у свій зошит, учителька підходить до парти хлопця і непомітно кладе пістолет у свою кишеню. (А він справді заряджений пістонами).

Записавши і пояснивши правопис прислівників, Микола повертається на місце. Крадькома мацає під партою свою іграшку. Немає... На обличчі здивування і розчарування. Вчителька підходить до хлопця і тихенько на вуха жартує: “Не впевнений – не обганяй”. Урок продовжується в спокійному діловому темпі. До намірів Миколи вчителька повернулася лише на перерві.

- *Проаналізуйте дії вчительки. Як би ви вчинили на її місці?*

№ 5.

Молодий учитель має звичку вживати на уроці слова-паразити. Учні, здавалось би, уважно слухати вчителя, проте, як виявилось, рахували кількість зайвих слів, що їх постійно вживав учитель.

- Які висновки повинен зробити вчитель?

№ 6.

У колі майбутніх педагогів виникла суперечка – що означає бути справжнім педагогом?

- Педагогом не можна стати!.. Їм потрібно народитися!

- Дурниці! Це фаталізм!

- Педагог “милістю божою”, так, чи що?

- Хто не народився без справжнього таланту, того ніякий інститут не зробить педагогом.

- А думаю, що педагогом можна стати. Часто в інституті вдається привити любов до вчительської професії.

- *Закінчить суперечку студентів. Які шляхи становлення вчителя?*

№ 7.

Петро (П.): Я хочу вантажівку! Дай мені вантажівку! Відпусти! Відпусти!

Гена (Г.): Я першій її взяв! А він прийшов і відібрав її в мене! Хай він мені її віддасть!

Батько (Б.): Бачу, у вас і справді проблема із-за вантажівки. Може перейдемо в цю кімнату і поговоримо? Я хотів би вам допомогти розв’язати цю проблему.

Г.: Я хочу вантажівку! Дай мені! Папо, хай він віддасть мені вантажівку!

Б.: Гено, ти хочеш, щоб тобі повернули вантажівку?

Г.: Але я першій її взяв!

Б.: Гено, ти вважаєш, що вантажівка повинна бути в тебе, тому що ти взяв її першим? Петро, ти чув. Яке рішення пропонує Гена?

П.: А що ще він може запропонувати? Головне для нього – настояти на своєму.

Б.: Гено, Петро говорить, що йому не подобається твоє рішення, тому що в цьому випадку ти переможеш, а він програє.

Г.: Добре, я да йому погратись своїми машинками, доки мені не недоїсть гратися з вантажівкою.

П.: А потім він віддасть мені вантажівку?

Б.: Гено, Петро може бути впевненим, що ти йому віддаси вантажівку після того, як награвся?

Г.: Добре. Я буду грати недовго.

Б.: Петро, Гена говорить, що все буде добре – він тебе не обмане.

П.: Ну тоді ладно.

Б.: Сподіваюсь, тепер ви вирішили свою проблему?

- *Проаналізуйте ситуацію і виявіть причини конфлікту. Якими принципами керувався батько під час розв'язання конфлікту між синами? Яку позицію демонструє батько по відношенню до кожного з синів? В чому вона виражається?*

№8.

У першокласника Олексія Б. є мати і батько. Але робота у них така, що нерідко йдуть вони з дому рано і повертаються, коли син уже спить. Нікому простежити, яким Олексій йде до школи. Вчителю часто доводиться казати хлопчику: “Зачешись”. “Застебни гудзики”, “Вимий руки”.

От і сьогодні Олексій з'явився в клас, як завжди, розшарпаний, скуйовджений. Вчителі вже звикли до такого вигляду хлопчика. Вони втомилися робити йому зауваження. До того ж, він упертий, незговірливий. На роках крутиться, на перервах з усіх сил носиться коридором, когось штовхне, комусь підставить ніжку. Після занять, закинувши портфель, мчить на вулицю. Отже, все йде до того, що ми з прикрістю називаємо “педагогічною занедбаністю”.

Як же їй запобігти? Адже можна. І потрібно! Діти, як поле – проросте в них і те, що не сієш. Хороший вихователь піклується про те, щоб добрий посів очистити від бур'яну. Поганий – переконує себе думкою: батькам не треба, а мені навіщо? Але хто ж тоді, як не ми?

- *Проаналізуйте ситуацію. Визначте, що в поведінці дорослих провокує розвиток негативних сторін в поведінці хлопчика? Які якості особистості дитини потребують перебудови? Які якості особистості і установки учителя потрібні для того, щоб допомогти Олексію стати краще? Яка допомога буде потрібна з боку батьків? Чи можна залучити до цієї роботи учнів класу? Як це зробити? Чому процес виховання вважають багатфакторним?*

IV. Блок контролю і самоконтролю.

1. Обґрунтуйте, яким чином діяльність вчителя-вихователя впливає на соціальний розвиток суспільства.
2. Яку роль відіграє вчитель початкових класів у системі виховання школярів?
3. Які функції і виховні завдання вчителя-класовода?
4. Які права і обов'язки вчителя початкових класів?
5. У чому зміст роботи вчителя-класовода? Які форми роботи?.
6. У чому виявляється вплив сім'ї на розвиток дитини?
7. У чому специфіка змісту виховання в сім'ї?
8. Які методи виховання в сім'ї?
9. Які педагогічні умови успішного виховання дітей у сім'ї?
10. У чому виявляються національні особливості сімейного виховання?
11. Які форми взаємодії педагогів і батьків?
12. Яке місце займає педагогічна освіта батьків у системі роботи вчителя?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9

Тема: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Мета: ознайомитися з матеріалами сучасних періодичних видань та Інтернет-ресурсів з проблем теорії та практики виховання.

Заняття може бути проведене як конференція (на якій з повідомленнями виступають студенти) або рольова гра (наприклад, педагогічна нарада з відповідною темою).

ПЛАН:

1. Значення педагогічної науки в удосконаленні навчально-виховного процесу (огляд періодичної педагогічної літератури та матеріалів з Інтернету).

2. Впровадження досягнень педагогічної науки у шкільну практику.

- Інноваційні школи України, Вінничини.
- Сучасні авторські школи.
- Система роботи вчителів-новаторів.
- Організація виховної роботи в малокомплектній школі.
- Досвід виховання в зарубіжних виховних закладах.

I. Теоретичний блок.

1. Класифікація педагогічних нововведень (залежно від сфери застосування; залежно від масштабу перетворень; залежно від інноваційного потенціалу; залежно від позиції щодо свого попередника; залежно від місця, часу появи; залежно від рівня очікування, прогнозування і планування; залежно від галузі педагогічного знання).

2. Державні освітні документи, які регламентують інноваційну діяльність в Україні.

3. Основні напрями інноваційних процесів в початковій освіті європейських країн.

4. Поняття «авторської школи» як інноваційного освітньо-виховного закладу. Критерії авторської школи. Аналіз досвіду роботи сучасних авторських шкіл України.

5. Теорія і практика розвитку інноваційних процесів сучасних зарубіжних шкіл.

6. Актуальні проблеми теорії і практики виховання учнів початкової школи на сторінках сучасної педагогічної періодики.

II. Практичний блок.

1. Проаналізувати сучасні педагогічні періодичні видання («Початкова школа», «Шлях освіти», «Палітра педагога», «Розкажіть онуку», «Початкова освіта», «Початкова освіта», «Світ виховання», «Позакласний час», «Бібліотечка вчителя початкової школи», «Освіта», «Освіта України» та ін.) і виписати адреси позитивного виховного досвіду (заповнити таблицю):

Вчитель	Адреса досвіду	Зміст досвіду

2. Презентувати інноваційну технологію (авторську школу) – на власний вибір.

Література:

Для підготовки до заняття слід ознайомитись із статтями журналів та газет: “Початкова школа”, “Рідна школа”, “Обдарована дитина”, “Позакласний час”, “Шлях освіти”, “Воспитание школьников”, “Розкажіть онуку” та ін.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДО МОДУЛЯ II

1. Формуванню здібностей особистості самостійно виробляти принципи своєї діяльності, поведінки, спілкування, орієнтуючись на кращі зразки загальнонародської та національної культури сприяє

1).Засвоєння індивідом основ культури як сфери духовного життя людей.

2).Матеріальний стан батьків.

3).Рівень економічного розвитку держави.

4).Розуміння вчителем основних сучасних концепцій виховання.

2. Формування інтелектуальної, моральної, екологічної, політичної, правової, економічної, комунікативної, естетичної, фізичної культури, а також культури праці, сімейних стосунків та ін. є

1).Проблемами керівництва загальноосвітнього закладу.

2).Метою відбору змісту виховання особистості школяра.

3).Критеріями вихованості учнів.

4).Формами процесу виховання.

3. Найголовнішим компонентом духовного життя людини, який характеризує її досягнення в оволодінні основами моралі як сукупності принципів, вимог, норм, правил, які регулюють дії особистості в усіх сферах її життя, у формуванні моральної свідомості, розвитку моральних почуттів, виробленні звичок моральної поведінки є

1).Методи морального виховання.

2).Виховні заходи.

3).Моральна культура.

4).Оточуюче середовище.

4. Система вимог, які визначають обов'язки людини по відношенню до оточуючого світу, зразки, які не тільки орієнтують поведінку особистості, але й дають можливість оцінювати й контролювати її, називається

1).Моральними нормами.

2).Культурою поведінки.

3).Моральною вихованістю особистості.

4).Рівнем розвитку особистості.

5. Закінчить речення. Добро, обов'язок, совість, гідність, справедливість, щастя, зміст життя та інше є...

1).Методами морального виховання.

2).Вимогами до відбору змісту освіти.

3).Шляхами реалізації «Концепції національного виховання».

- 4).Поняттями, в яких закріплені моральні норми суспільства.
6. Стан морального задоволення дитини, задоволення власним життям визначається
- 1).Розумінням дитиною сенсу життя.
 - 2).Світоглядною позицією вчителя.
 - 3).Системою шкільного виховання.
 - 4).Оточуючим середовищем, в якому перебуває дитина.
7. «Певні зобов'язання людини по відношенню до Батьківщини, до сім'ї та ін., виконання яких виходить із складних стосунків між людьми і які усвідомлені особистістю та виконуються за внутрішнім покликом.» Сутність якого поняття розкриває дане висловлення?
- 1).Зміст морального виховання.
 - 2).Методи морального виховання.
 - 3).Чесць.
 - 4).Моральний обов'язок.
8. Визнання вчинків, дій людини, її заслуг, що проявляється в шануванні, авторитеті і в той же час у прагненні людини до визнання і високої оцінки з боку оточуючих, похвали, популярності (честолобство чи марнолюбство) є сутністю поняття
- 1).Моральний обов'язок.
 - 2).Чесць.
 - 3).Совість.
 - 4).Добро.
9. «Почуття і усвідомлення моральної відповідальності за свою поведінку та вчинки перед оточуючими людьми; внутрішня самооцінка своїх вчинків, що викликає емоційне хвилювання, спонукає до здійснення доброго вчинку.» Сутність якого поняття розкриває дане висловлення?
- 1).Добро.
 - 2).Моральний обов'язок.
 - 3).Совість .
 - 4).Гордість.
10. Усвідомлення особистістю своїх високих моральних якостей, що передбачає повагу їх у самій собі, тобто усвідомлення особистістю своєї цінності (національної, власної) - це
- 1).Чванливість.
 - 2).Моральний обов'язок.
 - 3).Добро.
 - 4).Гідність.

11. Формування в учнів моральних понять, переконань, почуттів; прищеплення навичок, звичок моральних дій; виховання і закріплення позитивних рис характеру; формування потреб у самовдосконаленні і самовихованні є
- 1).Завданнями морального виховання.
 - 2).Формами морального виховання.
 - 3).Принципами морального виховання.
 - 4).Завданнями, які стоять тільки перед вчителем.
12. Сукупність моральних ідей, поглядів, традицій становить
- 1).Моральні почуття.
 - 2).Моральну свідомість.
 - 3).Моральні звички.
 - 4).Моральну поведінку.
13. Повне оволодіння змістом моральних понять та умінням застосувати їх у будь-яких умовах життєдіяльності характеризує
- 1).Моральні переконання особистості.
 - 2).Систему морального виховання.
 - 3).Форми морального виховання.
 - 4).Моральні почуття особистості.
14. Сталі форми моральної поведінки, які перейшли у потребу особистості називаються
- 1).Моральними переконаннями.
 - 2).Моральною свідомістю.
 - 3).Моральною звичкою.
 - 4).Моральними почуттями.
15. Зовнішній прояв у практичній діяльності духовного напрямку, особистих установ, які відповідають етичним нормам, принципам даного суспільства забезпечують
- 1).Безапеляційне виконання всіх вимог учителя.
 - 2).Слухняність особистості.
 - 3).Моральну поведінку школяра.
 - 4).Прогрес особистості в навчальному процесі.
16. Яке з тверджень є хибним? Моральна освіта здійснюється для формування у школярів моральних понять та переконань і забезпечує
- 1).Ознайомлення з основними вимогами моралі, її принципами і категоріями.
 - 2).Розуміння сутність, зміст моральних дій.
 - 3).Виховання емоційного ставлення до своєї поведінки і поведінки інших.

- 4).Вироблення стійких навичок і звичок моральної поведінки.
17. Яке з тверджень є хибним? Формуванню моральних почуттів сприяє
- 1).Розумна любов батьків, учителів, доброзичливе середовище, дружні стосунки.
 - 2).Організація діяльності, спрямованої на розвиток активності, взаємодії, самостійності.
 - 3).Наявність нормативних документів щодо морального виховання.
 - 4).Звернення до різних видів мистецтва, залучення дітей до природи.
18. У Павлівській школі була розроблена програма: доводити почату справу до кінця, виконувати роботу тільки добре, ніколи не перекладати свою роботу на інших; допомагати старим, немічним, самотнім, погоджувати свої радощі, задоволення, розваги з потребами інших людей, не приховувати своїх небажаних вчинків, мати мужність відверто сказати про них. Така програма спрямована на
- 1).Підвищення результативності навчання.
 - 2).Вироблення навичок і звичок поведінки.
 - 3).Вироблення вміння підкорятися волі вихователя.
 - 4).Створення умов, щоб вихователю легше було керувати дитячим колективом.
19. Формуванню морального досвіду дитини найбільшим чином сприяє
- 1).Створення ситуацій морального вибору.
 - 2).Просвітницька робота вчителя.
 - 3).Використання методів переконання і навіювання.
 - 4).Роз'яснювальна робота батьків.
20. Яке з тверджень є хибним? З метою спонукання школярів до морального самовдосконалення, виховання культури почуттів (яка виявляється в здатності людини до співпереживання, співчуття, розуміння інших і себе, культури поведінки, спілкування людини) необхідно забезпечити можливість школяреві
- 1).Відчути задоволення від виконаної праці, почуття обов'язку та ін.
 - 2).Пережити почуття радості за успіх товариша.
 - 3).Відчути необхідність аналізувати свої почуття, щоб не бути їх рабом.
 - 4).Пережити ситуацію нерозуміння, жорстокості, грубого звертання тощо.
21. Вирішення завдань морального виховання особистості школяра неможливе без
- 1).Високих матеріальних затрат з боку батьків.

- 2). Виховання волі і характеру.
 - 3). Володіння дитиною комп'ютерними технологіями.
 - 4). Застосування покарань.
22. Узагальнена система поглядів, переконань, ідеалів, ціннісних орієнтацій, у яких людина виражає своє ставлення до оточуючого її природного та соціального середовища, самої себе, яка визначає загальну спрямованість особистості, її прагнення, стійкість характеру, а також відбивається на всьому складі людини, на її поведінці, діях, звичках, нахилах називається
- 1). Культурою поведінки.
 - 2). Дисциплінованістю особистості.
 - 3). Світоглядом особистості.
 - 4). Технологією виховання.
23. Система наукових знань, розуміння причинно-наслідкових зв'язків між науковими фактами і законами, шлях до осягнення діалектики світобудови становлять сутність
- 1). Моральних переконань.
 - 2). Моральних почуттів.
 - 3). Культури поведінки.
 - 4). Наукового світогляду.
24. Відображення світу, притаманне певному етносу, яке виникло у первинній свідомості на ранніх етапах культурного розвитку і становить основу народної духовності та виявляється в традиціях, звичаях української нації характеризує
- 1). Націоналізм.
 - 2). Народний світогляд.
 - 3). Структуру фольклорного заходу.
 - 4). Сутність етнопедагогіки.
25. Структура світогляду включає такі елементи:
- 1). Знання, погляди, переконання, ідеали, цінності, вчинки, дії людини.
 - 2). Права і обов'язки громадян України.
 - 3). Процес навчання, процес виховання, позанавчальну і позашкільну роботу.
 - 4). Конституцію України, державні освітні документи, концепції, постанови уряду.
26. Оволодіння школярами системою знань з питань держави і права; виховання шанобливого ставлення до законів держави, навичок правової поведінки, потреби захищати власні, державні, суспільні

права; вироблення активної громадянської позиції, нетерпимості до правопорушників є основними завданнями

- 1). Естетичного виховання.
- 2). Етнопедагогіки.
- 3). Правового виховання.
- 4). Державних органів влади і органів місцевого самоврядування.

27. Оволодіння системою знань про працю, загальнотрудових і спеціальних умінь та навичок; формування культури праці, мотивів, потреб, позитивного ставлення до праці забезпечують

- 1). Профорієнтацію особистості.
- 2). Працевлаштування в майбутньому.
- 3). Рівень розвитку ринкової економіки держави.
- 4). Формування готовності до трудової діяльності.

28. Хто з відомих педагогів-класиків розглядав трудове виховання як гармонію трьох понять: треба, важко і прекрасно?

- 1). Ж.-Ж. Руссо.
- 2). Я. А. Коменський.
- 3). А. С. Макаренко.
- 4). В. О. Сухомлинський.

29. Виховання позитивної установки на трудову діяльність; уміння швидко адаптуватися до нових умов праці, спілкування у колективі; наполегливості, уміння переборювати труднощі; не падати духом з приводу невдач забезпечує

- 1). Психологічну підготовку до праці.
- 2). Творче ставлення до праці.
- 3). Професійність особистості в майбутньому.
- 4). Професійну визначеність.

30. Закінчіть речення. Виховання економічної культури...

- 1). Є одним із завдань трудового виховання.
- 2). Не пов'язане з вихованням трудової культури.
- 3). Залежить від матеріального стану батьків.
- 4). Є результатом профорієнтаційної роботи.

31. Створення умов для розуміння школярами ролі праці в житті людини, її реальних перспектив в епоху становлення ринкової економіки; підготовка до самовизначення, вибору, адекватного реальному життю, своїм потенційним можливостям, шляху в житті є...

- 1). Формою трудового виховання.
- 2). Одним із завдань трудового виховання.
- 3). Рівнем професіоналізму.

- 4).Сутністю працелюбності.
32. Кому з відомих педагогів-класиків належить висловлення: «Навчання – найскладніша праця, яка забезпечує формування особистості, дає їжу для розуму і душі, формує характер, розвиває здібності»?
- 1).А.С.Макаренко.
 - 2).Я.А.Коменському.
 - 3).В.О.Сухомлинському.
 - 4).К.Д.Ушинському.
33. Навчальна праця, трудове навчання, суспільне корисна праця, продуктивна праця, самообслуговування є
- 1).Засобами створення матеріальних цінностей.
 - 2).Показниками трудової вихованості.
 - 3).Видами трудової діяльності школярів.
 - 4).Критеріями трудової культури.
34. Підпорядкованість праці школярів навчально-виховним завданням; розвиток ціннісного ставлення до праці, інтересу і почуття задоволення від праці; сприяння прояву ініціативності, творчості; забезпечення посильності праці; надання, за необхідності, допомоги; своєчасна оцінка результатів; наукова організація праці – є
- 1).Формами трудового виховання.
 - 2).Результатом професійної само визначеності.
 - 3).Проявом трудової культури учнів.
 - 4).Вимогами до організації праці учнів.
35. Профорієнтація в системі трудового виховання спрямована на
- 1).Підготовку особистості школяра до свідомого вибору професії.
 - 2).Формування професійних трудових умінь.
 - 3).Вирішення сімейних економічних проблем.
 - 4).Розуміння визначальної ролі батьків у виборі майбутньої професії.
36. Професійна інформація і освіта, розвиток інтересів, нахилів школяра, професійна консультація, професійний вибір, соціально-професійна адаптація є ...
- 1).Результатами профорієнтації.
 - 2).Засобами професійного самовизначення школяра.
 - 3).Культурними виховними заходами.
 - 4).Сутністю трудових умінь.

37. Ознайомлення школярів з різними галузями господарства, масовими професіями, з тими вимогами, які ставить конкретна професія, тобто професійна освіта, є головною функцією

- 1).Профконсультації.
- 2).Профкар'єри.
- 3).Соціально-професійної адаптації.
- 4).Профінформації.

38. Надання допомоги школяреві у виборі сфери діяльності та конкретної професії в залежності від його здібностей, інтересів, фізичних даних є головною функцією

- 1).Профконсультації.
- 2).Профосвіти.
- 3).Профінформації.
- 4).Профкар'єри.

39. Рішення школяра про вибір професії на основі ознайомлення з її особливостями й своїми індивідуальними здібностями називається

- 1).Соціально-професійною адаптацією.
- 2).Профвибором.
- 3).Профосвітою.
- 4).Профкар'єрою.

40. Озброєння учнів теоретичними знаннями про способи, які забезпечують пристосування людини до змін оточуючих умов конкретної професійної праці, а також створення реальних ситуацій, які дозволяють застосовувати знання на практиці (певний тренінг), є сутністю

- 1).Соціально-професійної адаптації.
- 2).Профвибору.
- 3).Профкар'єри.
- 4).Профдіагностики.

41. Формуванню особистості, здатної до усвідомлення суті ринкової економіки і праці в її умовах найбільшим чином сприяє

- 1).Використання вчителем методу матеріального заохочення.
- 2).Соціальний статус батьків.
- 3).Матеріальний добробут сім'ї.
- 4).Економічне виховання.

42. Естетичні знання, здібності до естетичного сприймання явищ дійсності, творів мистецтва, естетичні почуття, судження, ідеали, смаки, потреби вносити прекрасне в оточуючий людину світ, зберігати прекрасне, жити за законами краси є структурними компонентами...

- 1).Естетичної діяльності вихователя.
 - 2).Методів естетичного виховання.
 - 3).Естетичної культури.
 - 4).Естетичної діяльності.
43. Первинність національної культури; рідномовність у художньо-виховному процесі; врахування етнопсихологічних особливостей національного художнього мислення; календарна організація естетико-виховної роботи є
- 1).Принципами естетичного виховання.
 - 2).Етапами естетичного виховання.
 - 3).Методами естетичного виховання.
 - 4).Результатом естетичного виховання.
44. Одним із факторів, що визначає зміст діяльності особистості у вільний час є ...
- 1).Метод естетичного виховання.
 - 2).Естетичні почуття вчителя.
 - 3).Рівень естетичної культури особистості.
 - 4).Концепція естетичного виховання учнівської молоді.
45. Природа, краса побуту і оточуючої обстановки, мистецтво, участь людини в різних видах діяльності, національні цінності є ...
- 1).Компонентами естетичної діяльності.
 - 2).Принципами естетичного виховання.
 - 3).Методами естетичного виховання.
 - 4).Засобами естетичного виховання.
46. На розвиток у школярів здібності сприймати прекрасне в природі, в праці, в творах мистецтва, оточуючій дійсності, поведінці людей, які бажають насолоджуватися цим прекрасним спрямований ...
- 1).Авторитет вчителя.
 - 2).Зміст естетичного виховання.
 - 3).Естетичний смак.
 - 4).Навчальний план.
47. Уявлення людини про красу як мету, до досягнення якої прагне людина, і разом з тим основний критерій, з позицій якого вона оцінює навколишню дійсність, людей, їх поведінку, вчинки називається ...
- 1).Естетичною діяльністю.
 - 2).Естетичним сприйманням.
 - 3).Естетичним смаком.
 - 4).Естетичним ідеалом.
48. Стійке емоційно-оцінне ставлення людини до прекрасного, що

носить вибірковий характер і формується на базі конкретних естетичних знань, сприйняття, почуття, ідеалів, суджень і понять, називається ...

- 1). Естетичним смаком.
- 2). Естетичною діяльністю.
- 3). методом естетичного виховання.
- 4). Естетичною насолодою.

49. Здатності людини до виокремлення в явищах дійсності і мистецтва процесів, властивостей, якостей, що викликають естетичні переживання, естетичну насолоду називається

- 1). Естетичною діяльністю.
- 2). Естетичним сприйманням.
- 3). методом естетичного виховання.
- 4). Естетичним самовихованням.

50. Ставлення особистості до явищ життя суспільства, до природи, мистецтва відбивається в

- 1). Концепції естетичного виховання молоді.
- 2). Естетичних судженнях.
- 3). Плані виховної роботи вчителя.
- 4). Змісті естетичного виховання.

51. Реалізація _____ здійснюється в процесі вивчення основ наук, у позакласній і позашкільній роботі, в сім'ї, шляхом самовиховання, спрямованого на збагачення і вдосконалення людського характеру, внутрішнього світу особистості, її поглядів, почуттів, уявлень, смаків.

- 1). Плану виховної роботи.
- 2). Внутрішньої свободи вчителя.
- 3). Завдань естетичного виховання.
- 4). Естетико-творчих потенціалів художніх колективів школи.

52. _____ передбачає певну організацію системи навчально-виховного процесу, в умовах якої учні можуть безпосередньо стикатися з прекрасним, постійно збагачуватись новими естетичними враженнями і знаннями, виховуючи чутливість до прекрасного в житті, природі, мистецтві.

- 1). Естетичне виховання школярів.
- 2). Метод естетичного виховання.
- 3). Діагностика естетичної культури.
- 4). Естетична культура особистості.

53. Сукупність дій вихователя і вихованця, спрямованих на розвиток організму, укріплення здоров'я, формування ціннісного ставлення до

здоров'я, забезпечення гармонії «фізичного розвитку та духовного життя багатогранної діяльності людини» (В.О. Сухомлинський) становить сутність

- 1).Медичного обстеження.
- 2).Фізкультхвилинок.
- 3).Змісту фізичного виховання.
- 4).Фізичного виховання школярів.

54. Результат фізичного виховання особистості виражається в оволодінні нею

- 1).Фізичною культурою.
- 2).Методами фізичного виховання.
- 3).Принципами фізичного виховання.
- 4).Термінологією з фізичного виховання.

55. Сукупність досягнень людини в галузі її фізичного розвитку (в широкому розумінні) характеризує...

- 1).Фізичну силу.
- 2).Фізичну культуру.
- 3).Діяльність вчителя.
- 4).Стан здоров'я.

56. Організація процесу виконання дитиною фізичних вправ, здійснення трудової діяльності, дотримання режиму праці та відпочинку, гігієни праці спрямована на

- 1).Профорієнтацію.
- 2).Збільшення м'язової маси.
- 3).Фізичну освіту.
- 4).Формування рухових умінь і навичок.

57. Фізичні вправи (гімнастика, спортивна гра, туризм), оздоровчі сили природи (сонячне опромінення, повітряні і водяні процедури), гігієнічні фактори (режим праці та відпочинку, харчування, оптимальна площа спортивних залів, вологе прибирання, провітрювання та ін.) є

- 1).Метою фізичного виховання.
- 2).Методами фізичного виховання.
- 3).Засобами фізичного виховання.
- 4).Завданнями фізичного виховання.

58. Уроки фізичної культури, оздоровчо-гігієнічна робота в режимі навчального дня, самостійні заняття учнів, позакласна та позашкільна робота з фізичного виховання належать до

- 1).Методів фізичного виховання.
- 2).Форм організації фізичного виховання.

- 3).Змісту фізичного виховання.
 - 4).Принципів фізичного виховання.
59. Усвідомлення необхідності збереження і зміцнення свого здоров'я, дотримання гігієни розумової і фізичної праці, режиму та якості харчування та ін., тобто дбайливого ставлення до власного тіла, організму відбувається на основі...
- 1).Валеологічних знань.
 - 2).Нормативних вимог до організації фізичного виховання.
 - 3).Медичного обстеження.
 - 4).Сили, спритності, терплячості, гнучкості, відваги.
60. Ставлення батьків до праці, до школи; єдність вимог у сім'ї; характер стосунків батьків і дітей; гармонійність сімейного життя є
- 1).Методами сімейного виховання.
 - 2).Змістом сімейного виховання.
 - 3).Засобами впливу на вчителя.
 - 4).Факторами, які впливають на навчальну діяльність дітей.
61. На потреби дітей найбільший вплив мають
- 1).Духовні цінності сім'ї, ідеали, прагнення батьків.
 - 2).Потреби вчителя.
 - 3).Вимоги вчителя.
 - 4).Методи заохочення і покарання.
62. Суворість по відношенню до дітей, погрозливий тон, вимоги безвідмовного підпорядкування, що часто викликають почуття страху, незахищеності, сприяють виникненню лицемірства, брехні, грубості, характеризують
- 1).Ліберальний стиль стосунків між батьками і дітьми.
 - 2).Авторитарний стиль стосунків між батьками і дітьми.
 - 3).Демократичний стиль стосунків між батьками і дітьми.
 - 4).Кожну сучасну сім'ю.
63. Панування терпимості, всепрощення батьків, надлишкова демонстрація любові до дітей, що часто веде до формування егоїзму, недисциплінованості, безвідповідальності дітей, характеризує
- 1).Ліберальний стиль стосунків між батьками і дітьми.
 - 2).Авторитарний стиль стосунків між батьками і дітьми.
 - 3).Демократичний стиль стосунків між батьками і дітьми.
 - 4).Кожну сучасну сім'ю.
64. Сім'ї, де батьки, гнучко мотивуючи свої дії і вимоги, твердо досягають позитивних вчинків дітей; у дитини цінують не лише слухняність, а й незалежність, почуття власної гідності, ініціативу;

прислухаються до думки дітей, аналізують їх аргументацію, характеризуються ...

- 1).Ліберальним стилем стосунків між батьками і дітьми.
- 2).Авторитарним стилем стосунків між батьками і дітьми.
- 3).Демократичним стилем стосунків між батьками і дітьми.
- 4).Безвідповідальним ставленням батьків до виховання дітей.

65. Норми стосунків у сім'ї, виховання шанобливого ставлення до батьків, жінки-матері, дідуся, бабусі, сприяння збереженню рідної мови, традицій, історії родоходу, забезпечення духовної єдності поколінь характеризують

- 1).Рівень освіти дитини.
- 2).Результати діяльності вчителя.
- 3).Систему роботи вчителя з сім'єю.
- 4).Родинно-побутову культуру.

66. В _____ закладаються основи моральної, естетичної, політичної культури особистості, визначається фізичний розвиток дитини, ставлення до праці, відбувається професійне самовизначення. (Заповнити пропущене).

- 1).Школі.
- 2).Сучасних концепціях виховання.
- 3).Сім'ї.
- 4).Колективі однолітків.

67. Слово, фольклор, авторитет батьків, праця, навчання, навколишня природа, домашній побут, національні звичаї і традиції, громадська думка, духовно-моральний мікроклімат, суспільний досвід, преса, радіо, телебачення, режим дня, література, мистецтво, книги, театри, музеї, виставки, ігри та іграшки, мітинги, демонстрації, фізкультура, спорт, свята, обряди, символи, атрибути, реліквії тощо – є

- 1).Змістом сімейного виховання.
- 2).Засобами сімейного виховання.
- 3).Змістовим компонентом плану виховної роботи.
- 4).Принципами сімейного виховання.

68. Яке з тверджень є хибним? На вибір методів виховання в сім'ї здійснює суттєвий вплив:

- 1).Рівень моральної культури вчителя.
- 2).Індивідуальні особливості, характер батьків.
- 3).Педагогічна підготовка батьків.
- 4).Уявлення батьків про життєві цінності загальної духовної культури.

69. Чітке визначення батьками мети виховання, завдань виховного впливу; врахування ситуації, в якій здійснює ті чи інші дії дитина, знання її емоційного стану, індивідуальних особливостей (самостійність, темперамент, реакція на окремі методи тощо) є

- 1).Змістом сімейного виховання.
- 2).Вимогами до використання методів виховання в сім'ї.
- 3).Засобами впливу вчителя на сімейне виховання.
- 4).Формами спільної діяльності школи і сім'ї.

70. Батьківські збори, лекторії, батьківські дні, практикуми, зустрічі за „круглим столом”, перегляд фільмів на педагогічні теми, консультпункти, оформлення куточків для батьків, конкурси, родинні свята, телефон довіри тощо – є основними

- 1).Засобами впливу на дітей.
- 2).Засобами впливу на батьків.
- 3).Формами взаємодії педагогів і батьків.
- 4).Структурними елементами процесу виховання.

71. Знання батьками своїх дітей; особистий приклад батьків, їх авторитет, характер стосунків у сім'ї; спільна діяльність, розумне спілкування; педагогічна культура батьків є

- 1).Формами взаємодії школи і сім'ї.
- 2).Змістом сімейного виховання.
- 3).Умовами ефективності сімейного виховання.
- 4).Результатом діяльності вчителя щодо педагогічної просвіти батьків.

72. Щоб спрямовувати сімейне виховання на всебічний розвиток дитини, надати батькам допомогу у визначенні методів і прийомів виховання, формувати у них позитивне ставлення до школи; спонукати до педагогічної самоосвіти; залучати їх до навчально-виховної діяльності у школі, за необхідності корегувати виховні зусилля сім'ї, нейтралізувати негативні її впливи, вчителю в першу чергу необхідно...

- 1).Провести анкетування дітей.
- 2).Вивчити сім'ю.
- 3).Підвищувати рівень своєї культури.
- 4).Ознайомлюватись з новинками педагогічної періодики.

73. Здійснювати педагогічну діяльність з колективом учнів класу, окремими учнями, їх батьками, організацію і проведення позаурочної та культурно-масової роботи, сприяти взаємодії учасників навчально-виховного процесу в створенні належних умов для виконання завдань навчання й виховання, самореалізації та розвитку учнів (вихованців), їх

соціального захисту – це

- 1). Змістовні компоненти культури вчителя.
 - 2). Професійний обов'язок вчителя.
 - 3). Особистісне право вчителя.
 - 4). Складові процеси виховання учнів.
74. До функцій, що виконує вчитель початкових класів не належить
- 1). Навчальна, виховна.
 - 2). Правозахисна.
 - 3). Організаторська.
 - 4). Соціальна, діагностична.
75. Сутність якої функції вчителя розкриває наступне висловлення: «Організація пізнавальної, трудової, спортивної, ігрової, естетичної, ціннісно-орієнтаційної діяльності учнів та дозвілля, сприяння згуртуванню дитячого колективу, розвиток учнівського самоврядування»?
- 1). Виховної функції вчителя.
 - 2). Діагностичної функції вчителя.
 - 3). Організаторської функції вчителя.
 - 4). Соціальної функції вчителя.
76. Сутність якої функції вчителя розкриває наступне висловлення: «Створення умов для розвитку внутрішнього потенціалу школяра, для формування його індивідуальності: захист, допомога в різних напрямках, включення в систему соціальних зв'язків, взаємодія з сім'єю, вчителями»?
- 1). Виховної функції вчителя
 - 2). Діагностичної функції вчителя
 - 3). Організаторської функції вчителя
 - 4). Соціальної функції вчителя
77. Сутність якої функції вчителя розкриває наступне висловлення: «Допомога учневі в його ціннісно-орієнтаційному становленні, коли дитина визначає критерії добра і зла, робить вибір у моральних ситуаціях, коли відбувається її духовний розвиток»?
- 1). Виховної функції вчителя.
 - 2). Діагностичної функції вчителя.
 - 3). Організаторської функції вчителя.
 - 4). Соціальної функції вчителя.
78. Сутність якої функції вчителя розкриває наступне висловлення: «Вивчення особистості учня, пошук причин неефективності впливу тих чи інших методів, засобів, щоб забезпечити постійне удосконалення

навчально-виховного процесу»?

- 1). Виховної функції вчителя.
- 2). Діагностичної функції вчителя.
- 3). Організаторської функції вчителя.
- 4). Соціальної функції вчителя.

79. Яке з наведених тверджень є хибним? Особистісно орієнтоване виховання передбачає...

- 1). Визнання самоцінності особистості вихованця.
- 2). Вседозволеність, повну свободу дій вихованців.
- 3). Співробітництво і співдружність у реальних контактах "вихователь-вихованці".
- 4). Розв'язування виховних завдань через спільну діяльність.

80. Уміння дитини раціонально організувати режим розумової праці, знання загальних правил розумової діяльності і уміння їх дотримуватися у роботі (поступове входження в роботу, її ритмічність, регулярність у чергуванні праці і відпочинку, робота зі складним і легшим матеріалом та ін.) характеризують сутність

- 1). Свідомості особистості.
- 2). Мислення вчителя.
- 3). Культури розумової праці.
- 4). Змісту розумового виховання.

81. Система свят, подій, дат, які в певній послідовності відзначаються протягом року і супроводжуються численними звичаями та обрядами, що адекватно відтворюють сутність, зміст і характер подій та явищ у природі, трудовій діяльності й побуті людей – це

- 1). Народний календар.
- 2). Народознавчий матеріал.
- 3). Землеробський календар.
- 4). Система патріотичного виховання.

82. Систему власного сімейного виховання описав у своїх книгах

- 1). Ш. О. Амонашвілі.
- 2). Б. П. Нікітін.
- 3). А. С. Макаренко.
- 4). С. Ф. Лисенкова.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ (ІНДЗ)

Індивідуальне навчально-дослідне завдання складається з *трьох* компонентів:

1. **Навчально-дослідний проект** за однією із запропонованих тем (за вибором студента).

Проект повинен містити наступні елементи:

- Вступ, в якому необхідно розкрити актуальність обраної теми.
- Основна частина, в якій на основі аналізу педагогічної періодики останніх років, навчально-методичних видань, Інтернет-джерел, вивчення документації розкрити теоретичні основи обраної проблеми; визначити, які її аспекти найбільше відображаються на сторінках педагогічних газет і журналів; які є дискусійними (здійснити теоретичний опис інноваційного досвіду).

- Методична частина (розробки виховних заходів; підборки вправ, ігор; схеми; методичний матеріал для здійснення певного напрямку процесу виховання тощо)

- Висновки, в яких необхідно висловити власну позицію щодо описаної проблеми (інновації, досвіду) та шляхів її розв'язання (використання у вашій майбутній педагогічній діяльності).

- Список використаних джерел (в тому числі Інтернет-ресурсів).

Проект повинен мати обсяг не менше 10 сторінок друкованого тексту. Захист проектів відбувається на останньому практичному занятті (тема заняття: «Актуальні проблеми виховання учнів початкових класів»).

2. **Творча робота «Моє педагогічне кредо».**

3. **Ескіз логотипу «Я – виховник».**

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИХ ПРОЕКТІВ

1. Актуальність ідей В.О.Сухомлинського щодо використання методів виховання учнів початкових класів в практиці роботи сучасних шкіл.
2. Аналіз концепцій виховання в школах зарубіжних країн.
3. Батько і мати як перші вихователі.
4. Взаємозв'язок екологічного і естетичного виховання дітей.
5. Взаємозв'язок школи і сім'ї у системі виховання учнів початкових класів.
6. Вивчення й узагальнення досвіду організації родинного виховання в школах України
7. Вивчення й узагальнення передового досвіду виховання дітей у сім'ї.
8. Вивчення й узагальнення передового досвіду організації процесу виховання дітей в авторських школах України.
9. Види дитячої праці та їх виховний потенціал.
10. Використання етнопедagogіки у процесі виховання учнів початкової школи.
11. Педагогіка народного календаря.
12. Використання моральних цінностей релігії у вихованні молодших школярів.
13. Виховання дітей засобами образотворчого мистецтва.
14. Виховання дітей у сучасній молодій сім'ї.
15. Виховання любові дітей до природи у процесі вивчення предметів художнього циклу.
16. Виховання молодших школярів засобами сучасного кіномистецтва.
17. Виховання молодших школярів на трудових традиціях українського народу.
18. Виховання у дітей позитивного ставлення до праці.
19. Виховне значення культури спілкування вчителів і учнів.
20. Виховний потенціал дитячої гри.
21. Виховний потенціал емоціогенних ситуацій у початковій школі.
22. Виховний потенціал казки та його використання у початковій школі.
23. Виховний потенціал народного календаря.

24. Виховний потенціал уроку у початковій школі.
25. Відродження Вальдорфської школи в сучасних альтернативних освітніх закладах.
26. Вплив колективу класу на формування особистості молодшого школяра.
27. Впровадження досягнень народної педагогіки в практику виховання учнів початкової школи України.
28. Гуманізація виховного процесу у початковій школі.
29. Дитячі організації в Україні.
30. Досвід організації учнівського самоврядування в сучасній початковій школі.
31. Екологічне виховання молодших школярів.
32. Економічне виховання молодших школярів.
33. Естетика шкільного побуту і виховання молодших школярів.
34. Естетико-екологічне виховання молодших школярів.
35. Естетичне виховання дітей у сім'ї.
36. Естетичне виховання молодших школярів у процесі навчання.
37. Етнізація виховного процесу як шлях патріотичного виховання школярів.
38. Зв'язок школи з дитячими дошкільними закладами.
39. Індивідуальне становлення особистості молодшого школяра в умовах колективного виховання.
40. Інтернаціональне виховання молодших школярів.
41. Книга як засіб виховання дітей.
42. Методи корекції дитячої поведінки та особливості їх застосування у початковій школі.
43. Методи переконання в системі виховання молодших школярів.
44. Мистецтво як засіб естетичного виховання молодших школярів.
45. Моральне виховання молодших школярів у сім'ї.
46. Музика в системі виховання молодших школярів.
47. Національно-патріотичне виховання молодших школярів.
48. Організація годин спілкування в системі виховання учнів початкової школи.
49. Особистісно орієнтований підхід до реалізації завдань виховної роботи в умовах початкової школи.
50. Особливості виховання молодших школярів в умовах сільської неповнокомплектної школи.

51. Особливості виховання молодших школярів у системі альтернативної освіти.
52. Особливості трудового виховання дітей в умовах ринкових економічних відносин.
53. Педагогічне керівництво колективом молодших школярів.
54. Педагогічний такт учителя у роботі з батьками молодших школярів.
55. Педагогічні погляди М.Монтессорі та реалізація її ідей в сучасному вихованні.
56. Правове виховання молодших школярів.
57. Праця як засіб морального виховання молодших школярів.
58. Природа вільного самовираження особистості в спілкуванні.
59. Природа як засіб естетичного виховання дітей.
60. Проблема варіативності форм і методів виховної роботи у початкових класах.
61. Проблема мети виховання в педагогіці.
62. Проблеми родинно-національного виховання дітей у сучасних умовах.
63. Профорієнтаційна робота у початкових класах.
64. Психолого-педагогічні основи роботи вчителя з батьками молодших школярів.
65. Реалізація ідей В.О.Сухомлинського щодо естетичного виховання дітей молодшого шкільного віку в практиці сучасної початкової школи.
66. Реалізація ідей В.О.Сухомлинського щодо морального виховання дітей молодшого шкільного віку в практиці сучасної початкової школи.
67. Реалізація ідей В.О.Сухомлинського щодо розумового виховання дітей молодшого шкільного віку в практиці сучасної початкової школи.
68. Реалізація принципів української родинної педагогіки на сучасному етапі виховання дітей.
69. Реалізація принципу культуровідповідності виховання у навчально – виховному процесі школи I ступеня.
70. Режим дня молодшого школяра.
71. Родина як рівноправний партнер школи у вихованні дітей.
72. Розвиток здатності молодших школярів до самооцінки та самоконтролю.
73. Розвиток самостійності молодших школярів в умовах

неповнокомплектної школи.

74. Розумове виховання молодших школярів у сім'ї.
75. Розумове виховання молодших школярів.
76. Роль гумору в педагогічному процесі.
77. Роль дитячих організацій у вихованні молодших школярів.
78. Роль діяльності і спілкування у розвитку особистості.
79. Роль екскурсій у вихованні молодшого школяра.
80. Роль колективної творчої діяльності у вихованні молодшого

школяра.

81. Роль мистецтва у духовному розвитку молодшого школяра.
82. Роль народних традицій у вихованні молодших школярів.
83. Роль народознавчого матеріалу у вихованні молодших

школярів.

84. Роль позашкільних закладів у вихованні дітей.
85. Роль прикладу у вихованні дітей.
86. Роль телебачення у вихованні молодшого школяра.
87. Самовиховання як фактор формування особистості.
88. Соціальне середовище як фактор формування особистості.
89. Статеве виховання молодших школярів.
90. Створення виховуючих ситуацій в системі виховної роботи

початкової школи.

91. Сучасні концепції спілкування в контексті досліджень гуманістичної педагогіки і психології.

92. Сучасні педагоги-новатори шкіл України.

93. Творча організація ігрової діяльності у початковій школі.

94. Теорія і практика організації роботи вчителя і юнацьких товариств на виховних традиціях українського народу.

95. Традиції виховання в сучасних школах Японії (Німеччини, Англії, США, або іншій країні, за вибором студента).

96. Трудове виховання молодших школярів у сім'ї.

97. Українські національні традиції як засіб формування першооснов моральної культури молодших школярів.

98. Умови повноцінного сімейного виховання дітей.

99. Фізичний розвиток дитини у сім'ї.

100. Формування гуманних почуттів у молодших школярів.

101. Формування духовності учнів початкової школи.

102. Формування навичок діалогічного спілкування в умовах початкової школи.

103. Формування навичок моральної поведінки у молодших

школярів.

104. Формування навичок моральної свідомості в учнів початкової школи.

105. Формування педагогічної культури батьків молодших школярів.

106. Формування у молодших школярів уявлень про здоровий спосіб життя.

107. Формування світоглядних позицій учнів сучасної початкової школи.

108. Формування творчої особистості молодшого школяра в процесі виховання.

109. Ціннісна і технологічна культура виховання.

110. Ціннісні орієнтації та їх формування в учнів початкових класів.

111. Шляхи патріотичного виховання молодших школярів.

112. Шляхи підвищення педагогічного потенціалу родини.

113. Шляхи фізичного виховання молодших школярів.

114. Шляхи формування в учнів початкових класів трудових навичок.

115. Шляхи формування дружніх взаємовідносин між дітьми молодшого шкільного віку.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Атаманюк В.В., Гуревич Р.С., Коношевський Л.Л., Цвілик С.Д. Тобі, першокурснику.(рекомендації, поради, навчальні програми). - Вінниця: ВДПУ ім.М.Коцюбинського, 2000. - 77с.
2. Бабенко Н.М. Воспитание красотой: (о концепции эстет. воспитания Б.Т.Лихачева). - Пятигорск: Изд-во ПГЛУ, 2003. -182с.
3. Бех І.Д. Особистісно орієнтоване виховання – нова освітня філософія // Педагогіка толерантності. - 2001. - №1. - С.16-19.
4. Бех І., Наукові засади проведення експерименту у сфері виховання // Рідна школа - 2001. - №10. - С.36-40.
5. Бех І.Д. Виховання особистості: У двох кн. Особистісно орієнтований підхід. Теоретико-технологічні засади: Навч.-метод. пос. - К.: Либідь, 2003. - 278с.
6. Бех І.Д. Емоції в процесі морального виховання молоді // Початкова школа. - 1996. - №10. - С.8-11.
7. Бех І.Д. Законопростір сучасного виховного процесу // Педагогіка і психологія. - 2004. - № 1, 2. - С.33-41.
8. Бех І.Д. Моделюючи суспільство майбутнього (особистісно зорієнтовані технології у виховному процесі) // Директор школи, ліцею, гімназії. - 2001. - № 1. - С.86-89.
9. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-метод. посібник. - К.: ІЗМН, 1998. - 204с.
10. Бех І.Д. Проблема методів виховання у сучасній школі // Педагогіка і психологія. - 1996. - №4. - С.136-140.
11. Бех І.Д. Сила переконання: [Про моральне виховання школярів] // Радянська школа. - 1989. - №3. - С.55-60.
12. Бібік Н.М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів. - К.: Віпол, 1998. - 200с.
13. Бойко А.М. Виховання людини: нове і вічне. - Полтава: Техсервіс, 2006. - 568 с.
14. Бойко А.М. Оновлена парадигма виховання. - К.:ІЗМН, 1996. - 232с.
15. Бойченко В. Сучасний стан полікультурної вихованості молодих школярів // Початкова школа. - 2005. - №5. - С.12-14.
16. Бондаревская Е.В. Вариативность стратегии личностно-ориентированного воспитания // Лучшие страницы пед. прессы. - 2001.

- №1. - С.63-71.

17. Бондарь В.И., Красовицкий М.Ю. Проблемы выявления и обобщения передового педагогического опыта // Советская педагогика. - 1979. - № 8. - С.82-88.

18. Бoryткo Н.М. В пространстве воспитательной деятельности. - Волоград: Перемена, 2001. - 180с.

19. Витковская Н.С., Джола Д.Н., Щербо А.Б. Формирование культуры поведения младших школьников. - К.: Рад. школа, 1988. - 134с.

20. Виховання в школі / Упоряд. В.Варава, В.Зоц. - К.: Ред. загальнопед.газ. - 2003. - 128с.

21. Виховні технології / Упоряд. В.Варава, В.Зоц. - К.: Ред. загальнопед.газ. - 2004. - 120с.

22. Волков М.И., Байбородов Л.В. Организация воспитательного процесса в школе: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - М.: Владос, 2000. - 256с.

23. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: Вид. Центр "Академія", 2001. - 576с.

24. Волошина В.Я. Педагогічна й освітня діяльність Т.Г.Лубенця. - К.: Видав. Центр «Академія», 1999. - 128с.

25. Воронов В.В. Технология воспитания. Пособие для преподавателей вузов, студентов и учителей. - М.: Школьная Пресса, 2000. - 96с.

26. Воспитание детей в школе: Новые подходы и новые технологии / Н.Е.Щуркова, П.И.Арапова, И.В.Бабурова и др. / Под ред. Н.Е.Щурковой. - М.: Новая шк., 1998. - 207с.

27. Галузяк В.М., Сметанський М.І., Шахов В.І. Педагогіка: Навчальний посібник. - Вінниця: «Книга-Вега», 2003. - 416с.

28. Гнатюк В. Національне виховання: форми та зміст // Директор школи (Шкільний світ). - 2003. - №38. - С.3-4.

29. Гнатюк В. Управління системою національного виховання учнів початкових класів // Початкова школа. - 2000. - №4. - С.1-3.

30. Гнутель Я.Б. Виховна робота в сучасних умовах: теорія й методика: Навч.-метод. посібник. - 2-е вид. - Тернопіль: Астон, 1998. - 262с.

31. Гончаренко С. Український педагогічний словник. - К.: Либідь, 1997. - 376с.

32. Гончаренко С.У., Мальований Ю.І. Світоглядні функції загальної середньої освіти // Педагогіка і психологія. - 1994.- № 1. -

С.44-55.

33. Гриньова В.М., Золотухіна С.Т. Педагогічна майстерність учителя. - Харків: «ОВС», 2006. - 224с.

34. Гуревич Р.С. Педагогічні технології: сутність і структура // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: Київ-Вінниця. - 2002. - С.35-41.

35. Гуревич Р.С. Система вищої освіти в Канаді // Трибуна. - 2005. - №11-12. - С.40-43.

36. Демакова И.Д. Воспитательная деятельность педагога как фактор гуманизации пространства детства: вопросы теории. - Казань: Изд-во «R-пресс», 2000. - 164с.

37. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття). - К.: Райдуга, 1994. - 62с.

38. Джола Д.М., Щербо А.Б. Теорія і методика естетичного виховання школярів: Навч.-метод. посібник. - К.: ІЗМН, 1998. - 392с.

39. Джуринский А.Н. Поликультурное воспитание в современном мире. - М.: Прометей, 2002. - 71с.

40. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / Наук.ред. А.М.Богущ; за заг. ред. Н.В.Гавриш. - Луганськ: Альма-матер, 2006. - 368с.

41. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. - К.: Академвидав, 2004. - 352с.

42. Емельянова И.Н. Теория и методика воспитания: Учеб. пособие. - Тюмень: Изд-во ТюмГУ, 2003. - 215с.

43. Ермолин А.А. Основы, создание и функционирование воспитательной системы: новая цивилизация // Школьные технологии. - 2003. - № 1. - С.14.

44. Ефименко Н.Н. Материалы к оригинальной авторской программе «Театр физического воспитания и оздоровления детей дошкольного и младшего школьного возраста». - М.: ЛИНКА-ПРЕСС, 1999. - 256с.

45. Єрмакова З.І. Виховна година і особистість учня: теорія і практика. Навчально-методичний посібник. - Донецьк: ДІПО, 2002. - 54с.

46. Жадан І.В. та ін. Концепція громадянської освіти в Україні // Педагогічна газета. - 2000. - № 11. - С.3-5.

47. Закон України "Про освіту". - К.: Генеза, 1996. - 36с.

48. Золотухіна С.Т. Тенденції розвитку виховуючого навчання. - Харків: Заря, 1995. - 292с.

49. Зязюн І.А., Семашко О.М. Національна державна комплексна програма естетичного виховання // Рідна школа. - 1995. - №12. - С.79.
50. Ігнатенко П.Р., Руденко Ю.Д. Національна система виховання. // Рідна школа. - 1991. - №7. - С.47-55.
51. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання: Навчальний посібник. - К.: Вища школа, 2005. - 343с.
52. Киричук О.В. Основні принципи і структура організації виховного процесу в школі // Рідна школа. - 1991. - №12. - С.3-11.
53. Кіт Г.Г., Тарасенко Г.С. Українська народна педагогіка: Навчальний посібник. - Вінниця, 2008. - 302с.
54. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти // Шкільна бібліотека. - 2003. - №3. - С.11-19.
55. Концепція виховання особистості (Бех І.Д.) // Рідна школа. - 1991. - №5. - С.40-47.
56. Концепція виховання підростаючих поколінь суверенної України (Киричук О.В.) // Рідна школа. - 1991. - № 5. - С.33-40.
57. Концепція виховання творчої особистості (Моляко В.О.) // Рідна школа. - 1991. - №5. - С.47-51.
58. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності (Сухомлинська О.В. та ін.) // Педагогічна газета. - №6 (72). -2000. - С.4-5.
59. Концепція естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури // Інформаційний збірник МО України. - Київ, 1992. - Вип. 5. - С.2-9.
60. Концепція національного виховання // Рідна школа. - 1995. - №6. - С.18-25.
61. Концепція позакласної виховної роботи загальноосвітньої школи (Гончаренко С.У. та ін.) // Рідна школа. - 1991. - № 6. - С.48-55.
62. Концепція системи управління народною освітою демократичної держави // Освіта. - 1991. - 26 березня. - С.5.
63. Корнієнко С.М., Кодлюк Я.П. Батьківські збори у початкових класах: Навчально-методичний посібник. - 2-е вид. - Тернопіль: Підручники і посібники, 1998. - 64с.
64. Корсак К. Людина нового століття та її виховання // Рідна школа. - 2003. - № 2. - С.7-9.
65. Краевский В.В. Общие основы педагогики: учеб. пособие, - 2-е изд., испр. - М.: Академия, 2005. - 256с.
66. Красовицький М.Ю. Виховна робота в школі. Досвід і проблеми. - К., "Освіта", 1992. - 182с.

67. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні - інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. - К.: Грамота, 2005. - 448с.
68. Кремень В.Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи). - К.: Грамота, 2003. - 216с.
69. Кремень В.Г. Якісна освіта в контексті загально цивілізаційних змін // Педагогіка і психологія. - 2007. - № 2. - С.5-17.
70. Критерії моральної вихованості молодших школярів: Кн. для вчителя / За ред. І.Д.Беха, С.Д.Максименка. - К.: Рад шк., 1989. - 96с.
71. Кукушкин В.С. Теория и методика воспитательной работы: Учебн. пособие. - Ростов н/Д "Март", 2002. - 320с.
72. Лекції з педагогіки вищої школи: Навчальний посібник / За ред. В. І.Лозової. - Харків: «ОВС», 2006. - 496с.
73. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник / ХДПУ ім.Г.С.Сковороди. - 2-е вид., випр. і доп. - Харків: «ОВС», 2002. - 400с.
74. Лященко Л., Ластовченко І. Соціокультурне середовище ХХІ століття і оновлене виховання // Директор школи. Україна. - 2002. - №2. - С.50-57.
75. Маленкова Л.И. Теория и методика воспитания: Учеб. пособие. - М.: Педагогическое о-во России, 2002. - 480 с.
76. Мартинюк І.В. Національне виховання: Теорія і методологія: Метод. Посібник. - К.: ІСДО, 1995. - 160с.
77. Масол Л. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних виховних закладах України // Шкільний світ. - 2002 - бер. (№9). - (Дод.) с.1-16.
78. Методика воспитательной работы. Учебное пособие / Л.А.Байдакова, Л.К.Гребенкина и др. Под ред. В.А.Сластенина. - М.: Академия, 2004. - 144с.
79. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: Навч. посібник для пед.вузів. - 3-є вид., допов. - К., 2007. - 656с.
80. Національна доктрина розвитку освіти //Освіта України. - 23 квітня 2002р. - №33. - С.4-6.
81. Нові методології виховання підростаючої особистості (І.Д.Бех) // Український соціум. - 2004. - № 1 (3). - С.88-94.
82. Осипець Р. Критерії оцінки рівня сформованості національної самосвідомості особистості // Рідна школа. - 2000. - №1. - С.17-19.
83. Основи національного виховання: Концептуальні положення /В.Г.Кузь, Ю.Д.Руденко, З.О.Сергійчук та ін. - К., 1993. - 152с.
84. Основні ідеї Концепції освіти «рівний – рівному», щодо

здорового способу життя серед молоді України // Педагогічна газета. - 2000. - №12 (78). - С.3.

85. Основні напрями інноваційних процесів в початковій освіті європейських країн // Шлях освіти. - 1999. - №2 (12). - С.19-20.

86. Падалка О.С., Нісімчук А.М., Смолюк Г.О., Шпак О.Г. Педагогічні технології. - К.: Українська енциклопедія, 1995. - 252с.

87. Пальчевський С.С. Педагогіка: Навч. посібник - К.: Каравела, 2007.- 576с.

88. Педагогіка: педагогические теории, системы, технологии: Учеб. для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений / С.А.Смирнов, И.Б.Котова, Е.Н. Шиянов; Под ред. С.А.Смирнова. - М.: Академия, 2001. - 512с.

89. Педагогіка. Учебное пособие для студентов педагогических вузов и педагогических колледжей / Под ред. П.И.Пидкасистого. - М.: Педагогическое общество России, 1998. - 640с.

90. Педагогічний пошук / Упоряд. І.Баженова. - К.: Рад.шк., 1988. - 496с.

91. Подласый И.П. Педагогіка: Новый курс: В 2-х книгах. - М.: ГИЦ Владос, 2002. - 576с.

92. Поляков С.Д. Технологии воспитания: Учеб.-метод. пособие - М.: Владос, 2002. - 144с.

93. Попова О.В. Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні у ХХ ст. / Харк. держ. пед. ун-т ім.Г.С.Сковороди. - Харків: «Основа», 2001. - 256с.

94. Програма і методичні рекомендації у вихованні культури поведінки, навичок свідомої дисципліни, морально-етичних норм в учнів 1-4 кл.: Пояснювальна записка // Поч. школа. - 1987. - №7. - С.58-66.

95. Раєвський Р.Т. та ін. Концепція національної системи фізичного виховання дітей і студентської молоді в Україні // Початкова школа. - 1994. - №9. - С.50-54.

96. Родинна педагогіка: Навч.-метод. посібник / А.А. Марушкевич, В.Г. Постовий, Т.Ф. Алексеєнко та ін. - К.: Видавець ПАРАПАН, 2002. - 216с.

97. Рожков М.И., Байбордова Л.В. Теория и методика воспитания. - М., Владос, 2004. - 384с.

98. Рожков М.И., Байбордова Л.В. Организация воспитательного процесса в школе. - М.: ВЛАДОС, 2000. - 256с.

99. Руденко О. Система національного виховання. Шляхи та засоби реалізації // Директор школи (Шкільний світ). - 2005. - №20. - С.18-21.

100. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти. - К.: СПД "Цудзинович Т.І." - 2007. - 204с.
101. Савченко О.Я., Суворова І.Ф. Навчально-виховний процес у малокомплектній школі. - К.: Рад. школа, 1988. - 232с.
102. Сафронова Е.М. Воспитательная деятельность в современной школе: ориентация на личность. – Волгоград: Перемена, 2003. - 180с.
103. Слостенин В.А. и др. Педагогика: Учебное пособие для студентов высших педагогических учебных заведений / В.А.Слостенин, И.Ф.Исаев, Е.Н.Шиянов; Под ред. В.А.Слостенина. - 6-е издание. - М.: Издательский центр "Академия", 2007. - 576с.
104. Сорока Г.І. Організація виховної роботи: планування, аналіз, методичне забезпечення. - Х.: «Основа», 2005. - 128с.
105. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка. - К., 1997. - 232с.
106. Сухомлинська О.В. Духовно-моральне виховання дітей та молоді: загальні тенденції й індивідуальний пошук. - К.: Добро, 2006. – 43 с.
107. Сухомлинська О.В. Сучасні цінності у вихованні: проблеми, перспективи // Шлях освіти. -1996. - №1. - С.24-28.
108. Сявавко Є.І. Українська етнопедагогіка в її історичному розвитку. - К.: Наук. думка, 1974. - 150с.
109. Тарасенко Г.С. Екологічна естетика в системі професійної підготовки вчителя. Монографія. (Методологічний аспект). - Вінниця: РВВ ВАТ «Віноблдрукарня», 1997. - 112с.
110. Тарасенко Г.С. Нові підходи до виховання дітей і молоді в контексті культурологічної парадигми освіти // Наук. вісник Чернівецького університету. – Вип. 248: Педагогіка та психологія. - Чернівці: Рута, 2005. - С.167-172.
111. Торба Н.Г. Виховання у процесі організації позакласних колективних творчих справ. - Донецьк: ДІПО ІПП, 2004. - 48с.
112. Україна ХХІ століття: Стратегія освіти // Освіта. - 1992. - 18 серпня. - С.4.
113. Фіцула М.М. Педагогіка: Навч. посібник для студ. - К.: "Академія", 2002. - 528с.
114. Фомин А.А. Личностно ориентированная системно-ролевая концепция воспитания школьников // Клас. рук. - 2001. - №7. - С.4-10.
115. Цимбалюк І.М., Пелех Ю.В. Підвищення кваліфікації вчителя: розвиток творчих здібностей молодших школярів: Навчально-методичний посібник. - К.: ВД «Професіонал», 2004. - 222с.

116. Шамова И.И., Шибанова Г.Н. Воспитательная система школы: Сущность, содержание, управление. - М.: ЦГЛ, 2003. - 200с.
117. Шрагина Л.И., Меерович М.И. Смена парадигмы методологии как способ разрешения противоречия в системе образования // Філософія освіти XXI століття: проблеми і перспективи. - К.: Товариство "Знання" України, - 2000. - С.167-173.
118. Шроль Н. Програма національного виховання: Авторська програма // Сільська школа України. - 2005. - №27. - С.27-32; 2006. - №3. - С.22-25.
119. Щербань П. Національне спрямування навчально-виховного процесу закладів освіти // Рідна школа. - 2000. - №3. - С.10-12.
120. Щербань П. Формування гармонійно розвиненої особистості – мета національної школи // Сільська школа. - 2004. - №35-36. - С.4; №37. - С.4; №38-39. - С.4; №40-41. - С.4; №42-43. - С.4.
121. Щуркова Н.Е. Воспитание: новый взгляд с позиций культуры. - М.: Образоват. центр «Педагогический поиск», 1997. - 78с.
122. Щуркова Н.Е. Педагогические технологии. - М.: Педагогическое общество России, 2002. - 224с.
123. Щуркова Н.Е.и др. Новые технологии воспитательного процесса. - М.: Новая школа, 1994 - 112с.
124. Ягупов В.В. Педагогіка: Навчальний посібник. К.: Либідь, 2002. - 560с.

Додаткова література

1. Балл Г. О. Діалогічні універсалії сучасного гуманізму / Г. О. Балл // Гуманіт. науки. - 2001. - № 1. С.4-11.
2. Банковська А. Система організації художньої діяльності учнів у контексті особистісно-зорієнтованого виховання // Мистецтво та освіта. - 2001. - №3. - С. 54-55.
3. Баранов А.Е. Особенности воспитательной деятельности педагога начальной школы // Воспитательная работа в школе. - 2003. - №5. - С.109-112.
4. Барышников Е.Н. Концепция воспитательной системы школы творческого взаимодействия: [Сред. шк. № 359 Санкт-Петербурга] // Научно-методический журнал заместителя директора школы по воспитательной работе. - М., 2004. - № 4. - С.9-13.
5. Безверхий О.С. Особистісні передумови засвоєння молодшими школярами моральних норм // Педагогіка і психол. - 1999. - №2. - С.43.

6. Беккер И.Л. О содержании некоторых основных категорий педагогики и решении проблемы гуманистического воспитания // Методист. - 2002. - № 6. - С.18-20.
7. Березина В.А. Развитие воспитания - приоритетное направление в системе образования // Методист. - 2003. - № 1. - С.2-6.
8. Берк Р. Воспитание на основе здравого смысла: Проверенное и поэтапное руководство по воспитанию ответственных детей и созданию счастливой семьи / Р.Берк, Р. Херрон. - СПб.: Весь, 2001. - 176с.
9. Бершадский М.Е. Ценности: управление формированием или искусство воспитания? // Теория и практика образовательной технологии. - М.: НИИ шк. технологий, 2004. - С.5-47.
10. Бех І.Д., Алексеєнко Т.Ф., Балл Г.О. та інші. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні // Світ виховання. - 2004. - № 4(5). - С. 6 -30.
11. Беланова Р. Українська національна ідея – висока духовність особистості // Початкова школа. - 2001. - №5. - С.5-8; №6. - С.10.
12. Біда О. Роль уроків на природі в естетичному розвитку молодших школярів // Мистецтво і освіта. - 2000. - № 1. - С.51-53.
13. Білітюк Т. Виховання особистості у працях видатних мислителів минулого // Наук. вісн. ВДУ. - 1999. - № 1. - С.82-86.
14. Бойко А. Педагогічний потенціал національно-культурних традицій // Рідна школа. - 1999. - №10. - С.12-15.
15. Бойченко В. До загальнолюдського кризь призму національного (Проблеми полікультурного виховання) // Педагогіка та психологія. - 2003. - №3-4. - С.106-112.
16. Бойченко В.В. Полікультурне виховання в контексті формування культури миру // Педагогіка і психологія. - 2005. - №1. - С.24-31.
17. Болдырев Н.И. Методика воспитательной работы в школе. - М., 1981. - 196с.
18. Бондаревская Е.В. Ценностные основания личностно ориентированного воспитания // Педагогіка. - 1995. - №4 - С.29.
19. Бондаревская Е.В., Кульневич С.В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания: Учебное пособие. Ростов-на-Дону. - 1999. - 560с.
20. Бордовская Н.В., Реан А.А. Педагогика. Учебник для вузов. - Питер. - 2001. - 304с. (серия Учебник 21 века).
21. Бoryтко Н. М. Педагог в пространствах современного воспитания. - Волгоград: Перемена, 2001. - 214с.

22. Борытко Н.М. Педагогическое целеполагание в воспитательной работе // Целостный учебно-воспитательный процесс: исследование продолжается. - Волгоград, 2001. - Вып. 5. - С.104-110.
23. Борытко Н.М. Теория и методика воспитания: Семинар.- практ. занятия. - Волгоград: Учитель, 2002. - 58 с.
24. Бочарова С.И., Кочетова Л.Д. Основные принципы воспитательной работы в начальных классах // Завуч начальной школы. - 2004. - № 4. - С.19-23.
25. Боярська Н.О. Виховання на основі відродження національних традицій // Шкільний світ. - 2001. - №21. - С.1-8 (вкладка).
26. Бучківська В.В. Взаємини в дитячому колективі – умова особистісно-орієнтованого педагогічного процесу // Педагогіка і психологія. - 2000. - №1. - С.72-76.
27. Быкова В.Г. Воспитательная система школы в современных условиях // Классный руководитель. - 2004. - № 6. - С. 23-31.
28. Ващенко Г. Виховання волі і характеру: Підруч. Для педагогів. - К.: "Школяр", 1999. - 385с.
29. Ващенко Г. Виховний ідеал. - Полтава, 1994. - 191с.
30. Ващенко Г. Праці з педагогіки та психології: Твори. - К.: "Школяр". - "Фада" ЛТД, 2000. - 416с.
31. Ващенко Л.М., Жебровський Б.М. Шкільне самоврядування або відновлення традицій співробітництва // Педагогіка толерантності. - 1999. - № 3-4. - С.59-62.
32. Ващенко О. Педагогічна взаємодія як складова здоров'я дитини // Директор шк. Україна . - 2000. - № 3. - С.68.
33. Витковская Н.С. и др. Формирование эстетической культуры младших школьников / Н.С.Витковская, А.Б.Щербо, Д.Н.Джола. - К.: Рад. школа, 1980. - 151с.
34. Виховна робота і молодіжні організації // Освіта, 1993 від 5 листопада. - С. 3.
35. Вишневський О. Ще раз про народження громадянина: національне і громадське у сучасному українському вихованні // Освіта. - 2002. - №8-9. - С.6-7.
36. Власова Т.И. Духовно-ориентированная парадигма воспитания в современной отечественной педагогике // Теоретико-методологические проблемы современного воспитания: Сборник научных трудов. - Волгоград: Перемена, 2004. - С.139-149.
37. Власова Т.И. Теоретико-методологические основы и практика воспитания духовности современных школьников. - Ростов-на-Дону:

Изд-во РГПУ, 1999. - 212с.

38. Воспитание подрастающего поколения: идеалы, ценности, ориентиры: Материалы обл. науч.-практ. конф. педагогов доп. образования: Волгоград, 29 мая 2001 г. - Волгоград: Изд-во ВГИПКРО, 2002. - 167с.

39. Газман О.С. Концептуальные основы содержания деятельности классного руководителя (воспитателя) // Вестник образования. - 1991. - № 8. - С.2-40.

40. Газман О.С. Неклассическое воспитание: от авторитарной педагогики к педагогике свободы. - М.: МИРОС, 2002. - 294с.

41. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Педагогіка: теорія та історія. К.: Вища школа. - 1995. - 237с.

42. Гевко О. Суть та особливості національно-патріотичного виховання засобами декоративно-ужиткового мистецтва // Рідна школа. - 2003. - №5. - С.25-26.

43. Глазунова Л. "Чистий тип" з національними ознаками: Школа Монтесорі // Освіта. - 1993. - 16 квітня. - С.2.

44. Гликман И.З. Теория и методика воспитания: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений - М.: Владос-Пресс, 2002. - 176с.

45. Гнутель Я.Б. Критерії оцінки рівня сформованості національної самосвідомості особистості // Гнутель Я.Б. Ази виховання: світоглядні поняття. - Тернопіль: Астол, 2000. - С.128-132.

46. Горшкова В.В. Воспитание в контексте синергетической методологии // Теоретико-методологические проблемы современного воспитания: Сборник научных трудов. - Волгоград: Перемена, 2004. - С.36-47.

47. Гукаленко О.В. Поликультурное воспитание как процесс формирования национальной и этнической толерантности у современной молодёжи // Известия Академии педагогических и социальных наук. - Москва - Воронеж: НПО "МОДЭК", 2005. - С.121-128.

48. Данилова Л.В. Формувати особистість нового типу // Педагогіка і психологія. - 2000. - № 3. - С.59-64.

49. Декларация прав ребенка // Народное образование. - 1993, №5. - С.22-24.

50. Дем'янюк Т.Д. Зміст та методика народознавчої роботи в сучасній школі. - К.:ІСДО, 1996. - 108с.

51. Дичківська І. Через свободу і самостійність: розвиток індивідуальності дитини в теорії і практиці М.Монтесорі // Дошк.

вихован. - 1993. - №5. - С.6.

52. Дідух К.І. Засіб естетичного, художнього та інтелектуального розвитку (з досвіду роботи З.С.Серової) // Початкова школа. 1995. - № 3. С.43-45.

53. Довідник класного керівника: Збірник документів / За ред. Щербань П.М. - К.: ІЗМН, 1996. - 240с.

54. Дьяур Галина. Теоретичні підходи до обґрунтування цінностей сучасного українського виховання // Рідна школа. - 2006. - № 7. - С.22 – 25.

55. Ефименко Н.Н. Театр физического оздоровления детей дошкольного и младшего школьного возраста. - М., 1999. - 136с.

56. Зайцев В.В. Автономность и совместность как характеристические свойства и механизм развития личностной свободы младших школьников // Пед. образование и наука. - 2001. - № 2. - С.55-60.

57. Зайцева Т.Г. Музыка і формування естетичних почуттів молодших школярів // Початкова школа. - 1994. - № 2. - С.3-6.

58. Заслуженюк В.С., Присакар В.В. Формування в школярів культури міжнаціонального спілкування // Педагогіка і психологія. – 1999. - №2. - С.66-74.

59. Зимняя И.А. Характеристика и компонентный состав общей стратегии воспитания // Классный руководитель. - 2002. - №5. - С.70-79.

60. Золотухіна С.Т., Корх-Черба О. Теорія і практика підготовки домашніх наставників (історико-педагогічний аспект). - Харків: Нове слово, 2006. - 206с.

61. Зязюн І.А., Миропольська Н.С., Хлебнікова Л.О. та ін. Виховання естетичної культури школярів. - К.:ІЗИН МО України, 1998. - 156с.

62. Зязюн І.А., Сагач Г.М. Краса педагогічної дії: Навч. посіб. - К., 1997. - 302с.

63. Иванов И.П. Воспитание коллективистов. - М., 1982. - 80с.

64. Иванов И.П. Методика коммунарского воспитания: Кн. для учителя. - М.: Просвещение, 1990. - 144с.

65. Иванов И.П. Энциклопедия коллективных творческих дел. - М., 1989. - 208с.

66. Іванкова Н. Виховання учнів на народних традиціях // Трудова підготовка в закладах освіти. - 2005. - №4. - С.47-49.

67. Іванюк Г.І., Масляницька О.Л. Національний характер виховання і полікультурний підхід // Практична педагогіка виховання /

- За ред. Красовицького М.Ю. - Київ - Івано-Франківськ. - 2000. - С.27-40.
68. Іонова О. Евритмія і малювання форм у вальдорфській школі // Рідна школа. - 1999. - №11. - С. 54.
69. Кабалевский Д.Б. Воспитание ума и сердца. - М., 1981. - 206с.
70. Кабалевский Д.Б. Как рассказать детям о музыке? - М.: Советский композитор, 1977. - 254с.
71. Кабуш В.Т. Гуманистическое воспитание школьников: теория и практика. - Минск, 2004. - 200с.
72. Калошин В. Гуманна, толерантна педагогіка Ш. Амонашвілі – компас для освіти ХХІ ст. // Педагогіка толерантності. - 2001. - № 3/4. - С.199-203.
73. Капля А.М. Характеристика методів виховання та самовиховання у полікультурному освітньому просторі // Збірник матеріалів Міжнародного конгресу – ІV Слов'янські педагогічні читання. - Черкаси: Видавництво ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2005. - С.159-160.
74. Караковский В.А. Стать человеком. Общечеловеческие ценности—основа целостного учебно-воспитательного процесса. - М.:Нов. школа, 1993. - 80с.
75. Караковский В.А., Новикова Л.И., Селиванова Н.Л. Воспитание? Воспитание... Воспитание! - М.: Новая школа, 1996. - 160с.
76. Кардашов В.Н. Теоретические и методические основы художественно-творческого развития школьников / Под ред. Н.А.Кушаева. - Бердянск: Дом техники плюс, 2000. - 160с.
77. Класний керівник у сучасній школі: Метод. посібник / Оржеховська В.М. та ін. - К.: Інститут змісту та методів освіти, 1996. - 156с.
78. Кловак Г., Ткаченко В. Формування етнічної самосвідомості школярів – важлива проблема сучасної національної школи України // Учитель. - 2000. - №1-3. - С.38-40.
79. Колеченко А.К. Энциклопедия педагогических технологий: Материалы для специалиста образовательного учреждения. - С.-Пб.: КАРО, 2004. - 368с.
80. Кононенко П. та ін. Українське козацтво: шляхи розвитку, традиції виховання молоді // Освіта. - 2002. - №41. - С.2-3.
81. Крамаренко Л. Формування національної свідомості учнів засобами еколого-натуралістичного виховання // Рідна школа. - 2000. - №6. - С.48-51.

82. Красовицький М. Національний характер виховання: Чому виховання повинно мати національний характер? // Завуч (1 Вересня). - 2002. - № 5. - С.2-3.
83. Красовицький М. Особистісно-зорієнтована виховна система // Завуч. - 2002. - Лют. (№ 6). - Вкладка.
84. Красовицький М.Ю. Про модель принципів виховання // Шлях освіти. - 2003. - № 3. - С.7-11.
85. Кутова А. Національне виховання – джерело особистісного розвитку дитини // Початкова школа. - 2002. - №2. - С.14-16.
86. Кушнірук В. До питання про національну ідею // Освіта і управління. - 2002. - №3. - С.40-54.
87. Лебідь І. Національні цінності у виховному процесі загальноосвітньої школи // Рідна школа. – 2001. - №11. - С.15-16.
88. Лебідь Ірина. Цінності як категорія педагогічного дослідження // Рідна школа. - 2006. - № 2. - С.15 - 17.
89. Лощенова І. Принцип єдності національного і загальнолюдського в національній системі виховання // Вересень. - 2003. - №2. - С.78-84.
90. Лутошкин А.Н. Как вести за собой. - М., 1981. - 208с.
91. Мальцева А. Асоціація вальдорфських ініціатив в Україні (вальдорфська педагогіка) // Шкільний світ. - 1999. - №11(43). - Червень. - С.3.
92. Меерович М.И., Глазунова М.А., Шрагина Л.И. Развитие личности в системе образования // Постметодика. 2002. - №1. С.6-9.
93. Мельник Л.В. Формування національної еліти в навчальних закладах нового типу // Наукові праці. Вип.1. Педагогічні науки. - 2001. - С.39-42.
94. Мельничук Т. Лідерство в групі, колективі як інструмент і мотив розвитку особистості, її самовираження // Рід. шк. - 2000. - № 5. - С. 49-50.
95. Мижа В. Виховання толерантності // Директор школи. Україна. - 2005. - №1-2. - С.66-77; №3-5. - С.132-148.
96. Михальчук Т. Сім'я в системі Монтесорі // Освіта. - 1994. - №46-49 (6 липня). - С.5.
97. Монтесорі М. Значение среды в воспитании // Частная школа. - 1995. - №4. - С.122-127.
98. Монтесорі М. Помогите мне сделать это самому / Сост. М.В.Богуславський, Г.Б. Корнетов. - М.: "Карпуз", 2000. - 272с. - (Серия "Педагогика детства").

99. Морозова Н. А. Обобщенное представление современных российских концепций воспитания // Классный руководитель. - 2002. - №5. - С.31-69.
100. Мостова Т. Вальдорфська педагогіка // Освіта України. - 1999. - №1-2. - С11.
101. Мудрик А.В. Воспитание в системе образования: характеристика понятия // Классный руководитель. - 2002. - № 5. - С.4-11.
102. Навчальні програми для 4-річної початкової школи // Початкова школа. - 2001. - № 7. - С.9-49; № 8. - С.13-77; №9. - С.14-35; №10. - С.69-73.
103. Національна програма „Діти України”: Затв. Указом Президента України від 18 січ. 1996р. № 63/96 // Все для вчителя. - 1998. - Верес. (№17). - С.25-32.
104. Неменский Б.М. Мудрость красоты. - М., 1981. - 253с.
105. Нечипоренко Л.С. Онтопедагогіка та інвайронментальна педагогіка: Навч. посібник. - Харків: Основа, 2001. - 238с.
106. Никандров Н.Д. Ценности как основа целей воспитания // Школа духовности. - 1997. - № 3. - С.23-29.
107. Никитин Б.П. Ступеньки творчества или развивающие игры. - М., 1989. - 160с.
108. Никитины Л.А. и Б.П. Мы и наши дети. - М., 1979. - 191с.
109. Новек Л.О. Естетичне виховання у сучасній школі // Українська рад. школа., 1991. - № 5. - С.89-93.
110. Павленко Л. Виховання засобами мистецтва // Директор школи (Шкільний світ). - 2003. - №42. - С.15.
111. Палій Н. Підводні камені національного виховання // Директор школи (Шкільний світ). - 2003. - №13. - С.2-3.
112. Папуча М.В. Особистість: розвиток, соціалізація, виховання: Монографія / М.В.Папуча, Т.Д.Кричковська; НДПУ. - Ніжин, 2001. - 148с.
113. Подласый И.П. Педагогика: 100 вопросов - 100 ответов: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - М.: ВЛАДОС, 2001. - 368с.
114. Постовий В.Г. Про концепцію національної ідеї та механізми її впровадження // Педагогіка і психологія. - 2005. - №1. - С.19-23.
115. Програма СПОУ // Освіта. - 1991 від 29 січня. - С.3.
116. Програма СПОУ // Перерва. - 1992 від 11 листопада. - С.4.
117. Прокопенко І. Ф., Євдокимов В. І. Педагогічні технології: Навч. посібник. 2-е вид. - Харків: Колегіум, 2006. - 224с.

118. Ращупкіна С.О. Формування національної свідомості молодших школярів на заняттях у ГПД // Початкове навчання та виховання. - 2006. - №7. - С.1-16 (вкладка).
119. Робоча книга вихователя. / О.І. Тимчишин, В.І. Уруський. - Тернопіль: Астон, 2001. - 300с.
120. Роль краєзнавства в створенні української національної системи виховання. - Миколаїв, 2002. - 29с.
121. Руденко Ю.Д. Українська національна система виховання: Конспект лекцій. - К.: КДПІ, 1991. - 49с.
122. Савченко О.Я. Ціль і цінності реформування сучасної школи //Шлях освіти. - 1996. - №1, С.20-24.
123. Сафронова Е.М. Воспитательная деятельность в контексте личностного подхода в образовании //Педагогика. - 2003. - №3. - С.38.
124. Селиванова Н.Л. Воспитательная система и воспитательное пространство - эффективные механизмы воспитания личности // Воспитать человека. - М.: Вентана-Графф, 2002. - С.174-189.
125. Селиванова Н.Л. Воспитательное пространство как педагогическое понятие и феномен педагогической действительности // Теоретико-методологические проблемы современного воспитания: Сборник научных трудов. - Волгоград: Перемена, 2004. - С.106-118.
126. Сериков В.В. К созданию современной теории воспитания: методологический аспект // Теоретико-методологические проблемы современного воспитания: Сборник научных трудов. - Волгоград: Перемена, 2004. - С.81-88.
127. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості вчителя: Навчальний посібник. - К.: ІСДОУ, 1994. - 112с.
128. Сисоєва С.О., Поясок Т.Б. Психологія та педагогіка: Підручник для студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю. - К.: Міленіум, 2005. - 520с.
129. Соловейчик С. Воспитание по Иванову. - М., 1989. - 325с.
130. Соловейчик С. Человек для человека: Воспитание детей учителем – общение, сотрудничество, сотворчество // Дайджест пед. идей та технологій. - Шк.-парк. - 2001. - № 3/4. - С.34-37.
131. Статут СПОУ // Зірка. - 1991 від 23 січня. - С.3.
132. Статут УСО “Пласт” // Цвіт України - 1992. - С.3.
133. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка. - К., 1996. - 288с.
134. Степанов Е.Н. Педагогу о современных подходах и концепциях воспитания. - М.: ТЦ Сфера, 2002. - 157с.

135. Ступарик Б.М. Національна школа: Витоки, становлення: Навчально-методичний посібник. - К.: ІЗМН, 1996. - 336с.
136. Теоретичні засади виховання національної свідомості. Програма спецкурсу і навчальний посібник / За ред. Тхоржевського Д.О. - К.: ІЗИН, 1998. -150с.
137. Титаренко А. Національне художнє виховання: Проблеми і перспективи // Шкільний світ. - 1999. - №5. - С.4.
138. Тхоржевський Д. Виховання національної самосвідомості учнів – невідкладне завдання загальноосвітньої школи // Шлях освіти. – 2003. - №2. - С.28-30.
139. Уайт П. Громадянські чесноти і шкільна освіта: виховання громадян демократичного суспільства: Монографія / Пер. з англ. та передм. В.О. Коломієць. - К.: Вища шк., 2002. - 118с.
140. Филонов Г.Н. Воспитание как социально-педагогический феномен. Стратегия развития. - М.: ГосНИИ семьи и воспитания, 2000. - 160с.
141. Харламов И.Ф. Формирование личностных качеств в процессе воспитания // Педагогика. - 2003. - №3. - С.52-59.
142. Чепелева Н.В. Психологічна культура майбутнього вчителя. - К.: Знання, 1989. - 32с.
143. Шевченко Г.П. Эстетическое воспитание в школе. - К.: Рад. школа, 1985. - 144с.
144. Шемет Л. Прилучення дітей до фольклорної спадщини в умовах урбанізованого середовища // Рідна школа. - 2004. - №1. - С.22-25.
145. Шилкунова З. И. О необходимости формирования самоуважения в младшем школьном возрасте // Вчені зап. Харк. гуманіт. ун-ту "Нар. укр. акад.". - 2000. - Т.6. - С.206-211.
146. Шрамко О. Духовні засади національного виховання // Рідна школа. - 2005. - №8. - С.36-39.
147. Щербань П. Формування національної самосвідомості засобами природничо-екологічного виховання // Рідна школа. - 2002. - №10. - С.24-26.
148. Щербань П.М. Прикладна педагогіка: Навч.-метод. посібник. - К: Вища школа, 2002, - 215с.
149. Щуркова Н.Е. Новые характеристики воспитательного процесса и профессиональная подготовки педагога // Технологическая психолого-педагогическая подготовка учителя к воспитательной деятельности / Под ред. Г. А. Калачева и др. - Барнаул: Изд-во БГУ,

1996. - С.10-11.

150. Щуркова Н.Е. Практикум по педагогической технологии. М.: Пед.общество России, 1998. - 250с.

151. Щуркова Н.Е. Прикладная педагогика воспитания: Учебное пособие. - СПб.: Питер, 2005. - 366с.

152. Як допомогти дитині стати творчою особистістю / Упоряд. Л.Шелестова. - К.: Ред. загальнопед. газ., 2003. - 112с.

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	3
<i>Модуль I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ</i>	
<u>ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1</u> <i>СУТЬ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ</i>	7
<u>ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2</u> <i>НОВА ФІЛОСОФІЯ ВИХОВАННЯ. ПРИНЦИПИ ВИХОВАННЯ</i>	16
<u>ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3</u> <i>МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ СВІДОМОСТІ УЧНЯ. МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ФОРМУВАННЯ ДОСВІДУ СУСПІЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ</i>	25
<u>ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4</u> <i>МЕТОДИ ВИХОВАННЯ. МЕТОДИ СТИМУЛЮВАННЯ І КОРЕКЦІЇ ПОВЕДІНКИ. МЕТОДИ САМОВИХОВАННЯ.</i>	32
<u>ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5</u> <i>ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДИТЯЧОГО КОЛЕКТИВУ</i>	40
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДО МОДУЛЯ I	50
<i>Модуль II. ЗМІСТ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ</i>	
<u>ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6</u> <i>ЗМІСТОВНИЙ КОМПОНЕНТ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ: ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ. РОЗУМОВЕ, МОРАЛЬНЕ, ТРУДОВЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ</i>	62

<u>ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7</u> <i>ЗМІСТОВНИЙ КОМПОНЕНТ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ: ЕСТЕТИЧНЕ, ЕКОЛОГІЧНЕ, ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ</i>	74
<u>ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8</u> <i>РОЛЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У СТВОРЕННІ ВИХОВНОГО ПРОСТОРУ ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ</i>	83
<u>ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9</u> <i>АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ</i>	96
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДО МОДУЛЯ II	98
ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО – ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ (ІНДЗ)	114
ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИХ ПРОЕКТІВ	115
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	120
ЗМІСТ	138